

Å stå alene sammen

En studie av black metal-kultur og rus

David Ulleland

Masteroppgave i sosiologi

Institutt for sosiologi og samfunnsgeografi

UNIVERSITETET I OSLO

30. juni 2011

Sammendrag

Temaet for denne oppgaven er black metal-kultur og rus. Til tross for at det har vært et etablert black metal-miljø i Norge siden slutten av 80-tallet, finnes det lite sosiologisk forskning knyttet til miljøet. I rusforskningen er black metal-kulturen tilsynelatende ikke-eksisterende. Denne oppgaven har sett på hva som kjennetegner dette miljøet og knytter dette opp mot en forestilling om at rusmidler kan fungere som identitetsmarkører i et subkulturelt miljø. Dette innebærer en vektleggelse av rusmidlenes symbolske mening i en lokal kultur. I tillegg trekkes black metal-miljøet inn i subkulturdebatten. Til tross for at de postmoderne teorier ønsker en revisjon av begrepet subkultur, er det i stor grad den klassiske definisjonen av begrepet som fanger black metal-miljøet best. Selv om miljøets ideologi er bygget på en ekstrem individualisme, er black metalere veldig dedikerte til miljøet og kulturen har i stor grad en normfast og uniform karakter.

Denne oppgaven er derfor styrt av tre problemstillinger, som vil bli behandlet i tre analysekapitler:

(1) Hva kjennetegner black metal-kulturen?

(2) Er black metal en subkultur?

(3) Hvilke symbolske meninger har ulike rusmidler i black metal-miljøet?

Datamaterialet er basert på ti kvalitative dybdeintervjuer. Informantene er deltagere i black metal-miljøet i Oslo. Til tross for at alderen strekker seg fra tidlig tjuårene til sene trettiårene, er historiene ganske sammenfallende og viser til en kultur, som til tross for ekspansjon, har beholdt mye av sin subkulturelle autonomi.

I stor grad er miljøet preget av en spenning mellom det jeg har kalt det “konstruktive” og det destruktive i black metal, som representerer to idéer som miljødeltagerne trekker på i ulike situasjoner. Den ene siden vektlegger en personlig styrke og selvstendighet og ideologiske ytringer er gjerne sentrert rundt en motstand mot kollektivistiske idéer som kristendom og sosialisme, fordi de forringer det norske. Denne idéen har en base i en fascinasjon for det urnorske og norrøne. Den andre siden vektlegger det destruktive og misantropiske, der avvik dyrkes, der black metalere settes på siden av det moralsk konforme.

I hovedsak følger holdningene til illegale rusmidler denne to-delingen. På den ene siden er det en klar “asketisk” posisjon i forhold til rus. Samtlige i miljøet drikker alkohol,

men flere legger vekt på en avstand fra andre rusmidler, der fokuset ligger på at dop gjør deg svakere og forringer din individualitet. I stor grad samsvarer dette med black metal-uttrykket, som skal være maskulint, men også kontrollert og intelligent. Allikevel er det mange som bruker særlig amfetamin og kokain. Til tross for en bruk av disse stoffene, viser informantene at det ikke burde være en del av black metal-uttrykket. Samtidig trekkes det på det destruktive, der bruk av “hard drugs” går inn i en livsstil på siden av samfunnet.

Ulike rusmidler har ulik posisjon i miljøet, da de knyttes til den subkulturelle identiteten. Cannabis er tydeligvis vanskelig å kombinere med black metal. I første omgang kommer dette av fortellingene knyttet til rusmiddelet. Flere viser til at cannabis gir assosiasjoner til miljø, som har verdier som kontrasterer black metal-ideologien. I tillegg har rusen feil karakter, da den i større grad “sløver deg ned” og gjør deg “fnisete”. Dette innebærer at amfetamin og kokain er lettere å knytte til black metal-uttrykket. Disse rusmidlene bærer ikke de samme kulturelle assosiasjonene og rusens virkning står i større grad i stil med den årvåkne black metal-karakteren.

I stor grad kommer det fram at begrepet subkultur fanger opp black metal-miljøet bedre enn alternative begrep, som motkultur og scene. I stor grad er dette knyttet til fem punkter; 1) Miljøet har en *subkulturell kapital*, som gir lokale normer og som setter deg i et hierarki, 2) Miljøet markerer en klar *distinksjon* til andre miljø, 3) Inngang til miljøet fungerer gjerne som *løsning* på felles problem knyttet til annerledeshet og anomi, 4) Miljøet har en *nasjonal forankringen*, som innebærer at nasjonen blir noe miljøet både identifiserer seg med og oppjonerer mot, 5) Etnisitet og kjønn er viktig, da miljøet i hovedsak består av hvite, norske menn.

Det at miljøet har en bakgrunn i middelklassen, strider likevel i mot de klassiske definisjonene av subkultur. I stedet for å utøve motstand fra en underlegen klasseposisjon, utøver black metal-miljøet en mer individorientert motstand rettet mot samfunnsproblemer som omfatter alle. På denne måten minner black metal-miljøet om middelklassens motkulturer, slik den er beskrevet hos Birmingham-skolen. Samtidig er disse for løse i organiseringen og black metal-miljøets fokus på avvik og dedikasjon til sitt eget miljø trekker dem inn igjen. På flere måter kan black metal-miljøet beskrives som en norsk subkultur med en base i hvit, middelklasse. I stor grad oppfordrer denne oppgaven til at subkulturbegrepet fortsatt er anvendelig, men at det må defineres ut ifra kulturen som analyseres.

Forord

Det å skrive masteroppgave har både vært mer spennende og veldig mye mer krevende enn jeg hadde forventet. En god del mennesker har vært til uvurderlig hjelp gjennom arbeidet.

Først vil jeg takke de ti informantene. Dere er fundamentet i denne oppgaven og jeg håper jeg har behandlet uttalelsene deres på en rettferdig måte. Denne oppgaven hadde vært langt mer omfattende, hadde jeg kunnet skrive uten å måtte begrense ordene og tiden.

En stor takk går til hovedveileder post.dok. Sveinung Sandberg, for tett oppfølging hele veien. En ekstra takk for den enorme innsatsen du gjorde for meg de siste ukene før levering. Jeg er evig takknemlig. En stor takk til biveileder prof. Willy Pedersen, for konstruktive tilbakemeldinger og oppmuntring. Takk for at dere tok meg med på prosjektet. Jeg har lært utrolig mye av dere.

Jeg vil også takke seminargruppen min for godt samarbeid, særlig Aleksander Knudsen, for samtaler over kaffe og over nettet. Jeg vil også utbringe en skål til Ulleland-klanen; mine foreldre Kari og Vegard, som har gjort meg til den jeg er og mine søsken Jonas, Audun og Jenny. Her må jeg også takke for tålmodighet fra mine nære venner og bandkollegaer, som har måttet tåle en tidvis asosial meg i løpet av dette siste året.

Den største takken går til Hege Mølstrevold, som har vært der for meg hver eneste dag både under og utenfor studiene. Takk for alle kreative, hyggelige og morsomme stunder.

David Ulleland

Oslo 30.06.11

Innholdsfortegnelse

1	Innledning.....	1
1.1	Black metal i et musikkhistorisk landskap	2
1.2	Tidligere forskning på black metal	3
1.3	Problemstilling og oppgavens oppbygning	4
2	Teoretiske perspektiver	5
2.1	Subkultur som avvik.....	5
2.2	Subkultur som motstand	6
2.3	Nye definisjoner av subkultur.....	10
2.4	Postmoderne alternativ	12
2.5	Rus som identitetsmarkør	13
2.6	Oppsummering	15
3	Metode.....	16
3.1	Eget forhold til feltet.....	16
3.2	Informantene.....	19
3.3	Datainnsamling.....	21
3.4	Datamateriale.....	23
3.5	Analyse	23
3.6	Overførbarhet.....	24
4	Black metal-kulturen	26
4.1	Lyden av black metal.....	26
4.2	Stemningen	28
4.3	Scene versus privat – stil og væremåte.....	29
4.4	Hierarki.....	39
4.5	Maskulinitet og jenter i miljøet	40
4.6	En samlet karakter	45
5	Subkultur, motkultur eller scene?.....	46
5.1	Det første møtet	46
5.2	Black metal som problemløsning	48
5.3	Frihet fra det kollektive	52
5.4	Hvite, norske og stolte av det	55
5.5	In The League With Satan	59

5.6	Anti-religiøsitet.....	62
5.7	Subkultur, motkultur eller scene?	66
6	Black metal og rus.....	68
6.1	Anti-dop versus pro-dop.....	68
6.2	Kontroll.....	71
6.3	Rusmidlenes ulike symbolske mening	73
6.4	Turné.....	81
6.5	Rusdistribusjon i en subkultur	83
6.6	Diskusjon.....	83
7	Konklusjon	85
	Litteraturliste	91

1 Innledning

*We chime the bell, chaos and hell
Metal for maniacs pure
Fast melting steel, fortune on wheels
Brain hemorrhage is the cure
For BLACK METAL¹*

På slutten av 80-tallet og ut på 90-tallet var de fryktet som satanister, drapsmenn og kirkebrennere. I dag er de en del av den norske kultureksporten. Black metal-artister turnerer verden rundt og fyller store konsertlokaler. De har fanatiske publikummere, som hedrer sine norske idoler der de står på scenen dynket i blod, med blasfemiske symboler, spikernagler, kjettinger, liksminke og dyrehoder på staker. Utenlandske studenter studerer norsk for å tolke tekstene deres og utenlandske band kopierer norske band i håp om å få en bit av det som kalles “true norwegian black metal”. Likevel er miljøet innhyllet i en tåke av myter, både konstruert av miljødeltagere og media. Miljøet gjør mye for at black metal ikke skal være for alle. Denne oppgaven vil prøve å forstå den norske black metal-kulturen. Det vil bli lagt spesiell vekt på stil, ideologi, identitet og forhold til rusmidler.

Forskning på musikkbaserte subkulturer har vært en viktig del av sosiologien, men foreløpig er det skrevet lite om black metal. En av grunnene til dette kan være at det har vært vanskelig å få tilgang. En studie av black metal i Norge er interessant på flere måter. For mange regnes black metal som noe helnorsk og det som skjedde rundt kirkebranner og musikken på 90-tallet ga Norge oppmerksomhet i utlandet. Teoretisk er det interessant hvordan black metalens base i middelklassen påvirker dens uttrykk. På denne måten bryter miljøet med klassiske definisjoner av subkultur. Disse analyserer ofte subkulturer som arbeiderklassens motstand mot den dominerende klasse. Helheten og gruppentilheten i black metal-kulturen utfordrer også postmoderne forståelser av subkultur. Dette prosjektet vil

¹ Tekstutdrag fra låten “Black Metal” av Venom fra albumet “Black metal” (1982).

derfor være et bidrag til forskningen på subkultur, både på grunn av manglende forskningen på black metal og på grunn av miljøets særegne organisering.

Oppgaven vil også være et bidrag til rusforskning. Kvalitative prosjekt som konsentrerer seg om ulike rusmidlers symbolske sider, nyanserer bildet en får fra kvantitative undersøkelser, som stort sett viser til konsum i populasjonen. Denne oppgaven går inn for å vise at et rusmiddels symbolske mening, kan variere mellom ulike grupper i samfunnet. Ved å undersøke hvordan subkultur og rusmiddelbruk henger sammen, kan vi få en dypere forståelse av meningen mennesker legger i rus.

1.1 Black metal i et musikkhistorisk landskap

Heavy metal har sine røtter i hard rock fra tidlig 70-tall, en bølge ledet av gigantene Led Zeppelin, Deep Purple og Black Sabbath. Heavy metal-band som Judas Priest, Iron Maiden og Saxon, tok temaene og tyngden fra hard rocken, men satte opp tempoet og la større vekt på tekniske ferdigheter. Ut på 80-tallet utviklet mer ekstreme former for metal seg og temaer som drap og religion fikk større plass. Thrash metal, som Slayer og Metallica, fusjonerte heavy metal med punk. Dette skapte en mer intens sjanger, som kontrasterte en del av metalen som hadde fått et kommersielt gjennomslag. Så kom death metalen, ekstremmetalens spydspiss gjennom hele 80-tallet, med sin voldsomme aggresjon og buldrende vokal. Band fokuserte på blod, innvoller og død. Men mot starten av 90-tallet hadde death metal fått en myriade av varianter, blant annet en kommersiell gren, som gjorde at en del avviste death metal som et fungerende verktøy for avvik og opposisjon. En del norske band, som Mayhem og Darkthrone, begynte derfor å se tilbake til starten av 80-tallet og rendyrke andre elementer. I følge de lokale fortellingene kommer begrepet "black metal" fra en Venom-plate fra 1982 med samme tittel. Venom hadde brutt ut av det som ble omtalt som en "new wave of british heavy metal", som omfatter perioden 1979-81, der det britiske heavy metal-miljøet eksploderte (Weinstein 1991: 44).

Venom sine klare punkinfluser, mystiske scenenavn, teatraliske sceneshow og eksplisitte lek med satanisme, gjorde dem til sentrale forbilder for ungdom som lette etter nye ekstremiteter. Deres primitive uttrykk sto i kontrast til andre metal-band fra denne perioden. Andre band, som danske Mercyful Fate, skulle bidra med inspirasjon i form av liksminke, oppned-kors og en mer seriøs form for satanisme. Svenske Bathory trakk det norrøne inn i ekstremmetalene. Artistenes tendens til å erstatte sitt eget navn med et alter ego, som Cronos,

King Diamond og Quorthon, ble også overført til det norske miljøet. Den tekniske death metalen måtte derfor i Norge vike for en bølge av band som gikk tilbake til det mer primitive og "ekte". Etterhvert skulle også black metal utvikle seg og ekspandere og deler av miljøet begynte å eksperimentere med folkemusikk og orkesterarrangementer. Likevel har black metalen beholdt sin plass, som metalens mest ekstreme uttrykk.

1.2 Tidligere forskning på black metal

Tidligere sosiologisk og samfunnsvitenskapelig forskning har i hovedsak vært på klassisk heavy metal, ikke black metal. De mest sentrale bidragene kommer fra Weinstein (1991), Arnett (1996) og Walser (1993). Black metal-kulturen står i en nær relasjon til heavy metal-kulturen, og derfor er disse studiene også nyttig for denne oppgaven.

Det viktigste, og eneste sosiologiske bidraget om black metal er Kahn-Harris (2007) bok om ekstremmetal, et begrep som fungerer som en paraplybetegnelse på sjangrene *death*, *doom*, *thrash* og *black-metal*. Dette er et grundig arbeid bestående av intervjuer, tekstanalyser og feltarbeid, som gir en innsikt i ekstremmetalens fellesbase og dens ulike forgreininger. En del plass er viet til black metal, men analysene er tidvis lite nyanserte. Studien er likevel viktig. I forhold til mitt prosjekt gir hans begreper en del nyttige rammer for å forstå ekstremmetal. Helt sentralt står Kahn-Harris sin beskrivelse av metal-miljø, som *scener* i en global metalkultur, i stedet for nasjonale subkulturer. Begrepsapparatet knyttet til scener har også blitt viktig i postsubkulturtradisjonen som jeg skal komme tilbake til senere.

Det finnes også andre bøker om black metal som er relevante for dette prosjektet. *Lord of Chaos* av Moynihan og Søderlind (2003) har vært en viktig kilde for mange journalister og black metal-fantaster. Denne boka fremstår likevel mer som en hyllest, fremfor en kritisk analyse av black metal-kulturen og dens historie. Håvard Rem (2010) har også gitt ut en bok ved navn *Innfødte skrik*. Dette er i hovedsak populærlitteratur, som med sine mange krysskulturelle litteratur og musikkreferanser. I samme åndedrag kan boken *Choosing Death* av Mudrian og Peel (2004) nevnes, som er en grundig historisk fremstilling av death metal og grind core, der black metalens har fått et par sider. I tillegg kommer *A-Z of Black metal* av Sharpe-Young (2001), som er et oppslagsverk, men det har ikke har noen særlig relevans her.

1.3 Problemstilling og oppgavens oppbygning

Tema for oppgaven er black metal og rus. For å forstå rusmidlers rolle i black metal-kulturen må vi først ha en grunnleggende forståelse av denne kulturen. Subkultur og rusmidler er tett sammenvevd. Problemstillingen vil derfor ha en tredeling, som de tre analysekapitlene vil ta for seg.

1. Hva kjennetegner black metal?
2. Er black metal en subkultur?
3. Hvilke symbolske meninger har rusmidler i black metal-miljøet?

Disse tre spørsmålene vil sammen forsøke å gi oss svar på om vi kan se black metal som en helhetlig kultur, der rusmidler kan fungere som en markør for tilhørighet.

Kapittel 4 vil forsøke å vise til hva som er særegent med black metal. Undertemaene her tar for seg lyden av black metal, stil, oppførsel, humor og hierarki. Mot slutten blir dette knyttet opp mot kjønn. Kapittel 5 setter black metal inn i subkulturdebatten. Ved å ta opp aktørenes inngang til miljøet, black metal som problemløsning og black metal-ideologien, vil jeg se på hvordan miljøet er organisert og hvilken mening aktørene legger bak sine handlinger og uttrykk. Et sentralt spørsmål blir her om vi kan kalle black metal-miljøet en subkultur eller om miljøet i større grad fanges opp av scene-begrepet til Kahn-Harris (2007). I kapittel 6 vil jeg undersøke hvilken mening rusmidler har i black metal-kulturen. Noe av poenget her er å analysere hvordan rusmidler brukes som subkulturelle identitetsmarkører. For å gjøre dette er det en forutsetning at vi er kjent med “black metal-karakteren” og subkulturen black metaleren forholder seg til. Jeg vil være spesielt opptatt av spørsmålet om rusmidler kan fungere som et objektivt element i black metal-kulturen.

2 Teoretiske perspektiver

Helt sentralt i dette studiet av black metal står begrepet subkultur. Black metal-miljøet er noe mer enn bare en musikksmak. For deltagerne i miljøet er black metal gjerne en måte å se verden på. Å være en black metaler innebærer at du må forholde deg til lokale idéer knyttet til politikk, religion og verdenen utenfor. Dette innebærer også en tilpasning til en spesifikk stil og væremåte. Disse tingene gir en følelse av en subkulturell organisering. Men begrepet subkultur har blitt brukt på mange forskjellige måter og i lys av nyere samfunnsutvikling, er det også en del, som viser til begrepets manglende evne til å fange opp kompleksitetene i det som betegnes som en nyere og mer flytende modernitet eller postmodernitet. Dette kapittelet vil gjøre rede for begrepets utvikling, for å danne en base for diskusjonen rundt begrepets anvendelse i forhold til black metal-miljøet. Gelders definisjon er et godt utgangspunkt.

Subcultures are groups of people that are in some way represented as non-normative and/or marginal through their particular interest and practices, through what they are, what they do and where they do it. They may represent themselves in this way, since subcultures are usually well aware of their difference, bemoaning them, relishing them, exploiting, and so on. But they will also be represented like this by others, who in response can bring an entire apparatus of social classification and regulation to bear upon them (Gelder 2005:1).

Denne definisjonen beskriver grupper av mennesker, som av ulike grunner befinner seg i en mer eller mindre avvikende posisjon. På den ene siden er aktørene marginaliserte, de er på siden av samfunnet og stemples som annerledes. Samtidig er disse aktørene klar over sin posisjon og utnytter den til sin fordel. På denne måten fanger denne definisjonen både opp en strukturell side og en meningssøkende aktør. I stor grad har Gelders definisjon en klar base i den klassiske sosiologien knyttet til subkultur, to retninger bedre kjent som Chicago-skolen, der fokuset lå på subkultur som *avvik* og Birmingham-skolen, der fokuset lå på *motstand*.

2.1 Subkultur som avvik

Der antropologer tidligere hadde studert mer “primitive” samfunn, begynte trettiårenes sosiologer knyttet til Chicago-skolen, å studere egne samfunn gjennom deltagende observasjon. Her dannet de en teori rundt “byens økologi”, som innebar en inndeling av bykartet i soner, som tiltrakk mennesker med “naturlige” likheter (Gelder 2005: 19). Nabolagene dannet grunnlag for moralske miljø, som støttet opp under disse menneskenes

likheter (Park 1932: 33). Interessen lå i den marginale mann og hovedfokus lå på *avviket* og individene i disse marginale posisjoner (Sandberg og Pedersen 2010: 30). I motsetning til denne strukturtunge forklaringen, er black metalens avvik i stor grad konstruert. Samtidig kan disse teoriene bidra til en forståelse av begrepets kompleksitet. I tillegg kan disse teoriene være med på å si noe om hvordan en personlig avviksfølelse, kan skape et ønske om å finne likesinnede.

Chicago-skolens subkulturer ble med andre ord forstått som små grupperinger, plassert lavt nede i samfunnshierarkiet. De kan beskrives som en samling avvikere, forent av det som gir dem lik avviksstatus (Kahn-Harris 2007: 15). Gordon (1947: 46) tok begrepet videre og viste til subkultur som en sub-divisjon av den nasjonale kultur, med base i ulike faktorer som klasse og etnisitet. Til tross for at black metal-miljøet står i relasjon til den internasjonale metal-scenen, har den en klar forankring i det norske samfunn, gjennom nasjonalromantikk og konservatisme. Sannsynligvis har også klasse og etnisitet en klar innvirkning på black metalens karakter. I følge Gordon vil kombinasjonen av disse faktorene, forme en funksjonell enhet, som innvirker på det deltagende individ. Parks marginale menn, blir hos Gordon til marginale sub-grupper, med en egen kultur. Denne enheten vil i større grad transcendere de “naturlige” faktorene som klasse og etnisitet (Gelder 2005: 21).

Chicago-skolens mest sentrale bidrag for dette prosjektet kommer fra A. Cohen (2005 [1955]: 50), som viser til at all menneskelig handling dreier seg om en serie problemløsninger. Ved å finne individer som befinner seg i “samme båt”, vil man kunne jobbe sammen mot en alternativ løsning på problemene. Disse grupperingene vil skape en felles referanseramme for tolkning av ulike situasjoner, hvilket innebærer fremveksten av en subkultur (Cohen 2005 [1955]: 56). Et viktig poeng er at avvik ikke nødvendigvis kan forstås som en normløshet, men i større grad som et alternativ, som artikulerer et annet sett med verdier (Gelder 2005: 22). Dette gir subkulturer en mer autonom karakter og viser til en intern logikk, et eget system av mening og en måte å se verden på, utenfor den dominante kulturens hegemoni.

2.2 Subkultur som motstand

I hovedsak uttrykker black metal-miljøet avvik gjennom musikk, tekster og visuelle virkemidler som stil og kunst. På mange måter står uttrykkene gjerne i opposisjon til mer dominante idéer i samfunnet. Chicago-skolen gir oss få verktøy for å analysere dette. På

midten av 60-tallet vokste det vi kjenner som Birmingham-skolen fram. Her ble det lagt en større vekt på kulturanalyser og flere av begrepene presentert i denne tradisjonen er fruktbare for studiet av black metal. Sentrale konsepter er subkultur som problemløsning og motstand, motkultur, bricolage og homologi.

Disse studiene omtalte arbeiderklassens subkulturer og hvordan disse ytret *motstand* gjennom kulturelle uttrykk (Gelder 2005: 83). I etterkrigstiden vokste det frem grupper, med navn som “teddy boys”, “mods”, “rockers”, “skinheads” og “punks” (Brake 1985: 73-77). I motsetning til gategjenger og løsgjengere tidligere beskrevet i litteraturen, var dette ungdomsgrupper, som utøvet en symbolsk kulturell motstand. Et klart skille kommer når fokuset rettes fra territorier til stil. Ungdom ble ansett som farget av sin klassebakgrunn, men også koblet til et nytt marked, som prøvde å skape en egen kategori av konsum blant de unge (Gelder 2005: 83).

Clarke, Hall, Jefferson og Roberts (2006: 4) definerer begrepet kultur, som det nivå der sosiale grupper utvikler distinkte livsmønstre og gir sine sosiale og materielle livserfaringer en ekspressiv form. Dette innebærer at en gruppes “way of life” reflekterer deres klassebakgrunn. Der Chicago-skolen så avvikere, som ikke kunne tilpasse seg, mente Birmingham-skolen at fokuset burde ligge på hvordan arbeiderklassegrupperinger kjemper en symbolsk kamp mot den dominante kultur. I tråd med A. Cohen (2005 [1955]: 50) sin idé om subkulturer som problemløsning, viser P. Cohen (2005 [1972]: 89) til at subkulturens latente funksjon, er å løse motsetninger i foreldrekulturen. Clarke *m.fl.* (2006: 41) mente at forholdet mellom foreldregenerasjonen og ungdommens subkulturer har blitt oversett i forskningen, fordi man tidligere har lagt for mye vekt på det som skiller subkulturen fra det øvrige samfunnet. Her blir det viktigere å studere omgivelsene rundt subkulturen og hvordan dette påvirker subkulturens logikk (Cohen 2005 [1972]: 92). Ved å studere konteksten en subkultur har oppstått i, kan man finne hvilke faktorer som presser ungdommene ut av systemet. Det blir med andre ord viktig å se hvordan subkulturene er relatert til en verden utenfor den subkulturelle sfære.

Subkulturer er med andre ord ikke noe adskilt, marginalt og avvikende, men noe som henger tett sammen med den dominante kultur. Willis (1977: 68) viser i tråd med dette hvordan barn av arbeiderklassen faller ut av skolesystemet, da middelklasseverdiene som medieres her, ikke passer sammen med deres internaliserte verdensanskuelse. Deres forståelse av verden er i større grad bygget på en maskulin, tøff adferd, som forbereder dem til hardt, fysisk arbeid på fabrikkgulvet. Ved å reprodusere et romantisert bilde av fedrenes

arbeidermaskulinitet, der det er viktig å være tøff, drikke og ikke bry seg om utdanning, viser de motstand mot et system de ikke kjenner seg i igjen i.

Stiluttrykk - Bricolage og homologi

Som tidligere nevnt, la Birmingham-skolen stor vekt på subkulturenes uttrykk. Teorier på dette feltet har hatt stor influens på kulturstudier. Disse teoriene kan være med på beskrive aspekter ved black metal-kulturen, særlig når en vil se etter en *homologi*, en helhet i uttrykket og hvordan et samlet uttrykk er satt sammen av ulike allerede tilgjengelige elementer, som gjerne refereres til med uttrykket *bricolage*.

For Murdock og McCron (2006: 172) er den subkulturelle stil en kombinasjon av elementer fra både klassesituasjonen, nedarvet stil fra familien og nabolaget og et mediert symbolsystem fra underholdningsbransjen. Her leses subkultur nærmest som tekst, som studeres ved hjelp av semiotiske analyser og lignende grep hentet fra litteraturstudier. I stor grad ble disse symbolske uttrykkene studert på avstand, fremfor å gå i en interaksjon med studieobjektene (Gelder 2005: 83). I følge Hebdige (1979: 125) er det gjennom konsum, gjennom stiluttrykket, at subkulturer avslører sin hemmelige identitet. Måten ulike tilgjengelige objekter settes sammen på, skiller en subkultur fra den mer konvensjonelle kulturen og ikke minst fra øvrige subkulturer (Brake 1985: 68).

En subkulturell stil er et produkt av en prosess bestående av seleksjon og transformasjon av allerede tilgjengelige objekter, som gis en ny eller delvis ny betydning av medlemmene i en subkulturell gruppe (Murdock og McCron 2006: 172). Dette konseptet beskrives som *bricolage*, et begrep hentet fra Levi-Strauss, som innebærer at et objekt og dens mening ikke er konstant. Et objekts rekontekstualisering vil nemlig innebære en transformasjon av objektets mening (Clarke 2006: 149). Samtidig er subkulturer preget av det som Willis kalte *homologi*, igjen et begrep fra Levi-Strauss, som viser til den symbolske tilpasningen mellom verdier og livsstiler i et subkulturelt miljø (Hebdidge 1979; 127). Til tross for at et subkulturelt uttrykk kan se kaotisk ut med andres øyne, er det kraftig organisert i det subkulturelle miljøet. Tilsynelatende kulturelle normbrudd er med på å gi et miljø sin autonome karakter og subkulturene kan ofte uttrykke et *forbudt innhold*, i form av en bevisstgjøring av klasse og ulikhet, via en *forbudt form*, gjerne gjennom overtredelser av koder for oppførsel og lovbrudd (Hebdidge 1979: 121). Black metal-miljøet snur for eksempel krusifikser opp ned for å vise manglene respekt for kirkens autoriteter. På denne

måten bruker de et kjent symbol, men re-kontekstualiserer det og setter det i sammenheng med den helhetlige black metal-karakteren.

Middelklassens motkulturer

I den klassiske sosiologien har subkulturene base i arbeiderklassen. Black metal-miljøet har en base i hvit middelklasse og selv om både teoriene knyttet til avvik og motstand kommer godt med, er den ensidige vektleggingen av arbeiderklasse problematisk. Men i følge Birmingham-skolen kunne middelklassen også produsere motstand. Dette ble kalt motkulturer eller “counter-cultures”. Disse idéene kan være med på å nyansere bildet.

I følge Clarke *m.fl.* (2006: 45) har subkulturer og motkulturer klare strukturelle forskjeller, i kraft av klasseulikheten. Arbeiderklassens subkulturer er mer sentraliserte og kollektive. Middelklassens motkulturer er mer diffuse og individualistiske. I større grad blir motkulturene omtalt som løse, ekspressive sosiale bevegelser (Brake 1985: 94). Unge fra arbeiderklassen er mer stigmatisert og “i samme båt”. Samtidig mener Hebdige (1979: 148n) at motstanden i subkulturene rask tar en mer symbolsk form, da deres kamp mot de dominerende krefter i samfunnet i utgangspunktet er tapt. Motkulturene, med sin base i middelklassen, tenderer mot å være mer selvsikre og veltalende og brede motkulturer kan få en faktisk politisk innflytelse. Parkin (1968: 2 og 41) viser til at subkulturene fremmer et ønske om sosiale endringer for en spesiell del av samfunnet, nemlig arbeiderklassen. Deres ønsker er gjerne av en mer materiell eller økonomisk art og subkulturene vil derfor ofte knytte seg til mer formaliserte ideologier, som marxisme, sosialisme, anarkisme og så videre. Motkulturen derimot, har i større grad verdier sentrert rundt moralske konsepter og vil sjeldent finne noe konstruktivt i å forsvare egen klasse (Parkin 1968: 2). I større grad vil motkulturene rette sin appell mot samfunnet i sin helhet eller til en mindre privilegert gruppe. Utbytte av motstanden er i større grad av en personlig emosjonell eller psykologisk art, da man får mulighet til å uttrykke egne verdier i handling (Parkin 1968: 41).

I stor grad kan man nok finne miljø, som passer inn i en rendyrkning av disse to modellene. For eksempel vil nynazistmiljøet være et treffende eksempel på arbeiderklassens subkultur, med sin militante aktivisme, tette organisering og ideologiske overbevisning. Hippiekulturen derimot vil i større grad kunne beskrives som en mer individualistisk motkultur, der målet er en kollektiv frigjøring fra det kapitalistiske og konservative samfunnet. Jeg vil påstå at disse to modellene ikke nødvendigvis er rendyrkede. Mange miljø

vil nok i stedet kunne fanges opp av spenningen mellom disse to. Denne spenningen vil bli viktig i min analyse og diskusjon av black metal-miljøet.

2.3 Nye definisjoner av subkultur

I starten av dette kapitlet siterte jeg Gelders definisjon av begrepet subkultur. På mange måter bygger han en bro mellom Chicago-skolens fokus på den marginaliserte avviker, som blir stemplet og presset ut av samfunnet og Birmingham-skolens fokus på subkulturer som kulturell motstand. Fordi han viser til enten ikke-normative eller marginaliserte grupper med mennesker, frigjør Gelder også noe av det rigide ved den klassiske forskningens fokus på klasse, da han åpner for andre måter å befinne seg på utsiden. Gelder fungerer likevel i stor grad som en forsvarer av en mer klassisk definisjon av begrepet. Et par andre bidrag til nyere forskning trekker begrepet i en litt annen retning. I hovedsak dreier dette seg om Thornton (1995) og subkulturell kapital og Sandberg og Pedersen (2010) sin mer diskursive tilnærming til subkultur.

Subkulturell kapital

Thornton (2005 [1995]) viser til, at i motsetning til Birmingham-skolens strenge fokus på klasse, befinner subkulturelle aktører seg i en fantasi av klasseløshet (Thornton 2005 [1995]: 187). De nye normene og verdiene en subkultur har å tilby fungerer som en flukt eller motstand mot begrensningene gitt fra foreldrenes klasse. Disse nye subkulturelle verdiene skaper nye hierarkier på siden av samfunnet, der det å være “hip” og “in the know” i forhold til det aktuelle miljø er viktigere (Thornton 2005 [1995]: 186). Den alternative kunnskapen betegnes som *subkulturell kapital*.

Subkulturell kapital er en videreføring av Bourdieus kapitalteori, som deler samfunnet inn i et sosialt rom, der aktører plasseres hierarkisk etter mengde av økonomisk og kulturell kapital. Bourdieu (1996: 140) viser til mindre enheter i form av *felt* i det sosiale rom, eksempelvis det akademiske eller lingvistiske felt, som har sin egen lokale logikk. Her er det snakk om en egen kunnskap som aktørene innenfor disse feltene bruker i sin kamp om posisjoner, med andre ord en feltspesifikk kapital. I sin studie av klubbkulturer drar Thornton feltteorien ned fra den sosiale elite og inn i ungdommens subkulturer, for å vise hvordan subkultur er ordnet etter lignende logikk. Hun skriver at “subcultural capital confers status on its owner in the eyes of the relevant beholder” (Thornton 2005 [1995]: 186). Denne kapitalen

blir både *objektifisert* gjennom klær og musikk og *kroppsliggjort* gjennom verdier og væremåter. Ens plass i det lokale hierarki er bygget på den subkulturelle kapitalen.

Den subkulturelle kapital og er ikke gyldig utenfor sin sfære. Den er stort sett avskåret fra klasserelasjoner, men kan i enkelte tilfeller omdannes til økonomisk kapital, gjennom for eksempel platekontrakter og konserter (Thornton 2005 [1995]: 187). Thorntons begrepsapparat er fruktbart for å forstå hvordan black metal-miljøet er et hierarkisk system hvor det handler om å beherske spesielle kompetanser og “hemmelig” kunnskap.

Ritualer, narrativer og symboler

Sandberg og Pedersen (2009: 41) kritiserer den klassiske sosiologien for å overspille subkulturers homologi og for å legge for mye vekt på forholdet mellom det subkulturelle miljø og omverden. Som vi så la Gelder legger vekt på subkulturer som en gruppe mennesker. Sandberg og Pedersen løfter begrepet opp på et mer diskursivt plan.

En subkultur er en samling ritualer, narrativer og symboler. De kretser rundt bestemte forestillinger om verden og er ofte knyttet til generelle kulturelle strømninger i samfunnet. Personer og grupper internaliserer og kroppsliggjør i større eller mindre grad deler av subkulturen. De utnytter den også, i kreative iscenesettelser av seg selv (Sandberg og Pedersen 2010: 32).

Subkulturer er altså ikke homogene grupper i samfunnet (Sandberg og Pedersen 2009: 8). De er symbolske univers, som individer trekker på i større eller mindre grad. Man kan derfor snakke om subkulturer uten å måtte vise til en klart definert gruppe mennesker (Sandberg og Pedersen 2010: 32). Dette kan knyttes til Golub, Johnson og Dunlap (2005: 219) som ser kultur som et “toolkit”, et sett med verktøy, som aktører bruker i deres identitetskonstruksjoner. Dette innebærer at subkulturer får en nærmest diskursiv form, de blir samlinger med fortellinger og symboler, som aktører kan trekke på. Denne redefinisjonen av subkultur plasserer seg ganske godt innenfor mer postmoderne studier, som vi skal se på etter hvert. Samtidig ser vi også elementer av Birmingham-skolen sine motkulturer, i hovedsak på grunn av en løsere organisering. Hippiekulturen kan muligens også fanges opp av Sandberg og Pedersens definisjon av subkultur. Hippiekulturen ble etter hvert en samling av kulturelle fortellinger, symboler og ritualer, som mennesker trakk på i ulik grad. Selv i dag er det mange elementer fra denne kulturen som har overlevd og som dukker opp i varierende grad og ulike mennesker internaliserer og bruker disse i ulik grad.

Black metal-miljøet derimot passer ikke med en slik beskrivelse. Dette vil bli et viktig poeng senere i oppgaven. Jeg vil påstå at enkelte miljø ikke kan fanges opp av definisjonen til Sandberg og Pedersen (2010). Enkelte subkulturer vil kreve en “strammere” definisjon av subkultur, som i større grad er i tråd med Gelder og Birmingham-skolens forståelse.

2.4 Postmoderne alternativ

Black metal-miljøet oppsto på slutten av 80-tallet og har vokst frem til i dag. Dette innebærer at black metal-miljøet befinner seg i en litt annen kontekst enn miljø studert i den klassiske sosiologien. Endringer i samfunnsstrukturen har også en effekt på subkulturene. I en del nyere forskning vises det til at begrepet subkultur ikke er tilstrekkelig, fordi det ikke er i stand til å fange opp kompleksiteten i et postmoderne samfunn. For Bauman (2007: 121) er den nye samfunnsordenen flytende. Den tidligere modernitet var solid og beskyttet seg mot oppløsning av kjerneverdier. Den flytende modernitet tenderer mot en avvisning av dette senteret, hvilket innebærer at samfunnsorganiseringen får en løsere form (Bauman 2007: 122). Denne idéen får konsekvenser for subkulturell forskning.

Mye av kritikken rettet mot den klassiske sosiologien ligger på vektleggingen av klasse. Muggleton (2000: 6) viser til at det tidligere skille mellom kollektive subkulturer fra arbeiderklassen og individualistiske motkulturer fra middelklassen er overdrevet. I det postmoderne eller senmoderne samfunn, har konsumet fått en mye større rolle, hvilket vil si, at hva vi forbruker definerer oss i større grad (Chaney 2004:38). De nye statuskravene går på bekostning av tidligere identitetsmarkører, som sosial bakgrunn og yrke. Dette innebærer at identiteter i dagens samfunn, i større grad konstrueres gjennom konsum og eksperimentering, i motsetning til at de er gitt fra den sosiale struktur (Bennet 1999: 599).

Muggleton (2000: 3 og 6) viser til at moderne stiler er et resultat av en postmoderne hyperindividualisme, som ikke kan fanges opp av de “store teoriene” til de overnevnte skoler. Den klassiske litteraturen tenderer mot å behandle aktører som styrt av de store narrative utenfor deres kontroll. Fokuset på den symbolske meningen bak ungdoms subkulturelle aktiviteter, overskygger meningen aktørene legger i sine handlinger og underspiller det underholdende, kreative og morsomme disse individene selv legger i dette konsumet (Bennet og Kahn-Harris 2004: 8).

Irwin (1970: 75) skrev allerede i 1970 om en subkulturell pluralisme og relativisme, som innebærer at subkulturene i større grad blir aktive handlingskategorier, fremfor

grupperinger man dyttes inn i strukturelt. Dette innebærer at aktørene i større grad ser seg selv som en del av et teater og del av en scene. Subkulturene er ikke nødvendigvis spesielt knyttet til de sosiale strukturene og konseptene gir ikke nødvendigvis mening for andre enn forskeren som implementerer de ulike variablene (Irwin 1970: 73).

Kahn-Harris (2007: 19-20) bruker også begrepet scene, som et alternativ til subkultur. I sin studie av ekstrem-metal, beskriver han scener som noe mer heterogent og i konstant forandring, hvilket gir forskeren et løsere rammeverk, som gir plass til lokale, empiriske variasjoner. Maffesoli velger å bruke uttrykket *tribes* for å betegne grupper, som i en kombinasjon av etikk og estetikk har skapt en “kunsten å leve” (Gelder 2005: 146). I den postmoderne forskningen blir subkultur et altfor ladet begrep, som i for stor grad er koblet til Birmingham-skolens teorier. En erstatning av subkultur-begrepet ser ut til å ha sin base i et ønske om et paradigme-skifte.

I forhold til black metal-miljøet er det særlig viktig å ta med seg Kahn-Harris sin beskrivelse av det ekstreme metal-miljøet som bestående av scener og ikke subkulturer. Forskningstema er ganske likt det aktuelle i denne oppgaven. Jeg vil påstå at hans teorier, til tross for at de kan bidra til å fange opp samfunnsendringer, ikke er tilstrekkelige for å beskrive den norske black metal-kulturen. Med Kahn Harris sin terminologi, blir det norske black metal-miljøet i hovedsak bare en scene i den globale ekstrem-metal-kulturen. På denne måten blir black metal, i tråd med Gelder (2005: 13) sin kritikk av de postmoderne begrepene, redusert til en livsstil. Dermed mister black metal mye av sin ideologiske base og fysiske forankring i en nasjonal kultur.

2.5 Rus som identitetsmarkør

En del av denne oppgaven søker å finne ut mer om relasjonen mellom rusmidler og subkultur. I datamaterialet ser det ut til at black metal-miljøet knytter til seg ulike rusmidler på ulike måter. Golub *m.fl.* (2005: 217) skriver at rusbruk er mer enn inntak av et preparat for å oppnå en fysisk eller psykisk reaksjon og viser til at sosiale aktiviteter, det at venner bruker, populærkultur, referanser musikk, myter, tilgjengelighet, potensielle frykt for straff og ungdommelig opposisjon kan ha en enda mer sentral innvirkning på oppførsel knyttet til rus. Rusbruk foregår kort sagt innenfor en kulturell kontekst. Noen vil også påstå, at vi kan snakke om en egen cannabiskultur (Sandberg og Pedersen 2010). Sandberg og Pedersen (2010: 42) viser til at brukere av rusmidler er som alle andre bundet av hvilke sosiale fortellinger som er

tilgjengelige. Fortellingene rundt cannabisbruk er samlet i en cannabis-kultur, som det er mulig å internalisere og bruke aktivt.

En annen måte å se på rusmiddelbruk, som er mer fruktbar i forhold til dette studiet, er å se rusmidler som identitetsmarkører innen ulike subkulturelle miljøer. Lalander og Salasuo (2005: 9) viser til at ritualer og regler både i forhold til bruk og kontroll av rusmidler varierer innenfor ulike subkulturer. Dette innebærer at selv om en kan snakke om felles historier knyttet til rus, har ulike rusmidler ulik status og definisjon innen ulike miljøer. Lalander og Salasuo (2005: 9) viser for eksempel til at hippiekulturen brukte cannabis og LSD, men i hovedsak stigmatiserte bruk av "stimulanter". Hebdige (1979: 113) forklarer dette med at det fantes en homologi mellom et alternativt verdisystem, hallusinogener og psykedelisk musikk, som sammen skapte en "whole way of life" for den individuelle hippie.

På den ene siden kan man altså se det slik at rusmidlers symbolikk er knyttet til en mer flytende ruskultur, som går på tvers av det fysiske kollektiv, som danner et "toolkit" for rusbrukere i ulike miljøer. I stor grad ser det ut til at mange som bruker rus, trekker på mange felles historier knyttet til ulike rusmidler. På den andre siden kan vi altså forstå det slik, at ulike subkulturer knytter til seg rusmidler på en lokal måte, hvilket gjør ulike rusmidler til identitetsmarkører til en bestemt gruppe med mennesker. Selv om det finnes felles historier, kan ulike subkulturer forholde seg ulikt til dem.

Noen ganger kan man også se at miljøer gjør enkelte rusmidler til nøkkelsymboler, slik vi eksempelvis kan se i Hunt, Moloney og Evans (2010: 60) sin studie av ecstasy i rave-kulturen. Ecstasy ga assosiasjoner til unge vakre mennesker, som danser i trance, uten de rusrelaterte problemene knyttet til andre "hard drugs". Selv om det vises til at marihuana sannsynligvis spilte en større rolle når en så på det faktiske konsum, var ecstasy det "prototypiske" rusmiddelet (Hunt, Moloney og Evans (2010: 15 og 60). Det samme kan en se i forhold til cannabis og reggae-kultur, der cannabisbladet ble et symbol på frihet fra undertrykkelse. Disse subkulturene vil bruke disse rusmidlene for å markere en annerledeshet, men de vil også bli stemplet utenfra. Selv mennesker som ikke deltar i disse miljøene, vil sannsynligvis assosiere ecstasy med rave, cannabis med reggae og LSD med hippier. Hvis verdiene i eget miljø ikke passer sammen med de tilgjengelige narrative knyttet til et rusmiddel, vil de sannsynligvis enten støte rusmiddelet fra seg eller forsøke å omdefinere dets symbolske mening. I black metal-miljøet er særlig de kulturelle fortellingene knyttet til cannabis vanskelig å nøytralisere, mye på grunn av cannabis-kulturens verdier, som står i motsetning til black metalens verdier.

2.6 Oppsummering

Chicago-skolen la vekt på *avvik* og hvordan mennesker med like avvikstrekk trekkes mot hverandre og danner naturlige subkulturer. Birmingham-skolen sine kulturanalyser la vekt på *motstand*. Ved å analysere de ekspressive elementene i subkulturene som tekst, kunne man se hvordan de fungerte som en forlengelse av konflikter i klassestrukturen. I forhold til black metal-miljøet vil i stor grad spenningen mellom subkultur som avvik og motstand være sentral og kan bidra til å vise hvordan black metal befinner seg på siden av samfunnet og hva de gjør når de er der. Gelder kobler avviksposisjoner med motstand, samtidig som han underspiller klasse som eneste forklaringsmodell. Denne definisjonen gir en mulighet til å plassere et moderne studieobjekt inn i en mer klassisk ramme. *Motkultur*-begrepet åpner for en forståelse av motstand med base i middelklassen. Begrep som *bricolage* og *homologi* er nyttige begreper for å se på hvordan black metal-uttrykket er satt sammen.

Thorntons begrep *subkulturell kapital* er ute etter å forklare organiseringen av subkulturenes alternative statuskrav, som ligger til grunne for en hierarkisk oppbygning. Sandberg og Pedersen la vekt på narrativer, symboler og ritualer, som base for subkulturer, ikke mennesker, hvilket innebærer at subkulturer i større grad fungerer som diskurser, som aktører kan trekke på for å skape mening. De postmoderne alternativ viser til et samfunn der konsum og skiftende identiteter står i fokus. I hovedsak er begrepene *scene* og *tribe* blant de sentrale begrepene her. Hverken Sandberg og Pedersen eller de postmoderne definisjonene fanger opp black metal-miljøet på en tilfredsstillende måte. Samtidig kan de bidra med nyanseringer i forhold til at vi befinner oss i en verden som ser noe annerledes ut enn den de klassiske studiene er basert på.

I tillegg kommer definisjonen til Sandberg og Pedersen godt med når vi, i diskusjonen rundt rus som identitetsmarkør, kan se hvordan det blant annet trekkes på fortellinger fra cannabiskulturen, som i større grad er en kultur basert på en samling av narrativer, symboler og ritualer i stedet for grupper med mennesker. Samtidig er hovedpoenget at bruk og holdninger til rus varierer innenfor ulike subkulturer. Holdninger til rus kan med andre ord vise til ens subkulturelle tilhørighet. På denne måten kan rus gå inn i en homolog identitet.

3 Metode

Dette kapittelet vil dreie seg om hvilke valg som har blitt tatt underveis i forskningsprosessen. Jeg anser det som nødvendig å vie en stor del av dette kapittelet til en klargjøring av min egen posisjon til feltet. Flere år med erfaringer i miljøet er både en fordel og en ulempe. Jeg vil først redegjøre for min egen bakgrunn og vise til hvordan dette påvirker prosjektet mitt. Deretter vil jeg beskrive informantene, rekrutteringen og problemer knyttet til dette. Til slutt beskriver jeg datainnsamlingen, datamaterialet og analysen.

3.1 Eget forhold til feltet

Metal-miljøet i Oslo har for meg vært den viktigste arenaen for vennskap, rekreasjon og musikalsk aktivitet. I ti år har miljøet vært dominerende for mitt sosiale og kreative liv. Det hele begynte da jeg som barn fikk høre hard rock fra 70-tallet, hovedsakelig gamle plater av Steppenwolf, Bloodrock og Deep Purple, som faren min hadde på vinyl. Videre fant jeg mystiske Led Zeppelin og blytunge Black Sabbath, som viste veien videre til diverse metal-sjangre. Første gang jeg hørte det norske black metal-bandet Mayhem, var jeg 15-16 år gammel. En barndomsvenn hadde kjøpt en plate og opplevelsen første gang jeg hørte på var følelsen av å gjøre noe ulovlig. Det var en følelse av å pirke borti noe farlig, som det ikke var lov til å røre. De fleste barn og unge på 90-tallet kjente navnet "Greven" og selv om man ikke nødvendigvis kjente hele historien, visste alle at han var satanist og at han hadde gjort ekstreme ting. Vi visste at han hadde vært involvert i Mayhem, hvilket var med på å gjøre møtet med black metal til noe spennende og skremmende på en gang. Jeg vokste opp på Røa (Oslo vest) og identifiserte meg lite med jevnaldrende. Forventningene knyttet til et konformt liv innenfor rammer jeg ikke kunne identifisere meg med, gjorde at jeg valgte å trekke meg ut. For min egen del handlet det om å følge "systemet" og mislykkes eller å avvise disse verdiene, verdier som for meg den gangen, i stor grad så ut til å handle om å ha på seg riktige og dyre klær og drive med idrett. Å høre på black metal var en måte å distansere seg fra dette. Etterhvert var ikke black metal så skummelt lenger, men i stedet noe som var rått og ekte, som ga styrke og som ga andre et signal om at jeg drev med noe andre ikke turte å nærme seg. Før jeg rakk å komme ordentlig inn i black metal ble likevel andre metal-sjangre mine personlige favoritter. Jeg hører fortsatt på en del black metal og har en del black metal-plater, men helheten i black metal-konseptet appellerer ikke til meg lenger. Men idéene og

atmosfæren, de tingene som gjør black metalere annerledes enn andre metalere, har aldri sluttet å fascinere meg.

Metal-miljø i Oslo er relativt samkjørt, og utelivet i form av metal og hard rock-puber samler folk med tilknytning til ulike sjangre. Dette gjør at de fleste metalere omgås hverandre sosialt. Gjennom ti år i miljøet med vennskap, utallige kvelder på byen og hundrevis av konserter, har jeg opparbeidet en relativt god idé av hva black metal er. Disse tingene gjør at jeg er både innenfor og utenfor på en gang. Gjennom erfaringer har jeg en idé om både det emosjonelle og normative i black metal, samtidig som min manglende evne til, eller ønske om å identifisere meg med idéene i sin helhet, gjør at jeg samtidig har et blikk fra utsiden.

Fordeler og ulemper ved egen posisjon

I sin studie av ekstremmetal skriver Kahn-Harris (2007: 5) at den optimale posisjon for en sosiolog er den der du kan bevege deg mellom å være “critical insider” og “sympathetic outsider”. Denne posisjonen har vært helt avgjørende for mitt prosjekt. Min forforståelse av black metal gjorde det mulig å dykke mye lengre ned i datamaterialet. Det har også gjort det mulig å gjøre en del teoretisering på forhånd. Dette har gjort at jeg har kunnet stille en del spørsmål rundt fenomener jeg selv har observert gjennom min tid i miljøet. Fordi jeg kan relatere meg til meningen informantene legger i diverse elementer, får jeg også en mer intuitiv forståelse av utsagnene og kan derfor gi en tolkning, som ligger nærmere den informantene selv har. En forsker som kommer utenifra vil ha problemer med å “dekodde” en del utsagn, og forstå hva de egentlig betyr.

For eksempel bruker en informant begrepet “nekro”, for å beskrive hvordan black metal skal høres ut. De fleste vil assosiere nekro med begrep som nekrofil og det er fra denne typen ord begrepet er hentet. Men innenfor subkulturen blir begrepet positivt ladet og fungerer ofte som en generell betegnelse på noe som er rått og “ekte”. Det samme gjelder begrep som “ondt”, “grimt” og “brutal”. I tillegg refereres det til avstanden mellom black metal og ting som “mosh pit” og “death metal”. Begrepene er ikke nødvendigvis ukjente for folk utenfor miljøet, men hvorfor disse distinksjonene gjøres, kommer ikke alltid like tydelig frem, da de ikke er åpenbare, om man ikke kjenner helheten i kulturen. I tillegg kan en risikere å bli stemplet som en “streiting”, hvilket kan innebære et potensielt problem, da man kan risikere at informantene blir spesielt skeptiske til forskerens intensjoner og motivasjoner (Sandberg 2010: 448). Dette kan føre til at informantene i større grad holder ting hemmelig.

På et tidspunkt brukte en av informantene min dobbeltrolle i intervjusituasjonen for å komme frem til et poeng. Olav illustrerte humoren i miljøet ved å lure intervjuer til å bytte fra forskerrolle til miljødeltager.

O: Disse satanistene i Russland som knivstakk et kjærestepar 666 ganger, kokte dem etterpå og spiste dem, har du hørt om det?

I: Nei [ler].

O: Se på reaksjonen din nå, du sitter og ler [begge ler]. Det er litt morsomt, fordi vi er vant til det. Det morbide aspektet av humor ligger i black metal. Du kan ikke være en svak sjel. Døden er en del av det, det er naturlig.

Akkurat her er vi begge miljødeltagere, men når jeg analyserer datamaterialet blir dette et verdifullt funn, som en forsker uten base i miljøet ikke hadde forstått. Man skal ikke utelukke at denne dialogen ikke hadde oppstått, hvis informanten ikke var sikker på at jeg skulle ta poenget.

En annen fordel med å intervju mennesker en i utgangspunktet har sosial kontakt med, er at det gjensidige tillitsforholdet allerede er bygget. Becker (1963: 168) viser til at det er viktig å overbevise deltakere i forskning om at en ikke kommer til å sette dem i fare. Mine informanter vil kanskje i større grad føle at jeg vil kunne behandle deres personlige opplysninger med forsiktighet. Skulle det bli et problem eller et ønske om mer informasjon i ettertid, er jeg også lettere å kontakte. Samtidig innebærer min deltagelse i miljøet at jeg ikke forsvinner fra feltet etter prosjektet er avsluttet, hvilket innebærer at jeg bærer på sensitiv informasjon i deres egen krets. Effekten av dette kan være at informantene tilbakeholder informasjon, da de må forholde seg til med etter intervjuet. Flere ganger har informanter kommet til meg senere og spurt spørsmål, for å høre hvordan deres uttalelser vil bli brukt og om jeg har sikret deres anonymitet. Stort sett innebærer dette at jeg forklarer bedre hvordan jeg har brukt materialet og i hvilken grad det anonymisert, slik at de ikke angrer på at de stilte opp på intervjuet.

Men å skrive en historie innenfra innebærer også et større ansvar, nettopp på grunn av den automatiske tillitten jeg som med-metaler har fått i intervjusituasjonene. Med tanke på at jeg sannsynligvis får mer informasjon enn det mange andre ville fått, må materialet behandles med forsiktighet og respekt. En del uttalelser kommer nok fordi informanten stoler på at jeg vil behandle disse med forsiktighet. Det er også tydelig at informanten noen ganger glemmer at vi sitter i et intervju, som skal være utgangspunkt for et forskningsprosjekt.

Min egen “insider-posisjon” kan også skape problemer med analysen. En del av informasjonen informantene kommer med, blir selvsagt for meg i intervju situasjonen, da jeg ofte intuitivt bruker samme metaforer og begreper som informantene. Dette fører til at en del av mine analyser av datamaterialet vil være preget av mine internaliserte, subkulturelle forståelser av hvilke betydninger informantene legger i disse metaforene og begrepene. Flere steder i datamaterialet kan man se at jeg bytter rolle fra forsker til deltager, hvilket innebærer at jeg bruker lokale begrep og formuleringer. Ved et par anledninger trekker også informantene meg inn i denne rollen, gjennom å appellere til meg som venn eller meddeltager i miljøet. Et par eksempler på dette er markert med fotnoter i analysekapitlene.

Et problem er at jeg kan risikere å overse viktige sosiologiske spørsmål, da de kulturelle kodene som brukes, er så selvsagte. Dette er det ikke mulig å unngå fullstendig, da min egen identitet og forståelse av verden er preget av miljøet jeg har kjent til i alle mine år som voksen. Jeg var klar over denne utfordringen ganske tidlig i prosjektet og har i så stor grad som mulig forsøkt å ha dette i bakhodet. Haenfler (2006: 25) opplevde det samme i sin studie av eget straight edge-miljø, hvor han legger vekt på at hans “insider status” var uvurderlig, men at han konstant måtte se opp for en potensiell partiskhet. I stor grad har jeg prøvd å opprettholde en analytisk distanse, der jeg emosjonelt distanserer meg fra innholdet i intervjuene. I ettertid har dette blant annet resultert i at jeg har fjernet eller utelukket passasjer, som jeg syntes er viktige og spennende på grunn av mitt forhold til miljøet, men som i oppgavens helhet blir noe irrelevante.

3.2 Informantene

Informantene i dette prosjektet består av 10 deltagere i black metal-miljøet i Oslo. Deres navn er anonymisert. I teksten har de fått navnene Stian, Lasse, Erlend, Olav, Siv, Morten, Peter, Alex, Line og Henrik. Aldersspennet går fra starten av tjuårene og opp til slutten av trettiårene. Et kriterium for utvalget, har vært at de er aktive deltagere i miljøet og at de har en klar black metal-identitet, hvilket i hovedsak vil si at de har en åpenlys miljøtilhørighet uttrykt gjennom visuelle preferanser og oppførsel. Disse kriteriene var viktige for å finne black metalere, som ikke praktiserte på deltid, men som hele tiden bar med seg spor av deres miljøtilhørighet. Alle informantene har langt hår og mørke klær. De fleste av dem spiller i black metal-band. Hovedsakelig består utvalget av menn, da menn dominerer miljøet, men jeg har også intervjuet to kvinner.

Fordi miljøet ikke er så stort og fordi veldig mange kjenner til hverandre, har jeg valgt å beskrive informantene så lite som mulig. Å fortelle en mer detaljert historie om hver og en av dem hadde både vært spennende og i stor grad sosiologisk interessant. Alle informantene delte spennende historier og hadde mange personlighetstrekk, som jeg gjerne skulle skrevet om. Men fordi oppgaven behandler en del sensitive tema, som rus, religion og politikk, har det blitt lagt stor vekt på anonymisering. I tillegg har hovedfokuset ligget på felles fortellinger. I stor grad har disse fortellingene blitt basen for sitater og teoretisering i teksten, men deres mer personlige fortellinger har likevel vært en viktig kilde til nyanser, som jeg har båret med meg hele veien.

Rekruttering og rekrutteringsproblemer

I hovedsak er informantene rekruttert fra eget nettverk, enten ved å kontakte folk over telefon, facebook, e-mail eller på metal-pubene i sentrum. Jeg har også fått god hjelp av venner til å få kontakt med potensielle informanter som ligger utenfor mitt nettverk. Her lærte jeg fordelene ved å ha en førstehåndskontakt med informanter. Forsøk på å kontakte mennesker via andre bekjente, skapte gjerne en distanse til potensielle informanter, som gjorde det vanskelig å bygge opp en tillit til meg og prosjektet. Likevel har denne metoden fungert ved et par anledninger, mye på grunn av god hjelp til å “selge” prosjektet.

Stort sett har kontakten med informantene startet med at jeg har gitt en generell beskrivelse av prosjektet. Deretter har jeg sendt et standardisert informasjonsskriv til deres e-mail, der jeg har skissert prosjektet noe dypere og lagt vekt på anonymisering og intervjuform. Her avtaler vi også et tidspunkt der jeg kan kontakte dem igjen, slik at vi kan finne en dag og et sted som passer for informanten. I løpet av denne prosessen har i hvert fall fire-fem informanter falt fra, hvorpå jeg i stor grad har lett videre, i stedet for å presse de som ikke har funnet tid eller følt seg komfortable med situasjonen. I stor grad var problemet med å få folk helt frem til intervjuet basert i uttalelser som at “jeg har ingen ting å bidra med”. Mange følte at de ikke hadde grunnlag for å uttale seg, til tross for mine iherdige forsøk på å si at deres fortellinger var interessante uansett alder eller ruskonsum, som stort sett var de to tingene folk nevnte. Det er mulig at jeg i min presentasjon av prosjektet, både verbalt og via mail eller sms, fremstilte for mye av prosjektets innhold, slik at mange følte at det ble et press mot å gi meg et bra intervju. Også flere av de som valgte å stille opp, la vekt på at de kanskje ikke ville gi meg verdifullt stoff. Dette innebar at jeg i analysen måtte se opp for uttalelser

som kanskje var overdrevet, med den hensikt å gi meg godt materiale. Rekrutteringen har altså ikke vært helt problemfri.

På mange måter innebærer det å studere ved universitetet og det å være en del av metal-miljøet en rollesjonglering. Til tross for et ønske om å til enhver tid “være meg selv”, krever ulike arenaer ulike ting av, så når grensene mellom disse arenaene brytes ned, skapes det Goffman (1971: 141) kaller en diskrepante roller. Assosiasjoner knyttet til studentlivet med flittig lesing og engasjement er ikke spesielt overensstemmende med metal. Jeg har også merket i løpet av min tid på universitetet, at dette også går andre veien. Når jeg er på blindern må jeg tone ned de subkulturelle markørene i språket og væremåten, for å bli tatt seriøst. Mange blir overrasket over at jeg i det hele tatt studerer. På samme måte må jeg legge til side mye av akademia, når jeg er i metal-miljøet. Det er mange i miljøet med høyere utdanning, men interaksjonsformen i miljøet er annerledes enn på universitetet, da det legges vekt på andre ting. I mitt tilfelle har det vært vanskelig å blande disse rollene på en naturlig måte, hvilket har innebåret en motvilje til å ta kontakt med potensielle informanter. Det er ikke lett å innrømme, men jeg lot være å spørre en del eldre, sentrale karakterer i miljøet som kunne være interessante å få med, nettopp fordi min rolle som forsker var avskåret fra mitt sosiale liv i metal-miljøet. I metal-miljøet er jeg en del av det subkulturelle spillet. I stor grad var det en frykt for at jeg innad i miljøet skulle være “han fyren som skriver om black metal”, for denne fyren vil alltid stå litt utenfor, fordi han går inn for å se miljøet objektivt, i stedet for å føle det subjektivt. Likevel ble mitt ønske om å gjøre et ordentlig prosjekt dominerende og etter hvert som folk i miljøet begynte å vise interesse for prosjektet fikk jeg en noe bedre selvsikkerhet rundt det. Selv om det tok veldig lang tid, klarte jeg til slutt å finne ti informanter med ganske ulik bakgrunn, alder og posisjon i miljøet.

3.3 Datainnsamling

Dybdeintervjuet ble et naturlig valg av teknikk for datainnsamling, da jeg var interessert i hvilke symbolske betydninger informantene la i de ulike elementene jeg var ute etter å belyse. Intervjuene var av en semi-strukturert art, med lengde fra 40 minutter til 3 timer. Jeg hadde laget en ganske streng intervju-guide på forhånd og spørsmålene var ordnet tematisk. I hovedsak begynte jeg med lettere spørsmål om inngang til miljøet, hva black metal var for dem og beveget meg derfra videre mot mer ideologiske elementer som satanisme og nasjonalisme. Etter å ha etablert en baseforståelse av dette gikk vi videre på rus. Som regel

avsluttet jeg med spørsmål om kjønn og rundet av med mer åpne spørsmål rundt black metalens fremtid, for å åpne for videre samtale.

Spørsmålene ble i intervjusituasjonen endret avhengig av hvilken vei intervjuet beveget seg. På denne måten var jeg åpen for en digresjon eller avstikker, som jeg i utgangspunktet ikke hadde tenkt på som relevant for prosjektet. Fordelen med dette var også at intervjuene fikk en mer naturlig samtalefølelse, uten å miste fokus, da jeg kunne returnere til de satte spørsmålene ved neste opphold. Jeg prøvde i så stor grad som mulig å si minst mulig, slik at informanten fikk tid til å tenke og omformulere seg. Dette gir informanten mulighet til å strukturere sine egne skildringer (Silverman 2005: 20). Dermed blir det et rikere materiale med mulighet for å undersøke motsetninger og konstruksjoner i uttalelsene. Samtidig var det vanskelig å prate minst mulig. Samtlige intervjuer utviklet seg etter hvert i en retning der jeg ble mer og mer deltagende og jeg måtte ofte passe på at jeg ikke blandet inn for mange av mine egne meninger og holdninger.

Intervjuene ble tatt opp med diktafon, slik at jeg kunne transkribere intervjuene i ettertid. Resultatet av dette var en mer korrekt språklig gjengivelse av samtalen, samtidig som jeg slapp å forstyrre situasjonen med konstant notatskriving. Den mer korrekte gjengivelsen har også gitt en mulighet for små språklige analyser og identifisering av “diskursive” prosesser. Lydopptaket har vært spesielt fordelaktig med tanke på at jeg kunne inngå i en dynamisk samtale, som også gjorde informantene roligere. Et unntak var da opptakeren gikk tom for batteri under et intervju, uten at jeg la merke til det. Vi forsøkte oss på en rask oppsummering etter batteriskiftet, men da hadde opptakeren plutselig blitt en tredjeperson, som forstyrret intervjuet, hvilket resulterte i at det tok en stund før vi var tilbake i flyten.

Seks av intervjuene ble utført hjemme hos informantene. Fordelen med dette var at jeg var på deres territorium, der informanten kunne slappe av, røyke sigaretter og drikke øl. En annen fordel var at det ble minimalt med forstyrrelser på opptaket og få distraksjoner fra samtalen. Det var heller ingen risiko for at vi skulle støte på andre fra miljøet. En stor fordel her, var at jeg fikk mulighet til å isolere informantene fra miljøet, hvilket skapte en tryggere kontekst, der informanten kunne komme med ærligere svar (Sandberg 2010: 449). Denne settingen ga meg en følelse av, at det ble minst mulig jobb for informanten å stille opp på intervjuet. De resterende fire ble utført på caféer eller utesteder i sentrum. Dette gikk bedre enn jeg hadde ventet. Opptakeren min var i stand til å sile ut det meste av støy, selv om enkelte ord druknet her og der. Dette gjaldt i hovedsak to intervju, som ble utført på puber om kvelden, der det var mye lyd.

3.4 Datamateriale

Det har vært viktig for meg å ta informantenes meninger seriøst (Muggleton 2000: 10). Likevel kan ikke uttalelser bare behandles som faktiske og korrekte beskrivelser av “virkeligheten”, de må også behandles som kulturelle narrativer (Silverman 2005: 157). På grunn av det unaturlige ved intervjusituasjonen og hukommelsens tendens til å redigere og tilpasse, kan ikke all informasjon behandles som gitte sannheter eller “bevis”. Det er “virkeligheter” som engasjerer aktører i et miljø, “virkeligheter” basert på erfaringer, som aktørene handler etter (Becker 1963: 174). Hvordan aktører reflekterer over handlinger og hvordan de fremstiller dem, har en verdi uavhengig av om handlingen faktisk er begått eller ikke. Fokuset i den type kulturanalyse jeg har gjort i denne oppgaven er tross alt på forståelser ikke fakta (Widerberg 2001: 58). Dette innebærer, for eksempel, at selv om intervjuene ikke nødvendigvis kan si noe om den faktiske bruken av rusmidler i miljøet, kan de vise oss hvordan informantene tenker rundt rusmidlene og sorterer dem i meningsfulle mønstre, som er gir mening i kulturen.

I denne oppgaven er fokuset på den symbolske betydningen som rusmidler har i black metal-miljøet. Derfor har jeg i hovedsak behandlet informantenes fremstillinger, som meningsbærende fortellinger, der forskjellige elementer kobles sammen i et identitetsprosjekt. De overlappende holdningene viser til felles idéer, de personlige viser til nyansene. Som Sandberg og Pedersen (2009: 10) observerte i sin studie av hasjdealere i Oslo, ble mening konstruert av informantene underveis i intervjuet, men dette foregikk på en måte, som nesten alltid reflekterte noen felles fortellinger i miljøet.

3.5 Analyse

Analysen av datamaterialet har ligget ganske nære empirien. I hovedsak har jeg begynt med de subjektive meningene som informantene legger i ting som black metal-musikk, nasjonalisme, satanisme og rus, for så å finne de mer kollektive idéene som informantene i felleskap referer til. Muggleton (2000: 10) advarer her mot å legge for mange personlige forutinntattheter inn i analysen. Kodene jeg brukte i de første analysene var likevel basert på en rekke temaer jeg hadde kommet frem til tidligere i prosessen. Disse var i hovedsak drevet av tidlige tanker om sentrale tema. De grovinndelte kodene var musikk, religion, politikk, oppførsel av og på scenen, humor, jenter og rus. Fordi spørsmålene fra intervjuguiden i stor grad var sortert rundt disse temaene, kom de grovinndelte kodene relativt kronologisk opp av

materialet. Jeg var allerede her klar over hvilken føring jeg la på prosjektet, men med tanke på at jeg hadde bestemt meg for hvilke temaer jeg ville belyse, ble ikke dette så mye personlige forutinntattheter, som det ble en måte å lede materialet mot de spørsmålene jeg var interessert i. Med tanke på min kjennskap til miljøet, hadde jeg allerede før prosjektets begynnelse en lang rekke med potensielle innfallsvinkler og spørsmål. Det ble derfor helt nødvendig og ha en viss kontroll. Etter grovinndelingene, ble det rom for mer detaljerte koder, som i større grad kom naturlig ut av materialet. Noen av de mer empiriske kodene var atmosfære, inngang til miljøet, hierarki, maskulinitet, stil, kirkebrann, publikum, turné, dop-dealing, anti-dop, pro-dop, alkohol, cannabis og sentralstimulerende.

Helt konkret foregikk analysen slik at jeg etter kodingen, lagde nye dokumenter med titler fra grovinndelingene, der jeg limte inn navngitte uttalelser rundt de ulike temaene, slik at jeg i større grad kunne isolere temaene og finne fellestrekk. Jeg hadde fortsatt det originale materialet i nærheten, slik at jeg kunne gå tilbake og se den eventuelle konteksten ting var uttalt i, da det alltid vil være rom for mistolkninger, når man fjerner et utsagn fra sin opprinnelige kontekst. Deretter begynte jeg å konstruere fortellinger, ved å fortette mening og finne sammenhenger i datamaterialet, ved å skrive ut mellom sitatene. På denne måten vokste det frem motsetninger og fortellinger, som ble grunnlag for kapitteinndelinger. I stor grad innebærer dette å bringe frem det idealtypiske i fortellingene, fremfor personlige portretter (Widerberg 2001: 123). Som Widerberg (2001: 124) skriver blir noe av poenget her å “abstrahere ut fra flere virkelige liv og situasjoner det man vil løfte frem som essensen”. På den ene siden er dette et metodisk grep fra forskeren. Samtidig har konstruksjonen av disse idealtypiske trekkene hatt en klar base i informantenes egne ideal-typer, som de ofte viser til, der deres egen identitet havner i konflikt med det som er mest black metal. Denne spenningen har vært viktig for meg å få frem i materialet. Tilslutt kom jobben med å løfte empirien og tolkningene ved hjelp av teoretiske bidrag. I stedet for å tilpasse empirien på forhånd utvalgt teori, fikk jeg mulighet til å utdype og løfte mine empiriske funn ved hjelp av passende teori. Konklusjonene blir derfor liggende relativt tett på informantenes egen forståelse.

3.6 Overførbarhet

Problemet ligger i utfordringen knyttet til overførbarhet. Når funnene er veldig grunnet i et spesifikt miljø, blir det vanskeligere å løfte opp konsepter, som kan være relevante for andre studier. I forhold til rusmidlenes symbolske mening i miljøet, er overførbarheten likevel

ganske tydelig, da den bygger på en generell idé om at subkulturell identitet og rusholdninger kan være tett knyttet sammen. Black metal-miljøet blir et eksempel på hvordan dette foregår.

I forhold til diskusjonen om black metal-miljøet er en subkultur, blir problemene større. Slik det kommer fram i dette studiet, har black metal-miljøet en ganske særegen organisering. Dette skaper ytterligere problemer med å danne en overførbar modell. Men kanskje er det nettopp her miljøet kan bidra. I stor grad vil black metal-miljøet signalisere at det finnes miljø, som faller utenfor de store teoriene.

En klarere overførbarhet ligger i det at oppgaven omhandler et norsketnisk, middelklasse miljø i opposisjon. Selv om mange av uttrykkene er lokale og selv om miljødeltagerne vil distingvere seg fra andre miljø, er ikke black metalernes metoder grunnleggende forskjellig fra mange andre miljø.

4 Black metal-kulturen

Alle former for metal har den samme roten, men black metalere skiller seg ut på flere måter. Dette kapittelet vil fokusere på hva som kjennetegner black metal. I stor grad innebærer dette kapittelet å bringe frem den idealtypiske black metaler, fremfor et portrett av hver informant (Widerberg 2001: 123). Med andre ord blir fokuset å finne frem til det typiske ved black metalere. Flere postmoderne idéer er skeptiske til å fremme en homologi i subkulturelle uttrykk (Martin 2004: 31). Kahn-Harris (2004: 109) viser til at problemet er knyttet til at helheten i det subkulturelle uttrykket er konstruert av forskeren og derfor mister mye av de meningene som aktørene selv legger i sine handlinger. I mitt materiale viser informantene selv til denne helheten og hvordan alle elementene passer sammen, i tråd med en konstruksjon av et skille mellom “oss” og “dem”. Denne helheten er med på å gi black metal-kulturen dens usedvanlige uniforme karakter. Bildet som fremmes her er ikke bare en konstruert ideotype, men lokale idéer om hvordan en black metaler skal se ut, høres ut og oppføre seg.

4.1 Lyden av black metal

For en black metaler står musikken helt sentralt. I hovedsak består black metal-miljøet, i likhet med metal-miljøet forøvrig, av musikere med varierende grad av ferdigheter og anerkjennelse. Om man ikke spiller et instrument, er man ofte aktiv i mer administrative roller, som å arrangere konserter eller drive plateselskap. Mange er også bare fanatiske lyttere med høy ekspertise på både musikken, historien og kulturen til miljøet. Men hvordan låter black metal? Hva skiller den fra annen ekstrem-metal?

For en som ikke kjenner black metal, vil musikken høres temmelig kaotisk ut. Dette skyldes i stor grad en avstandstagning fra rockens musikalske oppbygninger, en nedbrytning av tradisjonelle skjemaer og tonearter. I utgangspunktet er musikken enklere å beskrive ut ifra hva den ikke er. Black metal er ikke som 70 og 80-tallets hard rock og heavy metal, basert på blues. Black, death og thrash-metal, til tross for stilmessige røtter i de eldre musikkformer, har lydmessig mer til felles med punk. Det vi kan se i forhold til de fleste musikalske subgrupper, er at de gjerne fungerer som en forsterkning av enkelte element i den foregående sjangeren som sub-gruppen bryter ut av. Den intensiverer noe og utelukker andre ting. Ved å vektlegge ulike ting fra tidligere, inkorporere nye elementer og videreutvikle, utføres det en musikalsk bricolage, som ved formalisering danner grunnlaget for en ny musikk sjanger.

Musikalsk og stilmessig vokste black metalen i stor grad ut av death metal, som gjennom en kommersialisering på slutten av 80-tallet hadde mistet mye av sin kredibilitet i undergrunnen. Black metal var en seriøs og konservativ lesning av “styggere” band fra tidligere på 80-tallet. Til mange black metal-folks store frustrasjon har mange journalister og mennesker utenfor miljøet, problemer med å skille mellom death og black. Death metal er buldrende, tungt og brutalt, med en mørk, surklende, guttural vokal. Death metal er preget av virtuos teknikk, kjappe og hylende gitarsoloer. Black metal derimot, er i utgangspunktet mer nedbrutt, med mindre bass og skarpere gitarlyd, takten er mer rett fram og det er et mindre fokus på teknikk. Death metal-tekster dreier seg ofte om vold, død og brutalitet, med til tider intrikate beskrivelser av kirurgi og sykdom, der black metal som regel har en mer poetisk tilnærming, mer filosofisk og religiøst, knyttet til misantropi, satanisme og det norske. Den letteste måten å skille death og black er å høre på vokalen. Black metal-vokalen er hesere, lysere og mer skrapende, i motsetning til det mørke i death metal-vokalen. Der death metal er massivt, knusende, er black metal mer ødelagt, lidende og dysfunksjonelt.

Likevel finnes det en tendens til en bred to-delning av musikken i to leire, som mange hopper frem og tilbake i mellom, selv om det finnes eksempler på rendyrkelse. En informant skiller dem humoristisk med begrepene “rennesteins-black metal” og “fjell og fjord-black metal”. Den ene siden legger vekt på at musikken skal være primitiv, med så enkel instrumentbesetning som mulig. Denne grenen er konservativ og *old school*. Musikken har et sint, hvesende og hatefullt uttrykk og man kan påstå at det er her black metalen ligger nærmest punk. Her er budskapet og råskapen i fokus, ikke musikken og det var sånn black metal hørtes ut fra starten av. Musikken skal være rå, primitiv og ekte, den skal være noe ektefølt. I studio er det mange som etteraper lyden fra gamle demoutgivelser ved å musikken slik at den blir “styggere”, for å få en mer møkkete lyd. Henrik forklarer lydbildet slik:

Hvis du ser på veldig tidlige innspillinger, for eksempel Deathcrush av Mayhem, der høres det ut som du har en dårlig kassettpiller, dårligere enn den her [peker på diktafonen], under en blikkbøtte, nedi en jordkjeller, da får du litt lyden. Det er ikke snakk om store produksjoner, det er snakk om at du har en idé, du gjennomfører idéen og du gjør det billigst mulig, for det skal bare være nekro.² Kjapt, billig, enkelt, men genialt!

² Begrepet "nekro" er en del av det lokale vokabular. I hovedsak referer ordet til en fascinasjon for kroppens forfall etter døden. "Nekro" blir her et positivt ladet ord, som refererer til noe rått og ekte. Andre eksempler på begrep, der den negative betydningen er snudd på hodet er "grimt", "ondt" og "brutalt".

Man kan anta at dette dreier seg om at musikken blir mer skremmende, noe mer utilgjengelig og eget, da lydbildet får en helt egen stemning, tonene blander seg inn i hverandre og lager et hav av lyd, hvilket skaper en massiv atmosfære, med den nærmest messende, skrikende vokalen på toppen.

På den andre siden har man den mer episke og ofte mer tekniske black metalen, der det blandes inn elementer fra folketoner eller klassisk musikk. Her er den rene black metalen kombinert med synthesizere eller ordentlig strykere. Disse bandene har ofte bedre og større lydproduksjon og har et større fokus på det melodiske. Noen ganger brukes det “ren vokal” som supplement til black metal-vokalen. Her brukes de klassiske elementene for å gjøre musikken mer grandios og pompøs. Dette er ikke nytt innenfor metal-sjangeren, men der heavy metal i større grad var inspirert av raske løp og komposisjonsform fra barokken, knytter black metal seg til mer bombastiske elementer, som en i større grad finner hos komponister som Wagner og Orff. Mange black metalere har utviklet tekniske evner, som gjør at de lager musikk som kan møte dette økende ferdighetsnivå.

Tilhengere av mer old school black metal derimot, mener at dette gjør black metalen mer tilgjengelig og derfor bidrar til å gjøre musikken “mainstream”. De “konservative” holder på “gamle” verdier og det er gjerne disse som er de strengeste på definisjonen av hva som er ekte black metal. Det er den gamle patosen som skal holdes i live, som mange føler at forringes av å innføre mer såkalte “catchy” elementer. I sin studie viser Weinstein (1991: 56) til en “code of heavy metal”. Hvis et band i stor grad avviker fra denne koden, har ikke musikken lenger en logisk relasjon til kjerneverdier. Dette innebærer en redefinisjon av bandets miljøtilhørighet. På samme måte kan vi snakke om en “code of black metal”. Denne innebærer at band kan utvikle sjangeren videre, men om en skulle avvike for langt fra black metal-koden, vil miljøet støte musikken og bandet fra seg eller definere det som noe annet enn black metal.

4.2 Stemningen

Når informantene beskriver hva som gjorde at black metal traff dem på en spesiell måte i forhold til annen metal, viser de ikke til musikkens struktur og lyden, men til en følelse og en stemning. Dette er sentralt for å forstå musikkens kvalitet. Teknikk og melodi er sekundært. Målet er å lage en lydvegg, som vekker følelsen av black metal-ideologien. Ruud (1997: 69) viser at fortellinger om musikkopplevelser gjerne bærer preg av et ordløst møte “mellom en

sansende kropp og et klingende musikkobjekt”. Stian kjenner på kroppen hvordan black metal er annerledes enn annen metal ved at det er “stemninger og følelser som slippes løs, som blir mottatt, som treffer dypere inn i kroppen enn annet og en råskap som føles mer behagelig”. På lignende måte forklarer Line at “det er noe litt ubeskrivelig, man bare merker det på hele kroppen, det bare slår innover en”. Lasse viser til at “black metal er jo en sinnstilstand (...) jeg sitter og hører, tenker og ser bilder”. Mye annen metal kan beskrives som rene aggresjonsutløp. Black metal bærer med seg noe filosofisk, som gjør musikken til noe dypt personlig. Black metal er noe mer enn musikk, det er også en sinnsstemning.

I stor grad er denne så unik, at selv ting som ikke rent teknisk er black metal, kan vekke black metal-stemningen, fordi det vekker den rette følelsen. Dette kommer frem hos Stian, som viser til at annen musikk også kan vekke følelsen av black metal, når han sier at “jeg kan finne elektronikaband veldig black metal, selv om det ikke har en musikalsk relasjon i det hele tatt, så er det en følelse i musikken, som vekker den samme følelsen som når jeg hører på finske undergrunnsband”. Dette utsagnet betyr ikke at alt som vekker denne stemningen kan defineres som black metal, de musikalske sjangerreglene er strenge, men det viser hvordan black metal også er noe mer enn musikk.

4.3 Scene versus privat – stil og væremåte

Personer utenfor miljøet kjenner nok black metal-stilen fra bilder i platecover og fra konsertscenen, der black metalere står med liksminke, ofte dynket i griseblod, med store spikernagler, kjettinger og patronbelter. Det er ikke slik black metalere går til vanlig og dette skille må en kunne, for å fungere som en kompetent deltager i miljøet. Forskjellen mellom en black metaler som står på scenen og en black metaler i det private viser hvordan uttrykkene, til tross for en spenning, er bundet til én konsistent identitet. Goffman (1971: 34) viser til at sosiale situasjoner er avhengige av en koherens mellom setting, utseende og oppførsel. Når settingen endres, vil det gjerne stilles krav til at den personlige front, en kombinasjon av utseende og oppførsel, også endres. I black metal-miljøet endrer settingen uttrykket fullstendig. Samtidig er black metal-identiteten intakt. Dette skiftet innebærer ikke en motsetning eller et fragmentert selv. I stedet viser dette til en helhetlig karakter.

På konsertscenen

Uttrykket artistene har på scenen blir en personifisering av musikkens stemning, der misantropien og black metalens syn på menneskekollektiver som en “svak saueflokk” vises ved å ta i bruk ekstreme elementer, med det formål å rive opp samfunnsmorale ved roten. Det er i konsertsammenheng at det bildet artistene vil lage gjennom musikken blir komplett.

Det å stå på en scene, man har et visst image, man må uttrykke det i en helhet. Selvfølgelig, man er et eget individ på scenen, du er din egen demon, men som et band, så må du ha en felles knyttneve som skal knuse menneskene som står foran deg. Du står og viser fingern til publikum, du står og sier rett og slett, at jeg hater deg. (Olav)

Det hatet som bandet serverer publikum tas i mot med glede av publikum. Den hatefulle stemningen forventes. Hvis den mangler, har ikke bandet gjort jobben sin og alle parter blir misfornøyd. Stian beskriver det slik:

De er forberedt mentalt på det slaget i trynet de kommer til å få og de er der på tross av at de kommer til å få et slag i trynet. Det er fordi man ønsker å kjenne råskapen og hatet, som blir spredt.

Black metal-konserter er preget av en helt egen sinnstilstand, der publikum tilber en rå og hatefull stemning og i motsetning til death og thrash metal-konserter, bruker black metal-artistene mye energi på å skape det rette visuelle uttrykket. Det er mulig å se en kobling tilbake til artister som David Bowie eller Alice Cooper, som lagde alias for seg selv og utspilte et slags teater på scenen. Black metalere bruker nesten utelukkende artistnavn og kler seg opp for konserten med liksminke, blod, lær og nagler. Hos Bowie og Cooper var ikke sceneidentiteten en organisk videreføring av artistens individualitet. De var skuespillere, som skapte alternative karakterer (Auslander 2006: 104). I black metal skapes en ganske eiendommelig scenepersonlighet, men Lasse vektlegger at det er mer enn bare teater.

Når det gjelder liksminke og sånt, det er like mye for oss, som for publikum. Det gjelder å ikke bli noen andre, men å ta ut noe av den aggresjonen som er i deg selv, det handler om å rett og slett vise den mørke innsiden (...) selvfølgelig, det er for å skape et sceneshow, men det er ikke som når du er på en musikal og folk sminker seg for å bli en karakter, det er det ikke.

De ugjenkjennelige figurene på scenen skal ikke bare være et teatralsk element, men en fremhevelse av en aggressivitet og et hat som er iboende i artistenes selv. Ved hjelp av liksminke, enorme spikernagler, blod, kjettinger, brennende grisehoder på staker, gamle

dyrelik og lignende elementer, blir sceneshowet en forlengelse av budskapet. På den ene siden blir artistene objekter, karakterer som medierer budskapet både i teksten og miljøets særegenheter. Samtidig er de subjekter, da sceneutfoldelsen er en del av artistenes egen narrativ, noe personlig, som ikke kan reduseres til skuespilleri (Frith 1996: 205).

For black metalere er black metal mer enn musikk, det er en livsanskuelse og på scenen blir det mulig å heve black metal over annen metal, der musikken er det eneste dominerende element. Black metal-artister avbildes aldri med instrumenter. Vokalister som kutter seg opp på scenen og lar blodet renne fritt, minner publikum på hvor skjør huden er, uten at det ser ut til å hefte artistene selv. De er “demonlignende” karakterer hevet over det “svake” mennesket. Kunsten er å gi publikum en følelse av “ekthet”, at uttrykket, til tross for sin umenneskelige karakter, representerer følelser iboende i artistene selv. Det ekstreme uttrykket skal representere artistenes fryktløshet ovenfor det ukjente og skremmende.

På mange måter kan vi her finne noe av essensen i black metalens opprør. Det er snakk om å ta tak i elementer som i samfunnet dysses ned, elementer som regnes som negative og destruktive i mennesket, brette dem ut og dyrke dem. En informant forteller at “etter en gig vi spilte, så sto det en dame og spydde og sa at hun ikke klarte å være der fordi det lukta så jævlig. Da føler jeg at vi har gjort jobben. Det skal være guffent, det skal være jævlig å være på en black metal-konsert”.

Publikum skal føle et ubehag og ikke alle takler det. På denne måten utfordrer bandet publikum, det blir en prøvelse. Artistene tar tak i ting som ellers er stemplet som skittent eller syndig, trekker det opp på scenen og leker med det. Douglas (1966: 37) viser til hvordan vi i en kaotisk verden av skiftende inntrykk, konstruerer stabilitet ved blant annet å definere ting som urent. Rotter blir for eksempel et slikt element, da de bærer sykdommer og er tett knyttet til det “urene”. Å bære et rottelik rundt halsen når du står på scenen, utfordrer publikum. Det er en angst knyttet til anomalier, rotter skal ikke være i nærhet av kroppen, de blir “matter out of place” som Douglas (1966: 41) kaller det. Dyrehoder bærer ikke en skremmende identitet i seg selv, men når de settes fyr på og spiddes på staker, representerer de noe farlig og primitivt, noe som ikke tilhører et moderne samfunn. Gammelt blod, ekskrementer og invertering av krusifikser utfordrer publikum på samme måte.

I motsetning til punk-konserter, der det er liten avstand mellom publikum og utøver, der publikum løper opp på scenen, synger med bandet og deltar i vill dans (Krogstad 1986: 505), er en black metal-konsert organisert slik at artistene nærmest fungerer som et

presteskap, der publikum utgjør menigheten. Disse elementene får black metal-konserter i stor grad til å ligne et ordnet, religiøst rituale. Lasse utdyper.

L: For det første har [publikum] ikke en dritt oppe på vår scene å gjøre. De skal faen ikke skrike vår ideologi, det kan de gjør nedenfra og se opp på oss. Når vi står der på scena, er vi større enn dem. Vi er viktigere enn dem, vi er bedre enn dem og vi skal ikke ha noen kontakt med dem.

I: Hva skjer hvis en kar løper opp og "stage diver"?

L: Da er jeg redd han blir sparka på hue og ræva ned, før han kommer seg opp. Vi har hatt et par og vi skjønner ikke hvorfor de gjør det på en black metal-gig. Det er ikke det det handler om. "Moshpit"³ har heller ikke noe med black metal å gjøre. Man får stå der å føle musikken (...) man må føle mørket og være i sinnstilstanden med oss eller så kan de gå et annet sted.

Det å løpe opp på scenen under en black metal-konsert og "stage dive", vil være et stort feilgrep. Et slikt feilgrep vil bryte normene for dette ritualet og kan resulterer i reaksjoner fra artistene for å reparere stemningen.

Black metal-konserter har også et kraftig rituellet preg i kraft av sin normfasthet på tvers av bandene. Til tross for visse variasjoner, er det elementer som går igjen på nærmest samtlige black metal-konserter, hvilket gjør det mulig å identifisere bandets sjangertilhørighet, bare ved å se på et fotografi. Liksminken, blodet, symbolene og naglene vil alltid være til stedet og mange vil mene, at en black metal-konsert uten disse elementene, ikke er en black metal-konsert. Musikken er såpass ekstrem, at et annet sceneuttrykk ikke vil møte musikken på samme måte. På samme måte som at en pantomimikers gateteater mister mye av sin mystikk, hvis artisten ikke har den karakteristiske ansiktsmalingen, forsvinner det noe essensielt fra det demoniske black metal-uttrykket, hvis black metal-musikere ikke kler seg ut.

Av konsertscenen

Når black metal-artister ikke utøver musikk, er de ikke "out of character", men den personlige fronten må kontrolleres på en annen måte. Staffasjen må bort og væremåten roes ned. Karakteren har tatt en ny form.

Det er litt det der med måtehold, kanskje. Du skal bare føle det, det skal ikke nødvendigvis lyse av deg at du hører på den musikken. Prøve det å gå rundt med liksminke og kjettinger, en million patronbelter og gladiator-boots, da tror jeg du blir litt fryst ut, "hva faen er det han prøver å bevise, hvem tror han at han er?"(Line)

³"Moshpit" en sirkulær, slåsskamplignende dans hentet fra hard core-punken, som er vanlig på de fleste andre ekstremmetal-konserter.

Å ha på seg for mye staffasje på puben, vil i for stor grad være å “bruse med fjærene”, slik at uttrykket virker som en overkompensasjon for manglene trygghet rundt ens plass i miljøet, “du skal bare føle det”. Det er snakk om å være “in the know”, der de bruker, men ikke overdriver, de lokale uttrykksformene (Thornton 2005 [1995]: 186).

Black metalere har et sivilantrekk. Eivind sier at “du kjører på med en slags uniform”. Overraskende nok legger ikke informanten skjul på hvor lite selvstendig stilvalget er. De tar på seg en uniform, som øyeblikkelig gir andre beskjed om din tilhørighet. Eivind viser til den “enkle greia med olabukse, militærstøvler, skinnjakke, ofte med dongerivest med bandmerker bakpå og på framsiden. Det gir beskjed til folk rundt deg hva du er”. I black metal er “mote er så sekundært som det er mulig å få det”. I stor grad ser det ut til at miljøet har en kleskodeks, som er løsrevet fra storsamfunnets motebilde. De ifører seg i stedet en “plain”, konservativ black metal-uniform, som et alternativ til markedets omskiftelige stilanvisninger. Black metal-stilen har likheter med den klassiske heavy metalen, men black metal-miljøet har gjerne en helsvart, mer anonym variant. Black metalere er ikke de som skiller seg mest ut på en konsert med andre metal-folk. Likevel har det vært endringer i dette uttrykket. Jeg diskuterte dette med Line:

I: Jeg husker bare selv, da jeg begynte å komme inn i miljøet, for ti år siden, da husker jeg at folk gikk mer med nagler, nagler opp hit [viser til albuen], masse kjettinger og boots med pigger på og alle farga håret svart.

L: Nå ser man veldig lite av det, det kan være bare 7-8 år sia. Hvis man ser på bilder fra byen, så kan man tenke; Oi! Så mange som har svart hår og da var det liksom helt greit, mens nå er det “gay” og prøver for hardt...det er merkelig at det har gått så fort.

Spesielt dette med at alle hadde håret farget svart tror jeg de fleste som har vært i miljøet, i hvert fall siden årtusenskiftet, kan huske. Undertegnede kan selv huske denne transformasjonen av uttrykket, da nesten samtlige i miljøet sluttet med dette i løpet av veldig kort tid. Henriks beskrev endringene slik:

Jeg husker slutten av nittitallet, da kom jeg på arbeidsplassen i platestøvler, skinnbukse, patronbelte, skinnfrakk, håret ut og et svært jævla pentagram.(...) det har blitt litt mer avslappa, litt mer “laid back”.

Spørsmålet er i hvilken grad det er snakk om en frigjøring fra lokale normer om iøynefallende påkledning eller om det er snakk om en transformasjon av black metal-uniformen. I stor grad

ser det ut til å være snakk om å distingvere seg, gjennom en ikke-spektakulær stil. Dette betyr ikke at stilen er “streit”, den er som regel nøye satt sammen for å avgi rette signal, men den er ikke så eksplisitt, som den var tidligere i black metal-miljøet. Clark (2003: 223) mener at kulturell motstand har blitt en av de viktigste kulturelle fortellingene på markedet, hvilket innebærer at “the bad boy”, har blitt transformert til en konsument. Black metal-miljøet har beskyttet seg mot dette, ved å spille ned den spektakulære stilen og stemple de som “kler seg opp” som posører. I stor grad finner vi det Healy (2005 [1996]: 372) kaller en “fear of fashion”, som har base i en frykt for at den subkulturelle stil bare skal oppfattes som en “look”. De vil likevel signalisere tilhørighet, hovedsakelig gjennom væremåte.

I stor grad ser det også ut til at denne nedtoningen av stil, er en måte å distingvere seg fra andre kulturer, som goth-kulturen. Siv påpeker at hun rundt år 2000 så en “større separasjon mellom goth-kulturen og black metal-kulturen, som gjorde at black metal-folk ble pissredde for å ligne på gothere, de slutta å farge håret og kasta skinnfrakkene sine”. Lasse viser også en distinksjon fra thrash-metalere.

(...) det er en klasseforskjell mellom thrash-metalere og black metalere, en klasse, i hvordan du kler deg...bortsett fra skinnjakkekulturen, så er ting litt mer rettere og litt mer strøket, litt mer gredd hår, hvis du skjønner hva jeg mener? Mens i thrash metalen er det hullede bukser og flanellskjorter, der skal det se trashy ut, men i black metal skal du ha mer klasse.

Lasse prøver å beskrive hvordan det er noe høyerestående hos black metalere, som er nærmest “aristokratisk”. I stor grad blandes arbeiderklasse-maskuliniteten i annen metal, med elementer fra en gammel overklasse, som i litteraturen har blitt romantisert gjennom karakterer som Greve Dracula og Grevinne Bathory. På mange måter er det snakk om “å vise klasse” gjennom utseende og væremåte (Bourdieu 1993: 162). Som vi skal se på nærmere senere, har det norske black metal-miljøet en base i middelklassen og ikke overklassen, men ved å trekke på enkeltelementer fra en gammel maktelite, setter de seg over både egen klassebakgrunn og andre metalere. Dette er med på å gi black metalere en utpreget elitistisk holdning. Dette kommer spesielt godt frem i måten black metalere oppfører seg.

Oppførsel

Hvis man tar steget fra scenen, som ble beskrevet tidligere og ned i publikum, kan vi se en kontrasterende væremåte, som likevel samsvarer med det som foregår på scenen. Samtlige av

de intervjuede forteller at når de er på black metal-konserter, står de lengre bak, relativt stille og observerer, ingen “moshpit”, til nøds lettere “head banging”.

Olav mener at “saueflokken står gjerne foran scenen og blir helt gjerne (...) hvis du står og headbanger, så hører du ikke musikken”. Black metal har en egen stemning, som skal inntas på avstand. Dette henger også sammen med en motvilje mot å vise entusiasme og det å gi artistene makten til å behandle deg som en del av massen, en del av saueflokken. Som deltager i et subkulturelt miljø, er de del av et spill. Altfor tydelig entusiasme eller beundring ovenfor andre miljødeltagere, kan avsløre ens underlegen posisjon. De fleste miljø tenderer nok mot dette, men for black metal-folk er dette så viktig, at de ofte blir parodierte av andre metalere, på grunn av deres seriøse oppførsel på konserter. Likevel har black metal-konserten en klar samlende funksjon, til tross for en avvisning av det Frith (1996: 216) kaller en “fellow feeling”. Men den uttrykkes på andre måter enn det Frith beskriver på rockekonsert, hvor en i gledesrus kan finne på klemme personen ved siden av seg eller kaste seg inn i “mosh piten”.

De som står foran er gjerne yngre eller ikke dypt involverte i miljøet. De har i større grad kort hår, i tråd med Weinsteins (1991: 131) observasjoner på heavy metal-konserter. De vil også oftere bære turné-skjortene til bandet, kjøpt på konserten, noe som gjerne signaliserer overdreven entusiasme og manglene kjennskap om bandet fra tidligere. Dette innebærer at man på konserter kan se større grupperinger med mer “vanlige” folk med like t-skjorter og mindre klikker med black metal-folk med ulike skjorter. Skal du først ha “merch”⁴ fra bandet, skal det være så unikt og gammelt som mulig. Til tross for en svart uniformering, kan man uttrykke seg individuelt gjennom “merch”. Publikum på første rad er der for å ha det gøy og har ikke nødvendigvis en forståelse for de dystre, stillestående karakterene lengre bak i lokalet, som i større grad er en del av spillet.

Flere av de intervjuede forteller at de oppfører seg annerledes når de er på en thrash metal-konsert. Det er black metal-konserten som i stor grad framprovoserer denne holdningen, da har de “the game face on”. Frith (1996: 217) viser til symbolske kroppsbevegelser eller *emblemers* med en spesifikk mening, som bare kan tolkes korrekt av personer som kjenner forståelsesrammene disse bevegelsene er utført innenfor. På denne måten kan enkle signaler, et nikk med hodet eller et ansiktsuttrykk, signalisere godkjennelse av artistenes oppvisning, i like stor grad som noen som beveger hele kroppen, så lenge tegnene tolkes innenfor black metal-rammene.

⁴ “Merch” fungerer som en forkortelse for “merchandise”, som i hovedsak omfatter t-skjorter og jakkemerker med det aktuelle bandets logo på. Generelt i metal-miljøet legges det en enorm vekt på at man har riktig “merch” på seg og mange bruker mye tid og penger på skaffe ting som er unikt.

Ulike personer vil i ulik grad ha internalisert denne væremåten. En rendyrkelse av disse elementene er sjeldent mulig i full grad og viser i stor grad til en idealtipe, som black metalere selv har skapt og forholder seg til og er i stor grad basert på enkelte karakterer i miljøet, som fremstår som “sanne” black metalere. Jeg spurte to informanter hva slags person som blir sett opp til i miljøet.

(...) en person som typisk kjennetegner en lederperson, en karismatisk person, som i noen miljøer vil være en veldig demokratisk person, men som i black metal-miljøet vil være en ensom person, en karismatisk person, som samtidig ikke er så veldig inkluderende. Det er veldig elitistisk og jeg tror det skiller black metal fra veldig mange andre miljø, hvilke ledertyper det er som dukker opp.

Det er helt klart de litt mer inneslutta personene, de du føler at er inne i det hele tiden, ofte blir jo de overlegne og arrogante på en måte respektert mest og det er på grunn av at black metal er ganske overlegent og arrogant.

Kvalitetene som teller er ikke det å være inkluderende, utadvendt eller jordnær. Tvert imot skal du være tilbaketrukket, overlegen og hevet over de andre, men samtidig være karismatisk. I hovedsak skal black metalere framstå som upåvirket av omgivelsene. De skal også virke upåvirket av rusmidler. Black metal-konseptene skal være så internalisert, at du ikke trenger å vise din posisjon aktivt.

(...) black metal brøt jo på sett og vis med den tradisjonelle heavy metal-attituden, sånn drikke seg dritings og; heey! Det eksisterer i stor grad i dette miljøet og, men det blir litt mer fokus på det intellektuelle, studere for eksempel filosofi, okkulte, religiøse temaer generelt. Det blir mer fokus på dét, enn bare festmentalitet. Mange forkastet kanskje den sosiale greia, det ble mer individuelt, det skulle ikke være sånn; oss mot verden, men mere, meg mot verden.(Morten)

Ensomhet ser ut til å være et gjennomgående tema på dette punktet, et element man ofte også kan finne på black metal-platecover, der det ofte er avbildet en ensom person i et kaldt isøde eller i en mørk skog. Det sterke selvet blir nærmest et mantra i black metalen. Stian viser til at “er man en sånn nervøs type, som er sjenert og ikke tør (...) så har man heller ikke noen rot i det å kunne forsvare sine egne ytringer”. I motsetning til når de står på scenen, skal de i hverdagslivet være kontrollerte og reflekterte. Mangel på intellekt ser ut til å kunne skape problemer.

(...) det ville i hvert fall vært vanskelig for oss og veldig mange andre band, å være rundt med og ha en person i bandet som var stakk dum, fordi for å forstå black metal,

trenger du en viss intelligens, det ligger en viss intelligens i å forstå at dette ikke handler om at vi skal drepe alle de kristne, det ligger noe mer rundt. (Lasse)

Vi finner her noe av det elitistiske preget som det ble vist til tidligere. Det er som black metalere på en måte anser seg som overlegne. Det skal likevel sies at alle ikke oppfører seg på denne måten til enhver tid, det representerer et slags ideal, som miljø-deltagere anser som den væremåten som er mest black metal. Artisten Gahl trekkes ofte frem som en sentral karakter når det kommer til oppførsel. I flere intervjuer sitter han i mørke og drikker rødvin, kun i lyset fra stearinlys, som lyser opp hans alvorlige mine, der svarene hans er få og korte, følelseskalde, men gjerne ytret slik at de høres ut som de er fortettet med mening. Dette er slik en gjerne vil fremstå, spesielt ovenfor media og mennesker utenfra.

Men et par av informantene viser til en løsere struktur når de er ute på byen med venner. Det ser ut til å kunne oppstå problemer når folk ikke klarer å balansere personligheten sin i forhold til andre i miljøet, da det ser ut som det ofte er en viss diskrepans mellom black metal-holdningen og stemningen som faktisk er på et utested. Siv sier dette:

(...) grunnen til at noen oppfører seg dritt, tror jeg, er at det er den eneste måten de kan sjokkere, de føler at de blir litt trukket mellom det joviale som er miljøet, for miljøet er jo veldig jovialt, veldig ålreite folk, og jeg tror noen føler seg veldig trukket mellom det og det man føler at er det ekte, individets trang til å utfolde seg på en helt individuell måte.

Flere av de andre rapporterer lignende ting, at det noen ganger kan være vanskelige sosiale situasjoner selv i eget miljø, da det kollektive i det å være ute på byen sammen, noen ganger kan havne på kollisjonskurs med black metal-identiteten, spesielt hos dem som i for stor grad har gått opp i en renere black metal-identitet. Enhver som tilhører miljøet vil være klart preget av denne ideal-karakteren, men vil reproduseres i forskjellig grad hos ulike folk. For å gjøre det litt enkelt kan vi lage en skala der de går fra sosial, utadvent og jovial på det ene ytterpunktet til black metal-idealtypen på det andre. Motsetningen blir at jo lengre til høyre de beveger seg, jo mer vil de bli beundret, samtidig som det blir vanskeligere og vanskeligere for andre å forholde seg til dem sosialt. Dermed blir det også motsatt virkning om de går andre veien. Stort sett vil miljødeltakere finne en slags gyllen middelvei, for å kunne oppleve det som Kahn Harris (2007: 60) viser til som *hverdagslighet* både i miljøet og på jobb eller med andre venner og familie. Miljøet vil ha visse forventninger til adferd, men disse må behandles i sammenheng med en livsførsel fra dag til dag, hvilket innebærer en balanse mellom identiteten som black metaler og deltager i storsamfunnet.

Humor

Kahn-Harris (2007: 45 og 150) viser en holdning som har vedvart siden starten, der det legges vekt på at black metal er seriøst og ikke skal være morsomt, noe som har kommet til uttrykk i slagordet “No Fun, No Mosh, No Core”.⁵ Dette har ført med seg en tung seriøsitet knyttet til flere elementer i black metal-kulturen. Dette innebærer likevel ikke at black metalere er uten humor, men den får gjerne et litt annet uttrykk.

Humoren reflekterer noe av det særegne ved black metal-personaen, det er en humor uten tydelige moralske grenser. Henrik viser til at “intet er hellig, det er det som er hele poenget (...) hvis du tar deg nær av det, så er du ikke hard nok”. På spørsmålet om du er på feil sted om du ikke tåler humoren, får jeg et kontant svar; “Faen, er du kristen eller? Du er her av en jævla tilfeldighet, så nyt det for faen”. Stian påpeker humorens kollektive funksjon.

(...) hvis man kommer inn på samtaleemner som er jævlig tabu, som folk ikke prater om, da møter man likesinnede. Da finner man veldig fort ut om folk vil trekke seg tilbake eller om man bare rett og slett sitter og fyrer opp hverandre. Da møter man kule folk.

I følge flere av informantene er dette en humor ikke alle utenifra forstår. Lasse viser til at “humoren som black metalere har mellom seg, hvis du har en utenforstående, som setter seg ned sammen med et par black metalere og de sitter og koddet, så kan nok de bli ganske forbanna”. Jeg spør ham videre om det er vanskelig å balansere når han er med folk utenfor miljøet:

Ja [begge ler]. Det er ganske vanskelig, det er en egen måte å være på. Det er en egen måte å snakke på, det er en egen måte å tenke på. For oss er det ingen grenser, ingen kan sette grenser for hva du har lov til å si eller hva du har lov til å snakke med en annen om. Vi er frie individer og sånn skal det være og det er vanskelig for mange andre å forstå (...) jeg har blitt kalt mye rart, uten at det egentlig skulle fram på den måten. Det er helt vanlige ting man koddet med, som ikke funker utenom miljøet.

Den lokale normen for “normløshet” når det kommer til dette punktet, ser ut til tidvis å lage vanskeligheter for noen av informantene, da det kan være problematisk å kommunisere humorens rette mening i andre sammenhenger. Humoren kan fort bli for morbid, blasfemisk og til tider ikke tolket som humor i det hele tatt, men som blodig seriøsitet. Henrik forteller.

⁵Mosh refererer her til "mosh pit". Core refererer til hard core-musikk.,

H: For å si det sånn, du må legge fra deg personligheten din før du går inn på jobb for å si det sånn. Jeg kan jo ikke være den jeg er til vanlig på jobb. Det går jo ikke.

I: Må du anstrenge deg?

H: Nei, nå har jeg holdt på med dette i så mange år, at det går greit. Men det er noen ganger at du kjenner det bobler under overflaten og du kjenner at du må legge bånd på deg sjøl og tenker; "nei, det kan du ikke si nå. Nå er du et helt annet sted enn du pleier å være, så ta det med ro!"

Når Henrik går på jobb, blir han nødt til å tone ned sin subkulturelle personlighet. Han har tydeligvis klart å finne fram alternative teknikker for sosial omgang, men viser til at det kan være vanskelig å holde tilbake. Det er interessant å se hvordan Henrik beskriver den subkulturelle personligheten som den "naturlige", mens den mer allmenne er noe han "tar på" for å fungere i jobbsammenheng og andre sosiale kontekster. Dette er en nødvendighet for å fremstå som en kompetent miljødeltager, som bare *er* sånn (Thornton 2005 [1995]: 186). Den opparbeidede subkulturelle kapitalen gir aktøren en hel pakke av måter å forholde seg til verden på, som danner en helhetlig persona. Samtidig har aktørene en refleksivitet, som gjør det mulig å stige ut av sfæren og aktivt handle annerledes.

4.4 Hierarki

(...) vi ser jo alle opp til de eldre, arrogante drittsekkene. Jeg tror ikke vi liker det egentlig, men vi ser jo naturlig opp til dem, da, de har vært inspirasjonskilde i alt de gjør på en måte.

Det er en ganske kraftig "chain of command" i black metal-miljøet. Alex viser til at "selv om musikken er ræva, kan band få høy status fordi de har holdt på lenge. Det er mye image og rang, det har mye å si (...) det er visse personer som har veldig mye innflytelse, særlig på de yngre". Det er gjerne de godt voksne som har mest respekt, da de var med fra starten, da miljøet fikk mye oppmerksomhet i media. Dette innebærer, som Goffman (1971: 66) beskriver, at når yngre band spiller eller en yngre person ytrer en mening, vil en gjerne vurdere om personen ansvarlig for fremførelsen har autoritet til å uttrykke den, til tross for at fremførelsen er velbalansert og i tråd med de subkulturelle normene. Dette innebærer at i black metal-miljøet, blir alder en viktig del av den subkulturelle kapitalen.

Miljøet har med andre ord en ganske streng hierarkisk oppbygning. Subkulturelle miljø danner gjerne alternative normer, som står i motsetning til storsamfunnet og danner et

alternativt hierarkisk system (Cohen 2005 [1955]: 56). Sandberg og Pedersens (2009: 43) beskriver i sin studie en “gatekapital”, som blir en form for legitim makt, som er relasjonell og som kan være profittskapende. Thornton (2005 [1995]) beskriver det samme i studiet av den “subkulturelle kapitalen” på klubbscenen i England. “Black metal-kapitalen” er også en form for legitim, relasjonell makt. Det er et system som miljødeltagerne har akseptert og forholder seg til, selv om de ikke alltid vil innrømme det. Men høy status er ikke nødvendigvis profittskapende i black metal-miljøet. En del store band, som selger mange plater og spiller konserter verden over for store mengder, mister mye av sin respekt blant de mest dedikerte deltagerne.

4.5 Maskulinitet og jenter i miljøet

Kvinner er vakre, black metal er ikke vakkert. (Stian)

På den ene siden reproducerer black metal-miljøet en sterk maskulinitet knyttet til arbeiderklasse og vikingkultur. Weinstein (1991: 115) og Walser (1993: 180) sine studier viser at heavy metal har klassiske arbeiderklasse-verdier og en anti-bourgeois holdning. Dette har blitt videreført til black metal. Samtidig finner man ikke en lignende anti-bourgeois holdningen. I stor grad blandes den røffe, tradisjonelle maskuliniteten med en form for intellektualisme, som innebærer en fascinasjon for filosofi, historie og kunst. Black metal-kulturens base i middelklassen kan forklare noe av dette.

Samtidig er det en sterk avvisning av den moderne “myke mann”, som for eksempel Henrik mener er “veik, vinglete og identitetsløs”. For å distingvere seg fra egen klassebakgrunn reproduseres det i større grad en form for overklassemaskulinitet knyttet til noe aristokratisk, der mannen både er sterk og intellektuell. I stor grad er black metal-maskuliniteten en *protest-maskulinitet* (Connell 1995: 109), som på mange måter fungerer som en distinksjon mot både typisk metal-maskulinitet og middelklasse-maskulinitet.

I stor grad drar informantene et skille mellom death metalere og black metalere og flere mener at “black metal er mer tenkende musikk, der death metal går mer rett på bare macho”. De fleste elementer i en delkultur, oppstår i reaksjon til definisjoner i den rådende kultur og i andre miljø. Subkulturer kan med andre ord skape det Bourdieu (1987: 56) kaller en *distinktiv distanse*. Selv om holdninger og idéer er nyskapende vil de ofte være preget av at

de oppstår i relasjon til noe foregående. Den store, røffe death metal-skikkelsen, blir erstattet av en mer intens karakter, som ikke nødvendigvis trenger å være like fysisk sterk, men som er mer seriøs, intelligent og kompromissløs. Siv mener at det som kjennetegner black maskuliniteten er “det vanvittig introverte, det tunge, dystre, dvelende tungsinnet, avskyen og misantropien, det bunnløse hatet, avstanden og fraværet av show off-faktor”.

Det er til en viss grad lavere “pils og puling-faktor”, som en av informantene kaller det. Selv om dette kanskje er utbredt, passer det ikke inn i bildet av en black metaler. Det er ikke noe som romantiseres og konseptene er som regel fullstendig fraværende i tekstene. En av informantene sier dette:

Synet på sex generelt, det å synge om sex...sex, det å gi en del av deg selv, som du deler med et annet menneske, ikke sant. Når du er ferdig, du har tømt deg, så er du svak og jævlig, det blir på en måte et svakhetstegn det, da (...) det har ikke noe med filosofien å gjøre i det hele tatt.

Seksualiteten blir noe som i for stor grad er knyttet til det å være utsatt og svak. Selv om black metal-folk har kjæresten som alle andre, passer ikke dette inn i bildet av det ensomme, sterke individet, et konsept som står veldig i motsetning til en klassisk heavy metal-maskulinitet, der sex er et sentralt element og noe som signaliserer manndom og virilitet (Weinstein 1991: 221). I følge Morten er black metal på mange måter “opprøret mot sex, drugs and rock'n'roll”. Han viser til at “man ikke skal starte black metal-band, for å tjene penger eller få damer, det skulle liksom være et veldig seriøst uttrykk som på en måte reflekterte et syn på verden”. Her vises noe av den seriøsiteten, som black metalen innebærer, som på mange måter støter fra seg ulike former for utagerende oppførsel og mangel på kontroll, hvilket også kommer til uttrykk i hvordan black metalere forholder seg til rus. I black metal får seksualitet gjerne uttrykk i form av perversjoner og behandles følelseskaldt, ofte med lite respekt for det motsatte kjønn. Slik opprettholdes det en emosjonell distanse.

Som jeg har vist til tidligere betyr ikke dette at alle oppfører seg etter dette, men det ligger klare idealer i kulturen, som er med på å forme folks holdninger og oppførsel. Black metal-folk er stort sett veldig rolige og høflige og provokasjoner fører som regel med seg et større ønske om å “snakke noen i senk”, i stedet for å være aggressiv. Likevel er det også identifisering med en røffere maskulinitet. Olav fortalte for eksempel at hvis en rocker “dreper noen, bare dreper han dem, så ligger dem der, men i black metal skal mannen stå over å slå til det ikke er mer å slå på”. Black metalere skal være fattet, ha kontroll, være intelligent, men du skal ikke være trygg, for hvis det først blir bråk, så finnes det ingen mentale sperrer. I

følge Brake (1985: 178) innebærer den røffe maskuliniteten i enkelte subkulturer at deltakerne må forholde seg til en del utfordringer. Black metal-uttrykkets maskulinitet innebærer at de må følge opp med væremåten. Til en viss grad må de fortjene sin uniform.

Jenter på konsertscenen

Jenter er nesten ikke-eksisterende på scenen. Det hender at en del av de mer episke bandene bruker kvinnevokal som supplement. Dette innebærer at lyden av stemmen, blir viktigere enn selve teksten. Back up-vokalen blir en effekt i musikken i stedet for en mediator av budskapet (Frith 1996: 187). I stor grad oppsummerer dette jenters generelle posisjon i miljøet. I tillegg er det stort sett kvinner som spiller eventuelle klassiske instrumenter, som fiolin eller cello. Disse bandene vil dog få problemer med å stemples som “ekte” black metal-band og vil som regel selv definere seg med flere sjanger-labels enn black metal.

Kvinner blir sett på som annenrangs innen det meste, men spesielt på vokal. Hvis du tenker på goth-metal, det blir jo omtalt som pussy-metal, for du har disse kvinnfolka som synger reint og fint, vet du. Hvis jeg skal si det på en litt hard måte, så innehar ikke kvinner den brutaliteten som menn har, det ligger ikke i dem.(Eivind)

Det å spille i band, å spille trommer og gitar, å spille aggressiv musikk, du headbanger og du er svett...det er liksom menn som gjør det, damer skal på en måte være yndige, det lever nok også innenfor black metal, at jenter ikke skal stå på scenen og headbange.(Morten)

I stor grad kan man observere at jenter i større grad har tilgang på andre metal-scener. Det er kun i black metal at jenter er så fraværende blant de respekterte musikerne. Det virker som det er vanskelig for informantene å finne en god forklaring på hvorfor black metal er så strengt på denne fronten. Stian viser til at man “drikker ikke øl med bringebærsmak, det smaker bare feil, uten at du kan si hvorfor egentlig”. Metaforen viser til hvordan en jente vil besudle den maskuline *gemeinschaft*, hun blir et fremmedelement. Noe med uttrykket gjør at flere av informantene ikke kan se for seg, at jenter noen gang skal stå på en black metal-scene.

L: Det handler om det sterke, om det hemningsløse, det barbariske, det er ikke kvaliteter som passer jenter best, da. Det er ikke den rollen de skal ta.

I: Jenter skal være feminine?

L: Ja, helt klart.

I: En jente dekket i griseblod og liksminke, blir det for pent?

L:Hvis hun henger oppned på et kors, så er det jo veldig pent. Da blir det en rekvisitt, det er greit. Men ikke som vokalist. En fin dame med blod ser jo bare bra ut (...) Det er ikke nekro, liksom. Det hadde gjort folk i publikum mer kåte enn black metal.

En kvinne i front blir feil, det er rett og slett ikke “grelt” nok og ødelegger muligens noe av autoriteten i black metal-uttrykket. Stian mener at “du kan ikke nødvendigvis høre det på vokalen. Så lenge det er på skive, så gir man litt faen, egentlig”. Kvinner kan skrike som menn, men de har ikke det som skal til for å skape en fryktinngytende persona på scenen. Publikum blir “mer kåte” og vokalisten blir et objekt i stedet for et sterkt subjekt. Frith (1996: 213) viser til at forskjellen mellom menn og kvinner på scenen ligger i de sosiale konnotasjonene rundt konseptet med en kvinne som poserer og maktspeilet rundt seksuell lyst. Kvinner har vakre stemmer, er mer følelsesladete og attraktive. Det blir med andre ord en diskrepans mellom fremførelsen og teksten. I tillegg er det noe med black metalens form for aggresjon, som er av en litt annen karakter enn mye annet.

Den aggresjonen som speiles i musikken, er en veldig maskulin form for aggresjon, hvis du skjønner hva jeg mener. Det er veldig få kvinner som føler den typen aggresjon, forakt og hat, sinne og avstand. Det er en veldig lite feminin uttrykksform, det er veldig få kvinner tror jeg, som har en umiddelbar referanse til den typen misantropi.(Siv)

Siv mener at det er en egen form for aggresjon. Siv mener at mange kvinner har en “fuck-off-attitude”, men den er ulik den “vanvittig introverte” aggresjonen i black metal, der det er et sinne og en avstand. Det ser ut til å være en enighet mellom kvinner og menn om at kvinner ikke hører hjemme på scenen. Likevel er det en del jenter i miljøet.

Jenter av konsertscenen

Selv om jenter ikke står på scenen er det en god del som hører på black metal og som tar del i miljøet. I sterk kontrast til at jenter ikke har tilgang til scenen, så er det mulig å finne en idé om at black metal kan være mer tilgjengelig for jenter enn for eksempel death metal. Morten mener at det er “en sjanger som tiltrakk jenter i større grad enn death metal og tradisjonell heavy metal, da den intellektuelle tilnærmingen og utforskningen av det mørke, det spirituelle, kan på sett og vis appellere til jenter”. Spesielt de med en sans for det okkulte ser ut til å få en stjerne i boken. Morten fortsetter:

Mye av det vi kan trekke fra det spirituelle er at det feminine på et spirituell nivå representerte mørket og det som er imot det etablerte og den mannlige gud, så kan man spekulere i om jenter som blir veldig seriøse med det rent okkulte, nettopp fordi det bryter med tradisjonelle patriarkalske forestillinger, som man finner i de tradisjonelle religionene.

Det vi kan trekke ut av dette er at black metalen har et element, som står i kontrast til den klassiske heavy metal-maskuliniteten, som i større grad var en reproduksjon av arbeiderklasse-maskulinitet. Black metal kan med andre ord lettere omformes til noe kvinner kan gjøre til sitt eget. Dette er ikke nødvendigvis en motsetning i black metalen, men et signal om at black metal har en større personlig appell, noe som går igjen i miljødeltagernes beskrivelser av hva som er viktig. I tillegg, som Eivind viser til, er det “veldig lite kvinnefiendtlige tekster, i motsetning til rap og sånn. Der er det “bitch”, “hore” og “pussy”, alt mulig, ikke sant. Der er kvinnfolka søppel, ikke sant”. Likevel havner som regel kvinner i marginale posisjoner på puber eller tilstelninger av ulike slag. Til tross for at et par av de mannlige informantene viser til ting som at “kvinner har en like stor rolle som en mann, fordi kvinner er også sterke individer, hvis de har lyst”, ser det ut til at de stort sett er enige om at jenter ikke har en særlig sterk posisjon. Lasse mener at “i mange kulturer blir jenter sett på som de smarte og det man liksom ser opp til, men her er det mer tradisjonelt; du skal høre på hva jeg sier. Nå holder du kjeft, for nå prater gutta, liksom”.

Jentene i black metal-miljøet blir ofte beskrevet negativt, av både menn og kvinner. I hovedsak er det to posisjoner jenter får i miljøet. Den ene er “groupie”. Siv og Line viser til en rolle mange jenter aktivt velger å spille, der “de spiller litt på den deilige dama, som henger med bandet og spiller på det inntrykket som menn har i det miljøet og det hjelper jo ikke akkurat så mye”. Dette ser ut til å være et stempel jentene kan få enten de har lagt opp til det eller ikke, da gutta er mistenksomme i forhold til jentenes intensjoner, at de ikke er der for musikken. Særlig de feminine jentene blir sett på som “horer”, som “er der for å knulles”, som en av jentene uttalte.

Den andre posisjonen jenter kan få er “den veldig maskuline thrash-dama med uflidd hår og uten sminke, veldig breialt ganglag, som drikker like mye som gutta og pisser i kryss”. I hovedsak er det snakk om en jente, som i større grad deltar i det maskuline spillet om status som ekte black metaler. Disse jentene blir testet i større grad enn gutta når det kommer til musikkunnskaper og de må hele tiden “bevise mer” enn gutta. Dette er ikke uvanlig i maskuline subkulturer og går igjen i veldig mye sosiologisk litteratur. Subkulturer handler om å samles rundt felles kjerneverdier og uttrykk, hvilket innebærer en fellesidentitet, med base i det Durkheim kaller mekanisk solidaritet (Weinstein 1991: 135). Hvis en av kjerneverdiene er “protestmaskulinitet” (Connell 1995), må jenter jobbe hardt for å oppnå denne.

4.6 En samlet karakter

Jeg har her forsøkt å danne bildet av en helhetlig karakter. Det å være en black metaler innebærer ikke bare å like og forstå musikken, men også å internalisere væremåten og holdningene, det å “være black metal”. Goffman (1971: 39) skriver at det den sosiale front består av tre elementer; setting, utseende og oppførsel, slik at en endring av setting, kan utløse behovet for en endring i utseende og oppførsel. Til tross for at en black metalers uttrykk på scenen og privat, danner tilsynelatende to forskjellige settinger med tilhørende utseende og oppførsel, er likevel grunnholdningene i behold. På denne måten vil en persons identitet bestå av færrest mulige motsetninger. Disse må være riktig balansert, for å kunne fremstå som ekte. Den svarte uniformen, de okkulte symbolene, den aristokratiske væremåten og den bitende humoren, skaper en helhetlig figur.

Hebdige (1979: 113) bruker homologi-begrepet til Willis, for å beskrive hvordan subkulturelle miljø har en symbolsk tilpasning mellom verdier, livsstil, musikkuttrykk, visuelle uttrykk og gruppens kjerneholdninger. Dette innebærer at miljø som i utgangspunktet fremstår som temmelig kaotiske og lovløse, egentlig er preget av en relativt streng normfasthet. Black metal-miljøet danner et system av faste, lokale statuskriterier, som skaper en livsverden på siden av storsamfunnet. Samtidig er det mulig å balansere denne livsstilen med det konforme liv, da det er snakk om å skape en *hverdagslighet* og en refleksivitet rundt egen oppførsel når de er på jobb og lignende. Noe av poenget, som jeg også skal vise til senere, er at black metal-miljøet er mer enn det Thornton (2005 [1995]: 184) beskriver som smakskulturer. Klubbkulturene som Thornton beskriver er mer fragmenterte og endrer seg etter hva som er nytt og “hipt”. Black metal-kulturen er seigere i strukturen. Kulturen har et strengt definert stiluttrykk og hierarki som ikke har skiftet mye karakter siden begynnelsen på 90-tallet.

5 Subkultur, motkultur eller scene?

(...) hvert felt frambringer, gjennom å frambringe seg selv, en form for interesse som, sett fra et annet felts synspunkt, kan se ut som interessefrihet (eller som galskap, mangel på realisme, en absurditet el.a) (Bourdieu 1996: 141).

I stor grad dyrker black metal-miljøet avviket. De setter seg selv på utsiden av samfunnet og deres idéer vil ofte bli sett på som absurditeter. Men som vi har sett er miljøet veldig ordnet og de ulike elementene er satt sammen på en måte som gir mening for miljøets deltagere. Black metal-miljøet består av mennesker som er dypt dedikert til sin interesse og mange viser til black metal som en egen ideologi og livsstil.

I hvor stor grad dette gjør at vi kan kalle black metal-miljøet en subkultur, er hovedtemaet for dette kapittelet. Først vil jeg se på hvordan informantene opplevde det første møte med black metalen og hva det var som trakk dem mot det. På denne måten kan vi få et bilde av motivasjonen bak tiltrekningen mot de subkulturelle verdier. Dette vil bli diskutert opp mot etnisitet og klasse. Deretter vil jeg undersøke black metal-ideologien. Stikkord her er individualisme, nasjonalisme, satanisme og anti-religiøsitet.

5.1 Det første møtet

Black metal er ikke musikk en nødvendigvis vil like i starten, det kreves en tilvenning. Veldig få begynner rett på black metal. Peter viser til en "modningsprosess", der "man begynner veldig standard, ikke sant, med rock og så heavy metal, speed metal, thrash metal, death metal og så jobbe seg opp til black metal". Nesten samtlige informanter beskriver denne tilvenningsprosessen. De startet i ung alder med hard rock og heavy metal-band som AC/DC, Metallica og Megadeth og hadde sine første møter med black metal-musikken i tenårene.

I starten representerer musikken gjerne noe farlig, men samtidig spennende. Etter hvert inngår et forsøk på å kontekstualisere denne opplevelsen inn i et identitetsprosjekt (Ruud 1997: 89, DeNora 2000: 68). Med andre ord er det mange som tilpasser seg black metalen, fordi den gir noe mer enn bare musikk. Line var veldig ung da hun hørte black metal av noen eldre bekjente. Da syntes hun musikken bare var bråk. Etterhvert krøp det likevel under huden og satte seg. På spørsmålet om hvorfor mange velger å dykke ned i noe som først virker utilgjengelig, viser hun til at "mange søker noe som bare er annerledes, i hvert fall

hadde jeg det store behovet som tenåring, å finne noe som var mitt". Det fortalte også mange av de andre informantene.

Black metal fylte et tomrom i meg, som hadde vært der noen år, ja. Selvfølgelig, jeg begynte jo å høre på metal, da jeg var 5-6 år gammel, sånn midt på 80-tallet, Iron Maiden og Metallica og sånne ting, sånt som den dag i dag er dritbra, men det der ga meg utløp for det mørket. (Eivind)

Etterhvert som annen metal hadde satt seg, kom en søken etter mer spenning, noe som stakk dypere og som kunne oppleves som noe eget. Det ser ut til at black metal-musikken for mange blir det DeNora (2000: 70) kaller et "speil til selvpersepsjon". Morten viser til at black metal var vanskelig å forstå i starten, men da det først traff "ga det veldig mening, på et nesten spirituel nivå". DeNora (2000: 49) viser til at musikk kan være med på å "skape, utheve, opprettholde og endre subjektive, kognitive, kroppslige og selvkonseptuelle tilstander". Stemningen i black metal, som ble beskrevet i forrige kapittel, ser ut til å møte aktørene på en spesiell måte og sette i gang en prosess, som innebærer en videre tilpasning til black metalens kultur.

Ikke bare musikken, men også stilpakken og helheten i uttrykket appellerte til en del i deres søken etter alternative uttrykksformer. Måten alle elementene passer sammen på, "it strikes a chord", sa en informant. Homologien i black metal-uttrykket gir en helhetlig kontrast til storsamfunnet. Flere refererer til miljøet som en "uhellig undergrunnsarmé" og black metal er for de fleste en egen livsstil.

Det blir jo en livsstil, en levestandard, altså en del av hverdagen. Er du kristen så har du din hverdag, som fungerer på den måten, med innebygde ritualer, kirkebesøk og bordbønn før middag og hele den pakka der, men du tenker jo ikke noe over det, ikke sant. (Stian)

Stian referer her til black metal som noe nærmest internalisert, som former alt han gjør i hverdagen. Han drar også en religiøs parallell, som ikke er uvanlig i miljøet. Flere anser nemlig black metal som noe nærmest religiøst. Dette skaper en ganske sterk følelse av noe eget og hemmelig, som "vanlige" mennesker er ekskludert fra. Som vi har sett tidligere har black metalere en egen væremåte en egen måte å kle seg på og ikke minst et eget mytologisk univers. Spesielt de litt eldre informantene viser til at de begynte å vise interesse for miljøet, da det dukket opp i media på tidlig 90-tall, med Greven, bølgen av kirkebranner, hærverk og drap. På den tiden hadde death metal, som tidligere var metalens mest ekstreme variant, fått et

stort kommersielt gjennomslag og hadde mistet noe av den tidlige råskapen. Black metal kunne tilby noe mer.

Du hadde jo undergrunnsbandene, der death metal var death metal. Men det var ikke noe ideologi eller noe sånt i dem, black metal er vel den eneste som er eller var mer enn bare musikk. (Peter)

Det var ikke noe miljø før black metal. Det var mer generelt folk som likte metal, digga metal. Det var ikke noe ideologisk i det, før det kom og da blei det liksom litt mer ekstremt, litt fett da, syntes de som holdt på med det her. De var "true" og ordentlig onde [ler].(Alex)

Når det dukket opp et tilsynelatende kompromissløst miljø, som rendyrket metalens ytterkanter, var det mange som så dette som det ultimate opprør. De samme tingene tiltrekker unge i dag, for selv om overskriftene i avisene er borte, regnes miljøet fortsatt for å være det mest ekstreme innen metal. Det er også en del som trekkes mot den maskuline nasjonalromantikken og forherligelsen av det norske.

5.2 Black metal som problemløsning

Black metal fascinerte, men hadde også andre funksjoner for informantene. De viser til at musikken og ideologien fungerte oppbyggende og som en løsning på personlige problemer. Hvis man sammenfatter uttalelsene viser det seg at disse problemene ikke bare var personlige. Mye er likt og gir en følelse av en felles fortelling.

Jeg hadde et mørke i meg, som ingen andre av dem jeg kjente hadde. Jeg hadde ingen som var likesinnet eller den slags. Da var det å få noe som rett og slett gir uttrykk for hva du føler innvendig (...) dette her var noe veldig få relaterte seg til, noe eksklusivt...det var nok mest det at jeg passet inn i rollen, fordi jeg var en einstøing, helt alene, ingen forsto meg og jeg forsto ikke andre heller. (Eivind)

Morten mener at det er visse likhetstrekk mellom alle i miljøet, da samtlige er "litt tiltrukket av mørke på et eller annet nivå". For Henrik var black metal "en frustrasjonsløsslippelse, det å få vreden ut og fokusert på noe helt annet enn det som går og eter deg hele tia". Black metal ser ut til å kunne møte et ønske om å få utløp for et "mørke". Dette "mørket" går igjen i nesten samtlige intervjuer og ordet ser ut til å ha en sentral plass i vokabularet til black metalere.

På den ene siden kan begrepet forstås som en del av en felles fortelling, som viser til hvordan black metal-folk skiller seg fra andre. På den andre siden reflekterer det noen mer grunnleggende likhetstrekk mellom aktørene. Flere viser til dette mørke som en fascinasjon for det mystiske og skumle, som startet i barndommen. Begrepet ser også ut til å fange opp følelser knyttet til tungsinn, frustrasjon, ensomhet og aggresjon. Noen ganger viser det også til tyngre psykologiske problemer, som er utbredt i miljøet.

I følge Ruud (1997: 81) kan musikk fungere som metaforer for følelsesnyanser. Arnett (1993: 440) viser at unge som trekkes mot heavy metal har et større behov for intensitet i følelsesutløp, som fører til en "high sensation seeking". Metalen er i stand til å møte dette behovet, da musikken er aggressiv, intens og gjerne spilles på et høyt volum. På samme måte kan det tenkes at det er noe i black metal, som svarer til en spesifikk psykologisk karakter, noe informantene refererer til som et "mørke". Samtidig ser dette til å ha en sosial base, knyttet til mistilpasning.

Privilegert, men annerledes

Omtrent alle informantene har hatt problemer med å tilpasse seg storsamfunnet. I stor grad ser dette til å bunne ut i en følelse av *annerledeshet*. De fleste subkulturelle grupper omfavner og dyrker annerledeshet og de fleste stemples også av andre utenfor gruppen (Sandberg og Pedersen 2010: 30). Dette skjer også med black metal-miljøet. De drar grenser rundt seg og støter fra seg elementer, for å vise til at black metalere er forskjellige fra andre. Dette er en kollektiv annerledeshet. Samtidig er det mulig å se en mer individuell annerledeshet, som kan være med på å forklare hvorfor informantene søkte seg mot miljøet i utgangspunktet.

Hos Chicago-skolen ble aktører fra lavere samfunnslag strukturelt dyttet ut av systemet, hvilket førte til at de samlet seg og identifiserte seg med hverandre. Birmingham-skolen så hvordan disse gruppene ytret motstand for å løse problemer knyttet til deres egen arbeiderklassebakgrunn. I Sandberg og Pedersen (2009: 64) sin studie av hasj-selgende, ikke-norsk- etnisk ungdom er annerledeshet og stempling fra omverdenen i stor grad knyttet til etnisitet. Ungdom som finner veien til black metal-miljøet, har ikke det samlende stigma knyttet til klasse og etnisitet, fordi black metal har en base i hvit middelklasse. Likevel beskrives en sterk følelse av mistilpasning, og på tross av en privilegert økonomisk og sosiale posisjon føler de seg annerledes. Black metalen blir dermed et sted for unge fra hvit middelklasse som ikke finner sin plass i den dominante kultur.

Du har utrolig streite folk fra et eller annet sted i middelklassen, som begynner med det her. Vi har ingenting å slåss mot, vi har ingenting å gjøre opprør mot, alt er platt og meningsløst, og da fant man endelig noe som kunne vekke litt følelser og skape litt engasjement, noe som røska tak i deg litt. (Peter)

Peter har ikke det Thornton (2005 [1995]: 187) kaller en fantasi om klasseløshet, som preger mange andre subkulturer med base i middelklassen. Stort sett er black metalere bevisst sin privilegerte klasseposisjon. Som Peter sier, er det ”streite folk fra middelklassen”. Samtidig er black metal på mange måter basert på at mange føler seg fremmedgjort fra denne hvite middelklassen. Dette gjør klasse og etnisitet relevant, men på en annen måte enn det som er vanlig i subkulturstudier. Det skaper også en spenning mellom identifisering med middelklassen, og et opprør mot den samme klassen.

Mange black metalere føler at middelklassen mangler retning, noe som kan knyttes til Durkheims (1978: 141) begrep om anomi. En tilstand av anomi viser til at samfunnet ikke lenger er i stand til å presentere mål og meninger for individet. Nettopp på grunn av sin frihet, oppleves verden som meningsløs, og individene blir overlatt til seg selv. Et alternativt miljø og subkultur, med et alternativt normsystem og en klar ideologi, blir en løsning på dette. Samtidig har de mest komplekse samfunn en dominant kultur med visse kjerneverdier, som gir samfunnet dets karakteristiske trekk (Parkin 1968: 20). Disse vil ofte prege deltakerne, selv når de tar avstand fra dem. De fleste black metalere har for eksempel ikke vært imot skolen, slik Willis (1977) beskriver i sitt klassiske studie av arbeiderklassegutter. Black metalere har heller vært den litt stille, ensomme typen. Lasse mener at black metal ikke er ”for de populære guttene i klassen, det er for de som satt utenfor”. Dette ”mørke” ser ut til å henge sammen med denne følelsen av å være på siden.

Kanskje kan dette være med på å forklare den ekstreme væremåten til mange black metalere. Hos en del ser den særegne maskuliniteten og oppførselen ut til å være konstruert i møte med subkulturen, som en måte å slå tilbake på. En informant viser at det som for ham var tiltalende med black metal, var at når han spilte musikken for noen utenfor miljøet, ville de reagere med ”vemmelse”. Følelsen av at andre kjenner frykt, ga han en maktfølelse. Da tålte han noe de andre ikke var sterke nok til å tåle.

Betydningen av klasse

Cohen (2005 [1972]: 92) viser til at det eksisterer en motsetning i alle subkulturer, som dreier seg om spenningen mellom å distansere seg fra kulturen bygd opp av tidligere generasjoner

og samtidig identifisere seg med den og re-kontekstualisere den. Uansett hvordan man forholder seg til en klasseinndeling i det moderne samfunn, kan vi snakke om visse verdier, som har røtter i tradisjonelle klassemønstre. Black metal har et klart innslag av middelklasseverdier. Dette innebærer ikke at alle black metalere nødvendigvis har middelklassebakgrunn, men at subkulturen har elementer fra denne, som må tas opp hvis man ikke har dem fra før.

Fangen (1999: 39) viser til at grupper med radikale nasjonalister i stor grad reproducerer arbeiderklasseverdier. Her vil selv aktører, som i utgangspunktet ikke tilhører arbeiderklassen, adaptere en anti-holdning til middelklasseverdier. Black metal har omfavnet enkelte middelklasseverdier knyttet til intellektualisme, kunst og historie, selv om de avviser mange andre. Black metal-kulturen har likevel ikke de samme anti-holdningene til lavere klasser. Det kan være to grunner til det. For det første står black metal i en relasjon til tidligere metalsjangre, som i hovedsak reproducerer arbeiderklassemaskulinitet (Weinstein 1991: 117, Walser 1993: 180). For det andre har middelklassekulturer lite utbytte av å rette kritikk nedover i klassehierarkiet. Dette er et fellestrekk mellom black metal-kulturen og Birmingham-skolens motkulturer (Clarke *m.fl.* 2006: 45).

Hvis man vokst opp i middelklassen vil enkelte sentrale middelklasseverdier være internalisert. De blir med andre ord til delvis ikke-bevisste disposisjoner og del av ens habitus (Bourdieu 1996: 137). Så det at black metal har en base i middelklassen har en innvirkning på stil, væremåte og holdninger. I motsetning til arbeiderklasseverdiene, som fordrer *samhold*, fordrer middelklasseverdier *individualitet*. Black metal-karakteren skal være selvsentrert og intellektuell. Samtidig er ikke motkultur-begrepet fullstendig dekkende. Det at motkulturer beskrives som løse, ekspressive sosiale bevegelser (Brake 1985: 94), gjør at de ikke fanger opp black metal-miljøets tettere organisering og normfasthet.

Et interessant trekk ved black metal-kulturen er spenningen mellom subkultur og motkultur. Som vi skal se er det en tosidighet i miljøet, der man på den ene siden skaper avvik og yter motstand for å reproducere en subkultur og på andre siden appellerer til folket og nasjonen i sin helhet på samme måte som Parkins (1968) motkulturer.

Mellom det destruktive og “konstruktive”

Black metal-kulturen er på den ene siden preget av en avstandstagning fra samfunnet, der handlinger og uttalelser ofte har det målet å gi seg selv en avviksstatus ved å støtte og oppmuntre stigma. Denne siden viser til et menneskehat, en misantropi, som er helt sentralt i

black metal. På denne måten styrker de inn-gruppen eller subkulturen og avstanden til storsamfunnet. På den andre siden kan man høre appeller for en endring av storsamfunnet, en mer "konstruktiv" fortelling, der man ønsker å vekke mennesker fra illusjoner og fordre en gjenoppstandelse som frie individer. På denne måten beveger subkulturen seg inn på områder som i større grad minner om motkulturer eller en sosial bevegelse med politiske mål (Parkin 1968: 45).

Dette er en motsetning i miljøet, som ikke er så enkel å gripe tak i, da enkeltpersoner ser ut til å inneha begge disse ytterpunktene litt avhengig av konteksten de befinner seg i. Det ser uansett ut til, at black metalere utroper seg selv til *folk devils*, som de bygger mye av sin identitet på og som de selv aktivt har bidratt til skapelsen av (Hetherington 2005 [2000]: 254). Selv om kirkebrannene og overskriftene i media fra 90-tallet er over, er de allmennkjente fortellingene fra denne tiden en viktig del av black metal-identiteten. Det kan se ut til at det å stå utenfor, fostrer en idé om at man ser noe andre ikke ser, at de er blinde for det som er feil med samfunnet, som er årsaken til at man i utgangspunktet har trukket seg ut. En av Beckers (1963: 86) informanter fra jazz-miljøet på 60-tallet uttalte noe, som kan overføres til black metalere, da han sa; "I'll understand things that squares never will". Black metalere dykker ned i det meste som samfunnsmoralen har erklært for urent og gir inntrykk av å ha en kunnskap om rikets tilstand, som andre ikke har. Dette forsterker følelsen av å være en gruppe. Ved å vise til sin status som avvikere og hvordan samfunnet egentlig trenger dem, gir man en styrke og seriøsitet til sitt eget opprør.

De neste punktene skal handle om denne ideologien og hvordan black metalere forholder seg til omverden og hvordan denne overnevnte tosidigheten går igjen. I stor grad er det tydelig at black metal-ideologien har en klar funksjon for deltagerne i subkulturen, både på et psykologisk plan, da denne ideologien danner et funksjonelt livssyn og på et sosialt plan knyttet til subkulturell tilhørighet. Et sentralt spørsmål blir om disse idéene også kan ha politisk appell.

5.3 Frihet fra det kollektive

Black metal er en terrorisering av det som er rett og av det som folk mener er rett, det som folk blir fortalt er rett. Black metal handler om at du som et eget, helt fritt individ skal komme opp med ditt eget budskap selv, om hva du mener er meningen med livet.
(Lasse)

Lasses uttalelse representerer noe som gikk igjen i datamaterialet: frihet står i sentrum. Ikke bare frihet fra samfunnets forventninger, men også frihet fra tabuer og en personlig frihet fra det kollektive. Det spesielle med denne uttalelsen er at den ikke handler om informanten selv, men i større grad appellerer til verden utenfor. Han sier at black metal er en motstand mot "det som er rett og det folk mener er rett" og fortsetter med "det som folk blir fortalt er rett". På en måte signaliserer han en motstand mot samfunnets verdier og de som støtter oppunder dem, samtidig som han viser til at folket ikke tenker selv, de er hjernevasket. På denne måten viser han til at black metalens appell for selvstendighet ikke bare er myntet på black metalere. Samtidig spres dette budskapet i hovedsak internt og kodet på en måte som gir lite gjennomslag. Det noe ekstreme fokuset på individualisme gjør også at black metalere er lite interesserte i "misjonerende" arbeid.

Krav om rett til å styre sitt eget liv og idéen om å tenke selv er selvfølgelig ikke unik i black metal-miljøet. I veldig stor grad er dette en gjennomgående idé i den moderne, vestlige verden og knyttet til ytringsfrihet og demokrati. Samtidig viser Muggleton (2000: 78) at individualisme kan tolkes som en "cultural value", noe ulike sosiale aktører legger vekt på i varierende grad. I subkulturell forstand kommer individualisme ofte frem mer konkret, da det å stige ut og innta en avviksposisjon, ofte er basert på et ønske om å skape et *jeg* på egne premisser, samtidig som handlingen har det formål å finne et alternativt samhold. Denne motsetningen kan skape et ønske om å vise til autenticiteten i eget valg av subkulturell stil ovenfor sine likemenn, da vi gjerne ser oss selv gjennom andre (Maffesoli 2005 [1996]: 194). Dette stemmer overens med black metal-miljøet og på denne måten er individualisme et viktig begrep innen de fleste subkulturer. Black metal-kulturen tar det imidlertid et steg videre. Der utpreget individualitet ofte har signalisert løsere motkulturer (Brake 1985: 101, Clark *m.fl.* 2006: 45) eller postmoderne oppløsning (Muggleton 2000: 161), blir det i black miljøet en subkulturell markør, som viser til en oss/dem-dikotomi (Willis 1977: 109).

Ekstrem individualisme

Black metal-miljøet har nærmest formalisert individualisme til en ideologi, med et fokus på individets autonomi og en avvisning av alt kollektivt, en anti-kollektivism, som influerer mange av elementene i black metalen og i store grad miljø-deltagernes hverdag. Stian mener at "det er en individualitet hele veien og det som er mest black metal, er vel å egentlig hate hele sjangeren". Lasse slår også et slag mot selvsensur:

Hvis du tenker en tanke som alle du kjenner syntes er helt jævlig og motbydelig, så skal ikke du vri om deg selv til å følge de andre, fordi du tenker; Oi (!), det er kanskje en litt stygg tanke å tenke. Det er den du har kommet opp med selv og den skal du følge. Vi skal ikke samles for å nå det målet, du skal gjøre det alene, fordi det er den eneste ekte veien å gå.

Black metal handler om å tenke og takle ting på egen hånd, uten innvirkning fra andre. En informant viser til at han har sluttet å gå på black metal-konserter, da black metal ikke er noe som skal nytes kollektivt. Det er noe strengt personlig, som skal nytes hjemme og alene. Som vi har sett tidligere, har black metal-konserter et klart preg av manglende festmentalitet og har i stedet en rituell følelse, der indre verdsettelse av atmosfæren i større grad settes i fokus. Flere uttaler også at de ikke stoler på noen og at den eneste som kan gi deg svar på ting i livet er deg selv.

Jeg liker for eksempel å hjelpe folk, det får meg til å føle meg bra. Så driter jeg i om den andre personen faller og dauer...men det jeg har gjort, gleder meg (...) jeg driter i andre mennesker, faktisk, men gjør ting for å føle meg bedre. Så lenge jeg har det bra, så gir jeg faen, da kan folk bare dette om. (Olav)

Selv handlinger som objektivt sett kan tolkes som medmenneskelige handlinger, det å hjelpe andre, blir hos informanten presentert med en individstyrkende funksjon. Det sentrale er ikke denne uttalelsens faktiske validitet, men hvordan informanten formidler den. De fleste uttalelsene vitner om en lokal uttrykksform, som er med på å konstituere aktørens tilhørighet. Språklig kjennes black metalere særlig igjen på grunn av deres kompromissløshet, noe som er med på å forsterke følelsen av et individ med selvfølelse. Særlig er bilde av black metalere som geiter, kontra bildet av storsamfunnet som sauer hyppig brukt.

Vi er geiter, ikke sauer. Sauer går i flokk og følger en leder, de følger hverandre hele veien, mens geitene går alltid aleine. Det er det essensielle, det handler om å "make up your own fucking mind". Det er derfor religionshatet står så sterk, det er den hjernevaskinga av individet, det å ødelegge det frie individet og dytte inn tanker...slaver!

Bruken av geiten som metafor er ikke tilfeldig, da dyret har en symbolsk betydning, som kan spores langt tilbake i europeisk tradisjon. Geiten har i kristen lære symbolisert en personifisering av religiøs urenhet og vilt begjær og Tresidder (2004: 208-209) viser til at geiter er analoge med syndere og ikke-troende i bibelens fortelling om verdens undergang, der de skal skilles fra sauene og dømmes til evig pine. Geiter i denne forstand, har vært viktig

symbolikk så lenge metalen har lekt med religiøse symboler, men å tilskrive eget subjekt disse konnotasjonene, kom ikke i så formalisert form før black metalen. Dette dyret representerer individualitet og en frigjøring fra moralsk konformisme, både i religiøs og politisk forstand. Ved å bruke lokalt definerte metaforer viser black metalere hvordan de er annerledes. Slang har den funksjonen at den viser deg øyeblikkelig hvem som er innenfor. I høy grad bidrar den lokale språkformen til identitetsutvikling og integrasjon (Sandberg og Pedersen 2010: 45). Geitens symbolske mening er ikke ny, men gjennom en bricolage av allerede eksisterende fortellinger og symboler, kan black metalere tillegge den en ny mening, som representerer deres ideologi.

Når individualister samles

Men hvor er samholdet, når det er et så stort fokus på individualitet? Mange ler når dette temaet kommer opp, da de fleste ser motsetningen i deres hverdag, som noen ganger kan skape identitetskonflikter. Flere viser til at det ikke er mulig å distansere seg fullstendig fra det kollektive, at det er "ingen måte å være fullstendig anti-kollektiv på". Til tross for at det vises til at følelser og empati regnes som svakhetstegn i miljøet, regner informantene miljøet som inkluderende og lite dømmende, hvilket i stor grad har rot i en aksept for de fleste typer av mer avvikende personligheter og livshistorier. Å være noe eksentrisk og i tillegg ha en røff bakgrunn, kan gi deg kredibilitet, da det viser til at du har erfaring med livets destruktive sider. Dette er en av tingene som gjør at black metalere føler seg annerledes en "vanlige" folk.⁶ Man er koblet sammen av felles idéer om verden, som storsamfunnet ikke forstår. Det er ikke slik at det sosiale avvises, men som vi så i forrige kapittel, lages alternative regler for sosial interaksjon, som tar hensyn til den individualistiske ideologien som ligger til grunne for miljøet. En viktig mekanisme for integrasjon i miljøet er deres felles etniske opphav.

5.4 Hvite, norske og stolte av det

Black metal-miljøet i Oslo består nesten kun av hvite nordmenn. For mange er det slik at hvis en black metal-plate er laget av nordmenn, regnes dette som et kvalitetstegn. Dette kommer frem i uttrykket "true norwegian black metal". Her er det en spenning mellom den ekstreme individualismen og det kollektive i fremhevelsen av det norske.

⁶ Når det refereres til det "vanlige", må dette i realiteten forstås som miljødeltagernes persepsjon av verdenen utenfor den subkulturelle sfære, et konstruert bilde av den konforme masse.

Selvfølgelig var det viktigste alltid relasjonen til vikingene (...) villeste folkeferdet som har voldtatt forskjellige deler og kontinenter verden over. Og der henta vi mye av stryken og ideologien. Det er jo en styrke som ingen andre folkeslag i verden har hatt (...) den visjonen, med disse gærningene som bare går på uten frykt. Det var litt greia...at det var uten frykt. (Eivind)

Bildet av vikinger som kompromissløse, sterke individer ser ut til å være viktige identitetsskapende elementer. Det fryktløse, ville, som kontrast til en falsk følelse av kontroll og trygghet i en moderne verden. Det ser ut som at en av grunnene til at black metal ble så spesielt, var nettopp dette med at det ble noe eget, noe særnorsk. Der mye annen musikk var rene tilpasninger av stiler fra utlandet, tok black metal-miljøet ekstremmetal-elementene på blodig alvor og fusjonerte det med helnorske elementer, som fjernet all tvil om hvor musikken og idéene kom fra.

Det blir noe annet når Windir-gutta sitter oppe i Sognefjellet og skriver episke riff og når du kommer fra Nord-Tyskland og en platt maisåker, ikke sant [begge ler]. Du har liksom ikke den episke settinga, som får deg til å NGH!, bare sile ut den lille biten du har lyst til å få ned på papiret, for å si det sånn. Arv og miljø, det hjelper. (Henrik)

Jeg tror det er noe med individet igjen, ensomheten. Hvis du tenker på typisk norsk natur, hvor det er såpass lite mennesker kontra land, såpass stor overveldende natur, så tror jeg det kalde, ensomme med black metal rett og slett gjør det lettere å trekke en sånn kobling. Også fordi det er et såpass norsk fenomen i utgangspunktet. (Line)

Årsaken til at black metal fikk akkurat dette uttrykket, kan nok nettopp kobles til den norske konteksten. Det de viser til er at det voldsomme og aggressive, men samtidig episke og vakre, som du finner i en del black metal, i stor grad står i stil med den norske naturen. Med disse fortellingene gjør de black metal til noe erkenorsk. I tillegg til det brennende helvete, som Venom viste til i sine tekster, ble det i black metal viktig å fremme det iskalde, nådeløse og ensomme i den norske naturen. I følge blacke metalere er individualitet noe av styrken ved det å være nordmann. Det vises til en selvstendighet som ligger i den norske "folkesjela", som kollektivistiske idéer knyttet til religion og sosialisme har svekket. Morten viser til at disse idéene representerer en "form for humanistisk tankegang, som mye av black metalens essens er en motsetning til".

Den nasjonale stoltheten kommer med andre ord ikke til uttrykk gjennom et forsvar av moderne, norske idealer. Det er snakk om en nostalgi, som refererer til verdier forbundet med eldre tider. I stedet for å finne lete etter idealer i samtiden, søker en derfor tilbake til det man

anser som det ekte norske, før kristendommen fikk fotfeste i landet og lenge før sosialismen hadde noen påvirkning. I hovedsak dreier fokuset på det nasjonale seg om en romantisering av egen etnisitet, som står i motsetning til den globaliserte modernitet. Muggleton og Weinzierl (2003: 17) viser til en utvikling, der de kulturelle grensene mellom nasjonalstater svekkes, hvilket fører til transnasjonale, kulturelle hybrider, som gjør etniske grenser mindre. Der arbeiderklasseungdom sto sammen mot den dominerende klasse (Willis 1977: 11) eller der etniske minoriteter står sammen mot et hvitt samfunn (Sandberg og Pedersen 2009: 133), står black metalere, i kraft av sin uniforme etnisitet, sammen mot den fragmenterte, globaliserte kulturen. Det er ikke en opposisjon mot etnisk undertrykkelse (Brake 1985: 121), men et forsvar av den dominerende etnisitet og det tradisjonelle norske.

I hovedsak fremheves dette uten å tippe over i rasisme. Likevel er det tidvis kort avstand til mer høyreekstreme idéer, der noen går fra det nasjonal-romantiske til mer rasistiske ideologier. Informantene mine holdt seg på den nasjonal-romantiske siden, men kunne vise til en del erfaringer og kjennskap til mer radikal nasjonalisme i miljøet.

Politiske koblinger

I hovedsak prøver black metal-kulturen å stå utenfor eller over samfunnsspørsmål. Morten viser til en anti-kollektivistisk holdning, som ser ut til å gå igjen hos samtlige informanter.

(...) for meg er black metal noe mer spirituelt, ikke politisk, ikke fanget av sånn temporær aktivitet (...) dette kan igjen henge sammen med black metal, som er en individuell tilnærming og det politiske blir gjerne en kollektiv greie uansett om det er venstresiden eller høyresiden.

Men det finnes også en kobling til mer konkrete politiske retninger. I hovedsak ser det ut til å være en generell fascinasjon for fascistiske ideologier, men det skyldes i større grad kontrasten det uttrykket lager i forhold til det fredelige, norske demokrati. Alex viser til at "det er mange fellestrekk med Hitlers propaganda om den hvite rasen, om styrke og raserenhet, som jeg tror appellerer til en del folk, at man skal være stolt av sin nasjonalitet, sin rase". Han viser ikke her til en grunnholdning i black metal, men i større grad til en tendens og et uttrykk, som mange er fascinert av, da det tredje riket blir et sterkt bilde på styrke og noe annet enn den kaotiske, globaliserte verden. En informant mener at, for å forstå denne koblingen, må man "se på hva black metal løfter opp under, det er Norge. Det er mye om det rene individet, om den norske rasen". Han forteller videre at på turné "er man sikkert innom

en naziklubb og spiller, folk står og heiler til deg og noen black metal-band er jo med på det". Grensene er tydeligvis vage noen ganger.

(...) kristningen av Norge, da hedenskapen ble kasta på dør og alt det der, at norske black metalen tidlig ofte handla om Norge, og det var et angrep på at de kristne kom og tok landet fra oss, for å si det sånn, og at vi skal få landet vårt tilbake, med kirkebrenninga og alt det surret der (...) (man) viderefører holdninger om at Norge skal være Norge, og de holdningene om at vi skal ha vårt land, og der er det veldig lett å tippe over til rasisme. (Stian)

Stian viser her til idéen om at kristendommen med makt, frarøvet oss vår hedenske tro og at black metalens anti-religiøsitet bygger på at vi skal ta landet tilbake. Dette blir også overført til moderne tid, der norske verdier anses for å være under angrep, som resultat av innvandring. En informant uttaler at "det skal godt gjøres å komme rett fra scena på en black metal-gig og forsvare innvandringspolitikken til venstresiden". Som vi skal se senere, er det også en del skepsis knyttet til islam. Men i utgangspunktet bifaller ikke informantene høyreekstreme idéer og anser gjerne sine uttalelser på dette feltet, som ekstreme provokasjoner mot en samfunnsmoral, som i for stor grad regnes som naiv.

Olav viser for eksempel til at "Vigrid, de bruker faen meg Tors hammer, som symbolet sitt og det ødelegger jo den norrøne troa (...) når de ser Tors hammer, for eksempel på et band, jævla nazister tenker dem da". Dette er et punkt som provoserer mange, at ikke en kan bære det norske flagg på skinnjakka eller norrøne symboler rundt halsen, uten å komme i konfrontasjoner med anti-rasister. Dette er i tråd med Fangens (1995: 41) funn i sin studie av radikale nasjonalister. De ønsker på samme måte å distansere seg fra "satanister", da de på tross av felles interesse for det norske, anser seg selv som forkjempere for en god sak, der "satanistene" tilber det onde og har en elitisme, som ikke er overensstemmende med deres ideologi. Fangen (1995: 43) viser til en grunnforskjell i miljøene, der de radikale nasjonalistene i base er arbeiderklasseorienterte, der black metal har et større middelklassepreg. I hovedsak kan dette innebære at black metal-miljøet i større grad forholder seg til en mer poetisk nasjonalisme, en nostalgi, som er mer distansert, enn den mer konkrete, propagandabaserte nasjonalismen de radikale nasjonalistene forfekter.

Samtidig er det ikke nødvendigvis store reaksjoner når det kommer rasistiske uttalelser innad. Alex viser til at reaksjonene blir "veldig trekk på skuldra (...) du har det bandet som ikke fikk spille på Nidarosian Black Mass, fordi de hadde ganske anti-jødiske tekster og sånn, og da var det en del reaksjoner på nettet om at; hallo (!), det er black metal, det må jo være

ekstreme tekster og så videre". Moraliserende reaksjoner blir i utgangspunktet ikke spesielt godt mottatt. På den ene siden er det altså et ønske om en grensdragning, for å vise sin avstand til høyreekstreme ideologier, samtidig som det ligger en fascinasjon for de ekstreme uttrykkene og bildene.

5.5 In The League With Satan

Satanisme. Black metal er satanisme. Er det ikke satanisk, så er det ikke black metal. Punktum. (Peter)

Satanisme er med andre ord en av de viktigste markørene for black metal-identiteten. På den ene siden er satanismen et redskap for opposisjon og integrasjon, som kontrasterer black metalere fra storsamfunnet og andre subkulturelle miljøer. På den andre siden er det noe som er knyttet til noe mystisk, som trigger fantasien. Line viser til "at mennesker tiltrekkes av fare, ting som er litt stygge, selv om ikke alle liker å innrømme det (...) noe som går utenfor denne verden, som man vet er en frykt hos veldig mange". Satanisme er ikke bare én ting og det defineres på flere måter. I hovedsak ser begrepet satanisme ut til å komme til uttrykk i tre former, som jeg kaller ateistisk satanisme, fundamentalistisk satanisme og okkultisme.

Ateisme og fundamentalisme

I stor grad sammenfaller dette skille med Taub og Nelsons (1993: 526) skille mellom "atheistic satanists" og "theistic satanists". De viser at de *ateistiske satanistene* anser Satan som et symbol eller en eksternalisering av menneskelige kvaliteter. Majoriteten av mine informanter støtter opp under denne idéen. Blir de spurt om de er satanister vil de gjerne svare "nei, men...". Dette "men" innebærer ofte beskrivelser av Satan som et symbol og noe knyttet til inspirasjon og opposisjon. For Eivind er satanisme det "å tro på deg selv og dine tanker og idéer". I følge Olav skal du "elske deg selv, ikke en gud. Du skal ikke elske Lucifer, du bare bruker han som en *gateway*, en dør, til å komme inn i deg selv". Satan representerer ikke her motsatsen til Gud i religiøs forstand. Det finnes ingen Gud, heller ingen Satan. Den representerer i større grad en symbolsk motsats til religion og andre former for kollektive løsninger, en frihet fra det Henrik kaller "ferdigfordøyde ideologier". Den ensomme hersker av underverdenen blir et sterkt bilde, som overføres til aktørenes egne liv og former en idé om det sterke individ, som er fordømt og står alene. En historie om engelen Lucifers fall fra

himmelen, etter at han stilte spørsmål ved Guds autoritet, fungerer som en gjennomgående lignelse, knyttet til egen frigjøring og oppvåkning fra "sauelokken". Satan blir et symbol på det jordiske, ikke den rene ondskap. Denne formen for satanismen kobles også til det norrøne.

Vi var en gang et barbarisk vikingfolk...å gå tilbake til den tiden og virkelig sette seg inn i den kulturen er et stikk, ikke sant, til dagens Norge, det kristne Norge. Black metal startet som noe satanisk, anti-kristent, ikke sant, som et svar på det kristne Norge og da vil det være naturlig å gå tilbake til det som de kristne tok fra oss, det barbariske og det rene individet. (Lasse)

Satanisme tolkes som motstykke til den kristne kollektivismen, på samme måte som den norrøne troen, som gjerne beskrives som kompromissløse, sterke individer, som tok det de ville ha. Ofte vil denne formen for satanisme knytte seg til Anton LaVeys lære, som hadde stor popularitet på 70-tallet. Sannsynligvis stammer uttrykket "jeg er min egen Gud", som brukes hyppig i miljøet, fra LaVeys filosofi, da han blant annet skriver: "every man is a god if he chooses to recognize himself as one" (sitert i Taub og Nelson 1993: 526). På denne måten blir satanismen et samlende element, som samtidig konstaterer deres individualisme, uten å måtte forholde seg til satanisme i et religiøst perspektiv.

Den *fundamentalistiske satanismen* viser i større grad til Satan som en reell kraft. Mennesket er i base ondt og Gud er fienden i religiøs forstand. Dette uttrykket vil i stor grad tilbe Satan som den ypperste herre av ondskap og individer som knytter seg til denne idéen, ser seg selv som en del av hans herskare. Morten referer til disse som "teistiske, tradisjonelle, sataniske personer, som har snudd det tradisjonelle, katolske hierarkiet på hodet, hvis vi ser Satan som det laveste som blir det høyeste". Disse idéene har sin bakgrunn i en fundamentalistisk lesning av ekstremmetalens uttrykk på 80-tallet. Det sataniske hos band som Venom, ble tatt mer seriøst i norsk sammenheng.

(...) når black metalen starta i Norge så var det veldig anti den såkalte LaVey-satanismen, som egentlig bare er; tro på deg selv, tro på mennesket, ikke tro på Gud, men dyrk mennesket. Det ble veldig snilt for disse black metalerne, så de var mer sånn at satanismen skulle være noe ondt og anti-mennesket og anti alt som er fint og snilt (...) blir veldig pietistisk, en ekstrem variant. (Alex)

I starten var miljøet mindre og mer rettet mot rene avvik og misantropi. Taub og Nelsons studie av amerikanske satanister ble publisert i 1993. Her viser de til en "satanic underground", som ikke bare oppsto som en motstand til storsamfunnet, men også som en motstand mot den mer etablerte LaVey-satanismen (Taub og Nelson 1993: 533). Dette

sammenfaller med det norske black metal-miljøets “glansdager”. I stor grad ser det ut til at det norske miljøet knyttet til seg noe nytt og ekstremt i samtiden, som ikke bare sto i kontrast til dominante verdier, men også en “etablert” satanisme. I tråd med mine informanternes uttalelser, ser det ut til at en ren dyrkelse av denne formen for satanisme, vil føre til en form for retrett, der både midler og mål som tildeles av samfunnet fornektes, slik at tilbaketrekningen fra det konvensjonelle samfunn blir komplett (Cloward 1959: 175).

I realiteten representerer nok denne posisjonen i større grad en slags idealtipe eller en mytisk karakter, som viser black metal i sin reneste form. Peter mener at “hvis du vil oppnå en stemning, så funker det bedre med den litt religiøse satanismen”, men “livsmessig og ideologisk sett, går det mer på den LaVey-greia”. I hovedsak tjener den fundamentalistiske satanismen en viktig funksjon i en opposisjonell subkultur. Siv viser til at det får et “legitimt uttrykk på en scene, der du skaper distanse”. Ved å bruke den fundamentalistiske satanismen aktivt på scenen og i stiluttrykk, dytter en fra seg de ikke-innvidde. For utenforstående kan disse uttrykkene virke som en uforståelig hyllest av ondskap, der det internt i hovedsak er snakk om en hyllest av black metalen-kulturen og deres annerledeshet.

I Lowneys (1995: 477) studie av satanisk ungdom, blir de mer ekstreme sataniske elementene en motstand mot storsamfunnet. Det å utrope seg selv til å være en del av “Satans chosen few”, innebærer å snu samfunnhierarkiene på hodet. Da ungdommene i Lowneys (1995: 468) studie ikke hadde midler til å endre sine omgivelser, endret de i stedet seg selv, gjennom en endring av normer, tenkemåte og oppførsel, hvilket ofte innebar en rasjonell invertering av deres egne persepsjoner av den dominante kultur. Den fundamentalistiske satanismen brukes som et sterkt uttrykk for å sette seg selv i en slik marginal posisjon. Ved å distansere seg fra den konforme, hvite middelklasse, kan black metalere utøve motstand mot et samfunn, bygget på idéer de ikke kan identifisere seg med. I følge mine informanter, hadde den ekspressive ekstremiteten og det misantropiske, et større fokus i miljøets begynnelse. Etterhvert ser miljøet ut til å ha beveget seg mot en mer formalisert motstand. Ved å koble satanisme med ateisme, har man produsert en mer levedyktig ideologi, som i større grad kan kombineres med “voksenliv”.

Okkultister

I nyere tid har deler av miljøet beveget seg i en annen retning i et forsøk på å utvikle en mer seriøs, religiøs tilnærming til okkulte. Der ateistene reagerte på fundamentalistenes manglende logikk ved å omforme de sataniske elementene i retning av en filosofi der Gud og

Satan er metaforer for samfunnet, beveget okkultistene seg dypere inn i den religiøse verden. Okkultistene er personer som søker en seriøs, spirituell filosofi. De har gjerne en religiøs forankring og vier mye tid til studier av okkulte tekster og utfører ritualer. Disse har ikke et negativt syn på religion og bruker ofte kilder fra ulike religiøse retninger, som jødisk kabbalah og kristen gnostisisme, i en søken etter egen opphøyelse. Her vil samfunnet og fokuset på det norske i stor grad være irrelevant og den spirituelle søken blir dominerende. Brennende kirkebygg og vandalisering har her blitt erstattet av alter, stearinlys og hodeskaller. For disse menneskene er black metal et element i deres religiøse oppvåkning. Til tross for at dette er en voksende retning, er dens praktikanter i en klar minoritet. Fortsatt er anti-religiøsitet et av de viktigste nøkkelpunktene i black metal.

5.6 Anti-religiøsitet

Motstand mot formalisert religion har vært en viktig del metalens uttrykk hele veien, men aldri har den fått et sterkere uttrykk enn i black metal. For de fleste black metalere er religion den største trusselen for det frie individ.

Kirka har vært den store autoriteten i Europa i alt for lang tid og i hele verden, for den saks skyld. Det har vært en felles ting å samles om og hate. Den står jo der med sin belærenhet og en "vi er bedre enn deg, fordi vi er så moralsk sunne og friske". Fuck deg, skal vi brenne ned huset ditt, så skal vi se hvor koselig det er. Se hvor den jævla guden din er nå! (Henrik)

Filosofien bak kristendommen er at jo mindre jeg gjør, jo mer riktig gjør jeg. Hvis folk ikke tror jeg har gjort noe i det hele tatt, så har jeg gjort alt riktig. Det er jo den slappeste tenkemåten du kan ha (...) det er et par av de religiøse budene som jeg kan være enig i; ær din mor og far, selvfølgelig (!), hvis du har grunn til det, hvis du er oppvokst i et godt hjem, et møblert hjem som det heter. (Eivind)

Informanten viser her til det passive i å være en troende i kristen forstand. I stedet for å slåss og stå opp for det de mener, bøyer de hodene for autoriteter. Eivind er enig at man skal ære sine foreldre, men bare hvis de har fortjent det. For black metalere representerer det kristne paradiskonformitet og moralisme. Derfor viser black metalere gjerne til at de hører hjemme i Valhall eller i helvete. Til tross for en sekularisering av det norske samfunn, viser mange til at den moralske basen i samfunnet er gjennomsyret av kristne idéer og mange ytrer at de generelt provoseres av kristne og kirkens nærvær i samfunnet.

Samtidig uttaler Henrik at “det har vært en felles ting å samles om og hate”. I hvor stor grad kristendom faktisk utøver en trussel kan nok diskuteres. Sannsynligvis ligger det fortsatt en opposisjonell kraft i blasfemi. På mange måter vil nok en symbolsk vanhelligelse av religiøse objekter vekke følelser hos mennesker som ikke nødvendigvis er personlig kristne, men som kanskje vil påstå at det er “mye mellom himmel og jord vi ikke vet om” eller som anser ekstrem blasfemi som mangel på respekt for andre mennesker. Slagord som “drep de kristne” trykkes på t-skjorter og viser både til en blasfemi og en manglende humanisme. Slike uttrykk er konstruert både for å vekke en avsky hos utenforstående og samtidig appellere til ens egen “referansegruppe” (Cohen 2005 [1955]: 53). Jeg vil påstå at unge ikke i utgangspunktet trekker mot black metal fordi det er anti-religiøst. Selv om miljøet gjerne har godt artikulerte argumenter i forhold til religionsmotstand, ligger nok fokuset på den helhetlige opposisjonen knyttet til black metal, som på mange måter dyrker det vi kan kalle en anti-sosial oppførsel.

En ting som har vært gjenstand for mye oppmerksomhet er kirkebrenning. Med en gang miljøet begynte å ty til aktivisme, tok de steget vekk fra den symbolske opposisjonen. I lys av tidligere diskusjon blir spørsmålet om denne aktivismen kan forstås som en ekstrem, subkulturell markør eller om vi her kan snakke om en politisk aktivisme.

Kirkebrann – ekstrem markør eller politisk aktivisme?

I hovedsak kommer motstanden mot kristendommen til uttrykk symbolsk i tekster og uttalelser, men den har også tidligere hatt et mer fysisk uttrykk, gjennom hærverk og ildpåksetelse av kirkebygg. Slik aktivisme har ikke blitt observert på mange år, men handlingene som tidligere har blitt begått har fortsatt en viktig symbolsk betydning, da de fortsatt henger ved i mytene rundt black metal miljøet, som deltagerne forholder seg til og legitimerer. Selv om man ikke nødvendigvis støtter slike handlinger i dag, mener Eivind at karakterer som Varg Vikernes "gjorde norsk black metal til det ondeste som finnes...han gjorde seg selv en bjørnetjeneste, men gjorde norsk black metal en jævlig stor tjeneste".

Kirkebrann ser ut til å ha to motstridende idéer knyttet til seg. I hovedsak er det å sette fyr på en stavkirke, det ultimate opprør, da skadene er uopprettelige. På en måte fremstår handlingen som en ren terror uten sak, der målet er å skremme, ved å rive ned det aller helligste i samfunnet. På den ene siden kan dette leses som hærverk, med et ønske om å vise sin dedikasjon til en gruppe eller som noe med grunnlag i dypere psykologiske mekanismer. Samtidig kan vi se en slags frigjørings-retorikk, der målet med kirkebrenning er å redde det

norske folk fra kirkens skjulte undertrykkelse, vise hvor svak kirken er og få dem til å våkne. Lasses uttalelse ser ut til å inneholde begge disse elementene.

Jeg syntes kirkebrenninger er en viktig del av black metal-historien og absolutt noe jeg mener burde ha blitt gjort mye før også. Jeg syntes hele ideen med kirker er kvalmt, at en flokk med sauer samles en søndag og hører på en kar som har tatt seg et studie og blitt prest, liksom. Jeg syntes det er hjernevasking på høyt nivå. Kirkebrenning er noe jeg absolutt støtter, hvis noen hadde gjort det i dag, så hadde ikke jeg fordømt det, men jeg personlig hadde ikke gjort det. (Lasse)

Han snakker om menneskene i kirken med en følelse av vemmelse, som noen han ikke har noen respekt for, en "flokk sauer", en holdning som ofte blir utvist i forhold til individer ellers i samfunnet også. Samtidig viser han til at dette er "hjernevasking", hvilket vitner om et engasjement for samfunnet utenfor miljøet. De fleste ser bildet av en brennende kirke som noe mektig, noe opprørsk og noe knyttet til deres fascinasjon for det mørke og destruktive. I mange tilfeller fungerer fotografier av brennende kirkeruiner, som et samlende objekt.

Samtidig legitimeres det hele med en ideologisk forklaring, som er politisk og historisk. En felles fortelling går ut på at stavkirkene er bygget på våre forfedres graver og symboliserer derfor undertrykkelse. De gamle kirkebyggene har en enorm symbolsk verdi, både i kraft av å symbolisere overgangen til kristendommen, men også i kraft av å være et kulturelt minnesmerke, som fører til at en rasering vil påvirke folk i enda større grad.

Jeg har ikke noen problemer med å se ting brenne ned, men å gå løs på stavkirkene, som var fra vikingtida? Det er motsigende i forhold til hva de er ute etter, ikke sant. Du har en kirke som er prydet med drager, vikingdrager og så brenner du det ned? [ler]. (Eivind)

Holdningene rundt at gudshusene bør vekk, er intakt hos begge. Eivind har problemer med å brenne ned noe som for ham er noe mer enn et gudehus, da det også er et vitnesbyrd fra den tiden veldig mange black metalere romantiserer, hvilket gjør det vanskelig å sette disse aksjonene inn i et helhetlig syn på verden. Flere har samtidig vist, at kirkebrannene ikke førte til det resultatet de hadde ventet. For ved å skape en slik *moral panic*, der folket frykter sataniske terrorister, forsterker en grensene mellom moral og umoral, i stedet for å redigere dem, hvilket i stedet stempler black metalere som ekstreme avvikere (Goode, Ben-Yehuda og Nachman 1994: 52).

En kan nok anta at kirkebrenning hadde nettopp dette som hensikt. Handlingene hadde sannsynligvis ikke en konkret politisk funksjon, men tjente i stedet andre formål, av en mer

personlig karakter. I etterkant kan de imidlertid ha blitt forsøkt legitimert ved å vise til mer ”politiske” mål om å vekke massene. Dette er ikke ukjent i motkulturene. Parkin (1968: 92) viser til at 70-tallets militante protester var utført av aktivister fra middelklassen, som i kraft av sin klassebakgrunn, i stor grad handlet ut ifra individuelle behov. Dette ser ut til å sammenfalle med black metal-aktivisme. I stor grad kan det virke som en personlig maktfølelse ved å sette ekstreme idéer ut i handling, i større grad kan forklare bakgrunnen for disse handlingene.

Sykes og Matza (1957: 666) viser til hvordan en avvikende handlings avstand til det konforme nøytraliseres, da alle mennesker på et vis har en idé om det lovlydige, et internt press, som er plantet gjennom sosialisering. Av teknikkene de nevner, ser fornektelse av offer og fordømmelse av fordømmerne ut til å passe inn her (Sykes og Matza 1957: 668). For det første ser det ut til at skaden som er påført gjennom kirkebrann og andre handlinger, ikke blir fremstilt som hærverk, men i stedet som en form for rettferdig avstraffelse av en religion og et samfunn som har svakliggjort landet. På denne måten blir det også et skifte av fokus fra den avvikende handling til en fordømmelse av de som fordømmer handlingen, ved å vise til fundamentale feil i storsamfunnets moral. På den andre siden kan vi også se det som en appellering til en høyere autoritet, der samholdet og idéene i miljøet blir så viktig, at man velger å bryte loven for å følge dem (Sykes og Matza 1957: 669).

Islam – den nye fienden?

(...) i dagens samfunnsmessige situasjon, så skal man fortsatt sitte å skrike om at kristendommen er den store fiende, men kristendommen har egentlig utspilt sin rolle (...) det store problemet kommer fra østen, altså Islam. Men folk tør liksom ikke å gå rundt å si at det er akkurat den samme protesten, det er akkurat den samme dritten vi ikke har lyst på, men det har blitt en holdning i samfunnet, at hvis du er islamkritiker, da er du med en gang rasist.

Retorikken brukt i forhold til kristendommen er lett å overføre, særlig i disse dager, da islam har blitt en såpass stor del av den norske samfunnsdebatten. Eksplisitte uttalelser mot islam er ikke uvanlig i miljøet, men den blir sjeldent uttalt så konkret som dette. Som sagt tidligere, påpekes det ofte at samfunnet i dag umuliggjør en debatt på dette temaet fordi det er så tabu-belagt, at selv black metalere er forsiktige med det, da de da fort kan få rasiststempelet. Black metalere har lang tradisjon for å spille på andres illusjoner av dem, men akkurat dette

stempelet ser det ut til at de fleste ikke vil ha. Dette er likevel spørsmålet som trekker en del over mot Frp's politikk, på grunn av partiets innvandringspolitikk og fokus på individuell frihet for norske borgere. Motstanden mot kristendom, islam og sosialisme har sin rot i en motstand mot store kollektivistiske idéer. På mange måter blir islam den største trusselen mot et miljø, som i så stor grad legger vekt på tradisjonelle elementer i den norske kulturen.

5.7 Subkultur, motkultur eller scene?

I sin studie av ekstremmetal, beskriver Kahn-Harris (2007: 19-20) lokale metal-miljø, som scener. Kahn-Harris bruker scene, som et alternativ til subkultur og beskriver dem som noe mer heterogent og i konstant forandring, hvilket gir forskeren et løsere rammeverk, som gir plass til lokale, empiriske variasjoner.

På mange måter ser det ut til at andre formene for metal i Norge i større grad kan kjennetegnes med det Kahn-Harris (2007: 22) viser til som scener i en global ekstremmetal-kultur. De har løsere grenser og er mer skiftende, splittende og kombineres på ulike måter. I stor grad er årsaken til dette, at de andre formene for metal handler mer om musikk og stil hentet fra et globalt marked. I følge informantene har de ikke den samme ideologiske basen. I tillegg er de ikke knyttet til den nasjonale kultur på samme måte som black metal.

Jeg vil argumentere for at black metal-kulturen ikke fanges av postmoderne begreper som *scene* (Kahn-Harris 2007: 19) eller *tribe* (Maffesoli 2005 [1996]: 202). Begrepene beskriver i liten grad black metalens normfasthet og gresedragning mot andre miljø. Black metal er heller ikke aktiv "style surfing", hvor en lett kan veksle og blande mellom ulike stiler (Muggleton 2000: 82). Til tross for mer flytende grenser i det moderne samfunn, er black metal temmelig normstyrt og ritualisert i mønstre, som det tar år å adaptere og internalisere, for å kunne fremstå som en kompetent deltaker. Dette gjør "style surfing" vanskelig. Man kan forsøke å ta på seg klærne og spille musikken, men normene som utgjør den subkulturelle kapitalen, som plasserer deg i hierarkiet, er ikke alltid åpenbare. Så de postmoderne subkulturteoriene passer nok bedre til å beskrive løsere og mer progressive kulturelle strømninger enn black metal.

Et annet alternativ kunne være Sandberg og Pedersen (2010: 32) sin definisjon av subkultur. Problemet med denne definisjonen i forhold til black metal er at subkulturer i større grad forstås som narrativer, ritualer og symboler en kan trekke på og internalisere, ikke som individer og grupper. Black metalens konservative karakter og manglende evne til å

kombinere seg med andre miljø, gjør den mer til en stil som blir isolert i ”grupper av mennesker” (Gelder 2005: 1). Sandberg og Pedersen (2010) sin definisjon vil i større grad kunne fange opp ruskulturer, som går på tvers av subkulturelle miljø. Black metal-miljøet tar ulike elementer fra norsk kultur, politikk og religion og setter dem sammen med elementer fra metalen, i en bricolage. Disse elementene danner en homologi, et samlet uttrykk, som distingverer miljøet fra omverdenen.

En tradisjonell definisjon og forståelse av subkultur er derfor den beste for å forstå black metal-kulturen. Med røtter i den klassiske subkulturforskningen, viser Gelders (2005: 1) definisjon til en gruppe mennesker, som står i en ikke-normativ posisjon i forhold til samfunnet, som aktivt bruker samfunnets stempeling i en kulturell motstand. Black metalere setter seg selv i en avviksposisjon for å yte motstand mot de dominerende verdiene i samfunnet. Det er likevel noen ting som gjør at black metal-miljøet skiller seg fra den klassiske definisjonen av subkultur.

De klassiske teorier legger vekt på subkulturer som et arbeiderklassefenomen. Begrepet signaliserer en underordnet posisjon, der arbeiderklasseungdom kjemper en felles symbolsk kamp mot den dominerende klasse. Slik er det ikke med black metal-kulturen som har en base i middelklassen. På denne måten har den i større grad fellestrekk med det Birmingham-skolen beskriver som middelklassens *motkulturer*. Men middelklassens motkulturer beskrives ofte som en kulturell bølge deltakerne kan flykte til, gjennom en avvisning av forventningene som står til ens egen middelklassebakgrunn. Dermed blir motkulturbegrepet på samme måte som mer postmoderne begreper som scene og tribe, også for løst for black metal-kulturen.

6 Black metal og rus

Alle veit at alle som spiller i band drikker og fyrer og fester, uansett hvor hardbarka black metalere de er, men de har det ikke som en del av image. Jeg tror kanskje det skiller black metalere fra andre stilarter der det er litt mer rock'n'roll. (Alex)

Vi har tidligere sett hvordan black metal har skapt et mer seriøst uttrykk, som et svar på heavy metalens fokus på “drugs, sex and rock'n'roll”. Black metalens ønske om å distingvere seg fra andre miljø, har skapt en særegen måte å forholde seg til rus på, som følger mange av de samme linjene som i ideologien og black metal-kulturen generelt. Dette kapittelet vil undersøke hvordan deltakerne i black metal-kulturen, beskrevet i de to foregående kapitlene, forholder seg til rus. Kapittelet vil legge vekt på at ulike subkulturelle miljø har ulike holdninger til rusmidler. Rusmidler og holdning til rusmidler brukes ofte som *grensedragninger* i forhold til andre miljø og rusmidler fungerer ofte som identitetsmarkører. Rusmiddelbruk kan derfor ikke bare leses som individuelle valg og meningen bak bruken kan ikke fanges opp av store kvantitative undersøkelser. Rusmiddelbruk må settes inn i en sosial kontekst. Fordi ulike subkulturer har ulikt forhold til rusmidler, må en subkulturell analyse ligge til grunn for en studie av rus i black metal-kulturen.

Forholdet mellom rus og subkulturelle verdier er likevel komplisert. Informantene i denne studien brukte ikke de samme rusmidlene og de snakket heller ikke alltid om dem på samme måte. Rus tjener ulike funksjoner for ulike mennesker og blant annet fordi mennesker gjerne er knyttet sammen i mindre grupper innad i subkulturen eller har kontakt med miljø utenfor, vil graden av rusbruk og holdninger variere. Likevel var det noen felles fortellinger i miljøet som indikerer hvilken symbolsk mening rus og rusmidler har i black metal-kulturen.

I hovedsak finnes det en spenning mellom en nærmest asketisk idé om at rus er svakeliggjørende og en idé om at det ikke skal finnes noen grenser. Skillet minner om spenningen mellom de destruktive og de noe mer ”konstruktive” forestillingene vi møtte i forrige kapittel. Det er også stor forskjell i hvordan ulike rusmidler oppfattes i miljøet.

6.1 Anti-dop versus pro-dop

I hovedsak ser det ut til at rus ikke har noe med black metal å gjøre. Selv informanter som driver med illegale substanser av ulike slag viser til at alkoholen er black metalernes foretrukne rusmiddel. I tråd med idealene om renhet og styrke, mener noen også at alkohol

bør unngås. Men det var også en annen posisjon. Den motsatte holdningen kan kobles til den mer fundamentalistiske, misantropiske satanismen, der selvdestruktivitet og misbruk har en større rolle.

(...) du har de som har litt den der...folk som har en viss fascistisk estetikk (...) mange av disse kan ha et nærmest moralsk pietistisk forhold til illegale rusmidler. Alkohol er jo helt akseptert, men når folk snakker om kanskje pot eller kokain eller speed så er det; neineinei, du må ikke det. Og det kan jo kobles til en übermensch-mentalitet (...) så har du selvfølgelig de som ikke har noen grenser, slik at man kan gjøre hva som helst og det er bra hvis folk misbruker narkotika fra et misantropisk perspektiv. (Morten)

Den opprinnelige black metal-satanismen går ut på at du ikke skal vise svakhet. Svakhet er bad, det liker vi ikke. Det å bruke dop blir sett på som å være en svak ting (...) så har du det motsatte, de som syntes det er fett, fordi det dreper en masse mennesker, ikke sant [ler]. Det er fullt av motsetninger. (Alex)

Alex viser til hvordan de ideologiske elementene fra satanismen, hovedsakelig fra den første gruppen av satanister beskrevet i forrige kapittel, påvirker holdningene til rus ved å stemple dem som tegn på svakhet. Morten trekker på begrepene *übermensch* (overmenneske), som en motsats til *untermensch* (undermenneske). Dette begrepsparet er en viktig del av subkulturen, og brukes til å skille mellom mennesker.⁷ Begrepene blir også brukt som et skille mellom innvidde og uinnvidde i black metal.

En informant forteller at han i starten var med i en mindre klikk av black metalere, der hans eget forbruk av hasj, var noe han holdt skjult fra de andre, som tok kraftig avstand fra slikt, i hovedsak på grunn av hasjens assosiasjon til noe unorsk.

(...) cannabis og dop generelt, det ble regna for å være for de svake (...) det var jo en del rasisme knytta til dette og, det var mye vikingideologi og det her med cannabis og sånt var for negere og sånne ting, for svake folk, rett og slett.

Olav og Lasse, som begge hadde erfaringer med hasj, mente også at dop ikke hadde noe med black metal å gjøre. De kjøper aldri selv og røyker bare en sjelden gang hvis noen tilbyr dem noe. Olav viser til at “black metal handler om å dyrke deg selv (...) det er ingenting som skal stå i veien for deg når du skal oppnå dine mål. Hvis du driver med dop, så gjør det det, da er det et eller annet som står i veien”. På dette punktet brukes gjerne det Copes og Williams (2007: 249) kaller *bekreftelsesteknikker* (techniques of affirmation), som innebærer en motstand mot sosialt aksepterte verdier gjennom ikke-handling. For en del blir røyking av

⁷ Dette begrepsparet ser ut til å stamme fra en forenkling av Nietzsches teorier.

hasj og marihuana noe som er “hipt” og en mer akseptert handling blant unge og voksne. Ved å fjerne cannabis fra kulturen, drar man en grense mot det som er “mainstream”. Samtidig drikkes det alkohol, men alkohol bærer ikke de samme assosiasjonene som cannabis.

Line, som har erfaring med både hasj og kokain mener også at black metal og dop ikke passer helt sammen og viser til at det muligens blir “assosiert med hiphop eller med annen type musikk, junkies, ting som miljøet, personer som miljøet overhodet ikke vil assosieres med (...) mange tenker på dem som svake og dumme og mindreverdige”. Samtidig er det en klar motstand mot moralisering rundt bruk av dop i black metal-miljøet.

Gjør hva F du vil og hvis du skal komme her og moralisere og være asket og du skal være mye sunnere og reinere enn meg, faen heller, de har savna deg på nærmeste bedehus! Skal du komme her og moralisere? Gi faen'a! (Henrik)

Selv om mange har sterke meninger om rus og mener at illegale rusmidler ikke har noe med black metal å gjøre, så vil en sterk motstand mot dop gi moralistiske assosiasjoner, som kan oppfattes som et forsøk på å begrense friheten. En slik moralisering vil i større grad gi assosiasjoner til begrep som “straight edge”, et begrep som fungerer som et skjellsord blant black metal-folk på samme måte som “gothor” og “emo”. Straight edgere er en avart av hardcore-punk, som legger vekt på selvaktualisering og mener at dop og alkohol forhindrer mennesker fra å nå deres fulle potensial (Haenfler 2006: 47).

Vi finner noe av det samme i black metal-miljøet, men den positive holdningen i straight edge-kulturen gjør det hele uforenlig med black metal. Noe som best speiles i black metal-uttrykket “No mosh, no core, no trends, no fun”, som viser til en motstand mot hardcore, moshing, metal-moter og alt som er morsomt. Black metal skal være satanisk og i dette ligger det, på et symbolsk nivå, en motstand mot alt som kan assosieres med kristen moralisme, sunnhet og lykke.

Henrik viser til at det på 80-tallet var en anti-dop-kampanje med ordlyden “Stop the madness”, som blant annet ble trykket på en del metal-plater. Den nå avdøde black metal-musikeren som gikk under navnet Euronymus valgte da å begynne med slagordet “never stop the madness”. Flere black metal-band trykket dette symbolet på sine plateutgivelser, i stor grad for å vise avstand til andre metal-sjangre som death metal, som hadde begynt å moralisere og spre det positive budskap. Logoen ble gjerne etterfulgt av denne appellen; “Drugs are no fun. Drugs endanger the life and happiness of millions. It must *never* stop. We appeal in particular to the youth of today. *Don't* stop the madness. There are better things in

life”.⁸ Her dukker det anti-humane opp igjen. Dop er farlig og derfor bra, fordi det ødelegger mennesker. Sannsynligvis er dette et konsept som fungerte som humor for deltagerne i subkulturen og som en måte å sjokkere utenforstående.

Sørensen (2005: 28) viser i sin studie av et techno-miljø hvordan ravere nøytraliserte rekreasjonell bruk av ecstasy, og utfordret de hegemoniske idéene i “the war on drugs”. Som vi ser her har black metal-folk en tendens til å gjøre det motsatte. Beskrivelser av dopens negative konsekvenser tjener black metal-uttrykket. Det er en måte å leke med den moralske panikken hos foreldregenerasjonen. Dette gjør at også black metalere som ikke bruker illegale rusmidler selv, fronter et liberalt syn på dem. Dette skaper det største ideologiske skille mellom mer asketiske black metalere og straight edge i forhold til narkotika. For black metalere som bruker dop er det likevel viktig å vise til at de har kontroll og vise at rusen ikke dominerer.

6.2 Kontroll

*Ja, det er like lett å forsvare ikke-bruk, som bruk, da. Overbruk er jeg ikke noe fan av. Det å bli avhengig av noe, det syntes jeg er teit. Da er det ikke du som styrer livet ditt, da er det noe annet som styrer livet ditt, da er du ute å kjører, da er det fuck off.
(Stian)*

Stian viser til at det ikke spiller noen rolle om du bruker dop eller ikke, så lenge du vet hva du driver med. Nesten samtlige viser til avhengighet og overforbruk som tegn på svakhet og noe som er lite overensstemmende med black metal. Som Line påpeker, så er det slik at “så lenge folk tror du er så sterk og oppegående som du vil være, så er det greit, uansett hva du gjør”.

⁸ Sitat og bilde hentet fra: http://www.myspace.com/never_stop_the_madness

En annen informant har testet en del ulike rusmidler og drev i hovedsak med kokain, men anså det bare som en fase.

(...) jeg gadd ikke fortsette med det, som sagt, der har du det, hvis man kan eksperimentere og prøve det uten at det tar overhånd, så er det på en måte et tegn på at man har en slags psyke, som gjør at man tåler en del.

For denne informanten var det viktig å poengtere at kokainen aldri hadde et tak på ham. Det var noe som ble testet en periode for å vise styrke og fryktløshet. En av de andre som har et månedlig forbruk av speed viser også til rusens funksjonalitet fremfor en lystbetont beskrivelse, som går igjen hos flere av informantene med lignende ruserfaringer.

Jeg har aldri vært så interessert i rus, jeg bruker det av funksjonelle grunner. Jeg er for gammel til å for eksempel gå på fylla to dager på rad. Jeg blir så bakfull og totalt ødelagt, det går ikke. Men når jeg bruker speed, da kan jeg gjøre det.

Flere viste til at den manglende tilstedeværelsen av heroin til tross for bruk av amfetamin, hadde en kobling til at det som regel er "relativt oppgående mennesker som driver med black metal". Dette kan leses som at den black metal-attituden, som legger vekt på kontroll, styrke og intellektualisme, ikke kan kombineres med utagerende rusbruk. Musikken og ideologien i miljøet er såpass viktig for black metalere, at ting som går på tvers av dette, må enten elimineres eller nøytraliseres. En av informantene beskrev likevel hvordan dopen kunne ta overhånd.

(...) de av oss som var avhengige, vi levde og åndet for dopet i første omgang, musikken i andre. Når du er narkoman, så er det narko som gjelder...ingenting annet. Du gjør alt du kan for å få tak i det du trenger.

Etter hvert ble dopen viktigere enn musikken og informantene viser til at folk begynte å skygge unna ham, i hovedsak fordi han ble sett på en mann uten kontroll og derfor skremmende og utilregnelig. Jeg spurte Line hva hun trodde ville skje hvis noen fullstendig mistet kontrollen på dopbruken sin.

Da tror jeg man vil bli fryst ut rett og slett, bli sett på som en untermensch, som en idiot, en taper, en som ikke klarer å kontrollere seg selv. Det er veldig lite rom for problemer i dette miljøet her. Jeg veit det er mange som har psykiske problemer, det er veldig utbredt, veldig mange som sliter i det daglige, men man skal ikke si noe om det, følelser og problemer, man skal være kald, være et sterkt, oppgående menneske, man skal være helt klar i hodet.

Mangel på kontroll og måtehold blir en karakterbrist. Overforbruk, overflod og misbruk blir ord for grådighet og manglende styrke, hvilket kanskje forklarer hvorfor både mat, klær og rus beskrives nøkternt, som noe funksjonelt, fremfor noe som slukker en lyst.

I følge Allaste (2005: 54) er behovet for å vise til at gruppen en tilhører har kontroll over sitt rusbruk og at de bruker det på den “riktige” måten, en del av gruppens elitistiske selv-persepsjon. Dette har med subkulturens oss/dem-mentalitet, der “dem” gjerne forblir en udefinert gruppe. De fleste subkulturer med rekreasjonelle brukere vil sannsynligvis ty til denne måten å beskrive sine deltagere som smarte, oppegående individer med “peiling”. Det er likevel rimelig å anta at ulike subkulturer gjøre dette på ulike måter.

6.3 Rusmidlenes ulike symbolske mening

(...) sentralstimulerende er narkotikaens black metal.(Stian)

Ulike rusmidler har ulik betydning for informantene og det som her vil være hovedfokus er den lokale måten å omtale disse rusmidlene på, hvilke assosiasjoner de frembringer og hvilke konsekvenser dette har for bruk, legitimering og identitet. Med andre ord er vi ute etter å identifisere det Lalander og Salasuo (2005: 6) kaller de “illegale rusmidlers ontologi”. Ved siden av alkohol ser det ut til å være en idé om at stoffer som kokain og amfetamin er mest black metal, fordi disse stoffene bærer andre konnotasjoner enn hasj og at disse stoffene i kraft av sin ruseffekt i større grad passer overens med den sinnsstemning som samsvarer med black metal identiteten.

Øl og brun sprit

I hovedsak er samlestedet for black metal-miljøet på puber. Disse stedene tilbyr billig øl, sprit og høy musikk av typen hard rock eller metal. Dette innebærer at øl i halvlitersglass, er det som konsumeres mest og i store kvanta ofte flere ganger i uka, da disse pubene fungerer som eneste samlested, hvis du ser bort ifra konsertene og mindre klikker som har vorspiel eller nachspiel. Siv viser til at “jeg har mennesker som jeg regner som nære venner, som jeg bare møter på fylla” og Line forteller at “jeg føler meg veldig rar på konsert og i sosiale sammenhenger uten å drikke noe som helst av alkohol, for alle andre gjør det”.

Det er veldig få som er motstandere av alkohol, men det finnes et par unntak, som Peter mener at går “inn på satanismen igjen, de som har den utrolig strikte selvkontrollen både over kropp og sjel”. Varg Vikernes trekkes ofte frem her, da det sies at han ikke drakk i det hele tatt. Enkelte vil muligens ha gått opp i den rollen, men hvis du skal være sosial blant black metalere kommer man ikke langt uten å drikke alkohol. Golub *m.fl.* (2005: 220) viser til at deltagerne i et miljø gjerne opptrer konformt til lokale normer for substansbruk, slik at å fortelle en black metaler at han ikke kan drikke øl, er på mange måter å be ham om fjerne et element i hans identitet. Ølen fungerer i stor grad som et bindeledd mellom miljø-deltagerne og uten den måtte sannsynligvis store deler av interaksjonsmønstrene endres, da miljøet har det Pedersen (1990: 1484) kaller en “kollektiv drikkekultur”, som er en integrert del av miljøet og som skaper lokale normer for drikking. Disse normene kan deles inn i to hovedgrupper, der første gruppe handler om kontroll og den andre om hvilke alkoholsorter som reflekterer maskuliniteten.

For det første dreier det seg om å kunne drikke ordentlig uten å miste kontrollen. Bli du for full, er du dårlig til å drikke. Siv mener at “hvis du blir for full, det liker vi ikke (...) det er litt kulere å være last man standing”. Et tegn på styrke er altså at du kan drikke mye og lenge og fortsatt stå på bena. Weinstein (1991: 132) beskriver en “slack-jawed look” hos sine heavy metal-informanter, et ansiktsuttrykk som verken viser årvåkenhet eller likegyldighet og som viser til en tilstand av å være “wasted” og “out of this world”. Det vil være naivt å påstå at black metalere ikke har dette uttrykket, men i stor grad ser det ut til å være viktig for informantene å poengtere at det ikke er ideelt å vise seg fra denne siden, spesielt ovenfor folk med høyere posisjon i miljøet eller ovenfor publikum på en konsert. Black metal-folk skal ikke være “out of this world”, de skal være årvåkne og fokuserte.

Den andre normen er like viktig og dreier seg om hvilke typer alkohol det er legitimt å innta. Enkelte typer alkohol ser ut til å bære de rette assosiasjonene og andre gjør det ikke, noe som ser ut til å ha en viktig innvirkning på hvilke valg miljødeltagerne tar ved bardisken.

Hvis du møter opp i full mundur, i skinnbukse, patroner og nagler og bestiller deg en strawberry daquiry, da tror jeg du sliter litt. Da blir det veldig imagekrasj. Jeg har vel aldri sett noen restriksjoner, men parasolldrinker er vel ikke noe du drikker...den slags, sånn veldig feminine, sånn cocktails og sånt, det tror jeg vi ligger unna. (Henrik)

Det er rett og slett slik at en drink ikke passer inn i bildet av en black metaler, hvilket i følge en informant innebar at mange drakk øl, selv om de kanskje ville foretrukket en

“parasolldrink”. Ølen har en symbolsk side, et tegn på maskulinitet, som er viktigere enn smaken av den. Lasse viser noe av det samme og utdyper.

L: Det er mest øl, da. Øl og brun sprit, for det meste. Det er ikke noe drinker og sånt (...) du kan ikke sitte med langt hår og black metal-skjorte og drikke en sånn stettglass, blå guffe, liksom med et kirsebær [ler]. Det går helt klart mest i øl...eller rødvin.

I: Driker man rødvin på byen?

L: Ikke vanlig metal-folk, men black metal-folk gjør det.

I: Hvorfor ikke vanlig metal-folk?

L: Hvordan skal man si det uten at det høres teit ut? Jeg vet ikke...rødvin, det er noe mer klasse over det, det er noe mer intelligent ved å prate og drikke rødvin, enn å kaste ned en halvliter og gaule ut noe dritt, så det ligger noe i den personaen, i det intelligente.

Det går hovedsakelig i øl og brun sprit. Dette er i tråd med den generelle metal-maskuliniteten, som Weinstein (1991: 133) beskriver som “beer drinking and hell raising”. Men Lasse mener også at rødvin er viktig, men ikke i metal-miljøet generelt. Det er noe som representerer black metalens “lille ekstra” i forhold til den mer klassiske heavy metal-maskuliniteten. Rødvinen bærer en assosiasjon til noe mer raffinert, noe “mer intelligent”. Som vi har sett tidligere refererer flere til et kjent intervju med black metal-artisten Gahl, der han sitter kun i lyset av et stearinlys, med et glass rødvin i hånden og svarer kort og følelsesløst, men samtidig kompromissløst på spørsmålene fra en noe forvirret intervjuer.

Å drikke hva som helst for å bli sanseløst full så fort som mulig, vil med andre ord bryte disse normene og signalisere en manglende kunnskap om miljøet, eller i hvert fall en manglende vilje til å godta disse premisene, noe som kan bli tolket som ignoranse. Å ikke drikke vil bli akseptert, men en viss skepsis vil man kunne forvente, da man som regel er mistenkelige i forhold til personer som ikke har den samme stigende alkoholprosenten i blodet som de andre. I følge Young (2005 [1971]: 154) fungerer alkohol som et verktøy for lette overgangen fra hverdagsliv med mer formelle verdier og den subkulturelle sfære. Hvis man kommer inn på et utested i Oslo, edru, klokken ett på natten, vil man kjenne seg lite mentalt synkronisert med de andre. Man blir da nødt til å “drikke seg opp”. Med andre ord er alkohol, som i veldig mange andre miljø, et bærende element, som helt klart tjener en kollektiv funksjon, men du vil sjeldent se alkoholrelaterte remedier bli avbildet på platecover eller nevnt i tekster. Alkohol er med på å ordne det sosiale liv, men har liten funksjon når det kommer til det som skjer på scenen, den demoniske personaen, som det vises til i kapittel 4.

Cannabis

Cannabisrelaterte produkter passer dårlig inn i black metal-uttrykket. Selv om de fleste har et forhold til hasj og marihuana og noen røyker ganske mye, er det sjeldent du ser en såkalt “stoner”, vanerøykeren med bakoverlent holdning. Det er to grunner til at hasj ikke passer i black metal-kulturen. På den ene siden handler det om de symbolske sidene, det vil si assosiasjonene til andre miljø og andre ideologier. På den andre siden handler det om rusens karakter, som har en virkning som er ikke er forenelig med black metal.

La oss først se på cannabisens symbolske betydning. Olav mener at “hasjblader assosieres med en viss type mennesker”. Det er tydelig at hasjen bærer bilder av miljø som black metalere ikke vil assosiere seg med.

Akkurat det med cannabis, kan gå på satanismen og strengheten, som er i black metal. Det blir sett på som en sånn sløv, reggae, hiphop-greie, som ikke er så veldig kompatibelt med det som var black metal uttrykket. Det er mange som bruker det, men det ble aldri noe plass for det, til at det kunne bli en sånn greie. Det passer ikke inn. (Peter)

(...) stoners, de som går rundt og stjeler, og black metal mennesker er mye bedre enn det. Går rundt og er litt mer masters, konger, vi trenger ikke gjøre sånt (...) cannabis er del av den reggae-kulturen, det er jo tvers igjennom bare røyking og sånne ting. Reggae er jo bluesformatet på Jamaica, ikke sant, bare slappe av. Hvis du ser på black metal, det er det stikk motsatte, ikke sant. (Olav)

(...) når du ser en cannabisplante i den formen, så tenker du på peace and love og hippier, liksom, og når jeg ser på et black metal-album, så skal faen ikke det være en tanke. Kanskje hvis black metal var de første som brukte det tegnet, så hadde kanskje vært noe annet. Men man kan ikke ta symboler, som er brukt så aktivt i noe som er så ulikt black metal, det ville vært feil. (Lasse)

Hasj og marihuana bærer med seg idéer om hiphop, reggae, hippier, “peace and love” og noe som er “hipt”. Et scenario der et black metal-band for eksempel skulle ha inkorporert et cannabisblad i band-logoen (slik man kan se i hiphop, reggae og doom-metal), fremsto for informantene som noe absurd og fullstendig upassende. I forhold til black metal-uttrykket er cannabisymbolikken antitesen.

I rastafari-kulturen fungerer cannabisplanten som det Ortner (1973: 1339) kaller et *nøkkelsymbol*, hvilket innebærer at figuren fungerer oppsummerende i forhold til kulturens elementer. Cannabis representerer her fred, natur og opposisjon. Når du røyker hasj eller marihuana blir du derfor nødt til å forholde deg til de kulturelle assosiasjonene som følger med. Man kan forsøke å redefinere eller legitimere det symbolske innholdet ved cannabis,

men med tanke på styrken i koblingen mellom dagens cannabis-kultur og tidligere hippie-, reggae-, bohem-kultur og politisk venstreside (Sandberg og Pedersen 2010: 12), vil det være lettere å ikke skape disse assosiasjonene om en skal være sikker på at en blir tatt seriøst av meningsfeller innenfor black metal-miljøet

Rusens virkninger gir også assosiasjoner til noe annet en black metal, da cannabis vises til som avslappende og sløvende. Olav viser senere at det ikke er noe fart eller brutalitet i dopen og at “du blir bare sittende der å glise”. Line sier at “man vil kanskje ikke tenke på et pothue som veldig sterk, veldig solid”. Omtrent halvparten av informantene mente at de i yngre alder hadde mer med hasj å gjøre, men at de etterhvert tok avstand fra det, hovedsakelig på grunn av rusens virkning. Flere viste til at de ikke likte hvordan kroppen reagerte, hvordan de følte at de ble dummere. Becker (1963) viser til viktigheten av det sosiale i forhold til det å kunne verdsette virkningen av marihuana, man lærer hvordan det nytes og hvordan signalene mottas. Men det kan også være viktig å se på hvordan kulturelle referanser har en innvirkning på hvordan rusen oppleves, da det å røyke en “joint” bærer med seg et sett av måter å snakke på og bevege seg på som er koblet til cannabiskulturen (Sandberg og Pedersen 2010: 12). Det ser ut til at opplevelsen av å være “stein” ikke fungerer positivt for en del av informantene nettopp fordi det vil innebære og gå på kompromiss med ens subkulturelle karakter. Det å være full eller “speeda” vil i større grad skape den rette sinnstilstanden i forhold til væremåte.

Unntaket er en av informantene, som røykte en del hasj og marihuana. Han legitimerte hasj som noe organisk, noe som var mindre skadelig enn alkohol og derfor ikke nedbrytende, heller tvert i mot. I hovedsak beskriver han bruken som en måte å slappe av på og holde demonene borte og viser til at en *joint* “gir deg ingenting og den tar ingenting fra deg heller. Herregud, ta deg en blås, du tar mindre skade av det enn et glass pils”. Likevel så han at hans valgte rusmiddel ikke nødvendigvis samsvarte med black metal-attituden, men han mente at “black metal-attituden var noe man mer skrøt av rundt bordet på puben, enn det som egentlig var i hverdagen” og at hva han “gjør i det private ikke skal bry noen andre”. Han lager derfor et skille mellom hans væremåte i den subkulturelle sfære og det som skjer hjemme eller rundt hjørnet ved puben.

I følge Hammersley, Jenkins og Reid (2001: 137) kan cannabis-bruk relateres til sosial identitet på to måter. For mange kan hasj og marihuana enten være med på å vise tilhørighet til en gruppe eller så er det ikke en del av ens sosial identitet. Poenget er at cannabis likevel kan være en del av den private identitet. Dette ser ut til å stemme overens med black metal-kulturen. Cannabis brukes privat, men har lite eller ingen plass i black metal-uttrykket.

Sentralstimulerende – “narkotikaens black metal”

Amfetaminen og speeden og kokain, for så vidt, det har vært det vanligste. Det bruker omtrent alle jeg kjenner, nesten. Det er i hvert fall jævlig mye mer utbredt enn det man tror (...) jeg vil påstå at det er flere som bruker speed enn cannabis. (Peter)

(...) jeg vet jo det at det er mye stimulanter, som er på en måte det vanlige rusmiddeleformen innenfor black metal, at det er personlighetsstyrkende, så er det kokain og amfetamin, spesielt. Det er noe som bare forsterker inntrykk. Du blir enda mer selvsikker. (Stian)

I stor grad ser det ut til at mange er enige om at det er mindre vanlig med cannabis enn med “stimulanter”. I hvilken grad dette stemmer overens med faktiske bruk er ikke godt å si og heller ikke så viktig for en diskusjon om rusmidlenes symbolske mening i miljøet. Hvis cannabis er like utbredt som disse andre stoffene, så ser det i hvert fall ut som dens rolle underspilles og at cannabis i større grad brukes i sammenhenger utenfor miljøet eller der det brukes i miljøet, røykes med et mindre antall mennesker som lager en sfære der black metalens ideologi kan løsnes på. Det er også et skille mellom rusens virkninger og de symbolske assosiasjonene. I motsetning til når informantene snakket om cannabis, der distinksjonen mot andre miljø var hovedfokuset, legges det i sammenheng med kokain og amfetamin, i større grad vekt på rusens karakter.

Det er jo sentralstimulerende, man blir jo mer energisk og [ler]...kan jo også bli mer aggressiv og voldelig. Hva skal man si, på sett og vis er vel det en sinnstilstand som er mer akseptert innenfor black metal, enn det å skulle være sånn slapp og glad i alle, som mye er assosiert med pot, da. (Morten)

Ja, du skal ikke ta noe som gjør deg sløvere. Handler om å være våken og ta i mot det du driver med, det handler om å være klar...jeg føler at hasj er et bedøvende middel, og det er en annen virkning av kokain, du får mer power av det, på en måte. (Lasse)

Det legges vekt på at sentralstimulerende gir deg styrke, selvtillit og en mer intens effekt på oppførselen, som i større grad er individstyrkende og som Peter sier, er det slik at “cannabis ikke har de assosiasjonene, man vil ha et tøffere og slemmere stoff”.

Men med disse stoffene bærer også assosiasjoner til andre miljø, hovedsakelig rave-miljøet. Ingen i materialet nevner ecstasy, som er det rusmiddelet som er mest assosiert med dette miljøet (Hunt, Moloney og Evans 2010: 47, Salasuo 2005: 70, Malbon 2005 [1999]: 500). Sannsynligvis passer dette rusmiddelet dårlig på grunn av den klare koblingen til raves og fordi rusen ikke gir riktig effekt. I hovedsak er rusbruk blant black metalere enten knyttet

til vorspiel eller nachspiel. Det tas dop underveis på byen og, men på puben står alkoholen og det sosiale i sentrum. Spesielt ecstasy er kjent for å øke en følelse av eufori, empati og lykke, som passer bedre i havet av dansende ungdommer på rave-fester, enn for kontrollerte black metalere på puben. Men noen informanter viser til at de foretrukne rusmidlene som amfetamin og kokain også er rusmidler vanligvis brukt på rave-fester og i club-scenen, som stemmer overens med funn av Sjö (2005: 37).

Det ser likevel ut til å være lettere å redefinere den symbolske meningen knyttet til disse rusmidlene enn det er med cannabis og ecstasy. Det at vi ikke like lett kan snakke om en egen speed-kultur eller kokain-kultur, gjør det enklere å fylle rusmiddelet med eget symbolsk innhold.

(...) i motsetning til rave-miljø og det drittet der, så var det ingen som danser ut av kroppen. Med andre ord, så sitter du der og ser ut som du er på vei til å eksplodere (...) folk som prøver å være "bad ass" black metal-folk, du får et intenst uttrykk. Det er klart når alt inni deg...du har puls på 180 bare ved å sitte i ro. Alle sitter der og ser ut som de skal fly i taket når som helst, da får du liksom den; det her er stoffet som gjelder i vårt miljø. Da får du den følelsen av å være uovervinnelig i tillegg til at du ser jo helt forbanna psyko ut, ikke sant.

Dette ble uttalt av en av de eldre informantene. Han viser her til en periode mot slutten av 90-tallet, da black metal hadde blitt større, miljø-deltagerne litt eldre og flere begynte å komme i kontakt med turnélivet. I motsetning til clubbing-miljøet beskrevet av Malbon (1999: 495), der det legges vekt på at rus skal hjelpe deg med å oppnå "the oceanic feel", der det dansende folkehavet nærmest smelter sammen til en organisme, viser informanten til hva som skjer når en black metaler tar lignende rusmidler. Virkningen blir annerledes, de blir farlige og ser "forbanna psyko ut".

Det vi her kan se, er at ulike subkulturelle miljø, i kraft av sin ideologiske, kunstneriske eller filosofiske base, knytter til seg ulike rusmidler og gi dem egne konnotasjoner, som passer overens med resten av den subkulturelle "pakken". I forhold til informantens uttalelse ovenfor, kan det se ut til at den lokale definisjonen av et rusmiddel også kan være med på å påvirke den faktiske rusopplevelsen. Dette innebærer at det symbolske elementet ved ulike rus påvirker elementer ved rusmiddelbruk, som man ellers ville tilskrevet de fysiologiske reaksjonene på stoffene. Samtidig kan man anta at det kan gå andre veien, der de fysiologiske reaksjonene ved ulike stoff påvirker subkulturellers valg av rusmidler. Flere informanter gjorde selv et poeng ut av hvordan identitet og rus er koblet sammen.

Det er litt sånn som Pink Floyd, med LSD, og hvordan musikken på en måte er totalt speisa. LSD-rus er totalt speisa. Du finner sammenhenger, da, mellom et musikalsk uttrykk og rusmidler som har vært et hjelpemiddel for å skape den musikken som er skapt. (Stian)

(...) det er forskjell i forhold til det på 70-tallet, da det var psykedelisk. Hvis du går på syre, så blir du psykedelisk. Da får du noe ut av det, vi spiller fargene og alt det drittet der. Men hva skal du spille når du bare ser svart, ikke sant. (Eivind)

Det de viser til er at LSD hadde den egenskapen at den kunne sette sine brukere ut av denne verdenen. For black metalere som “ser svart”, som har en kodeks sentrert rundt styrke og selvkontroll og som i større grad er opptatt av det jordiske og fysiske, vil de sentralstimulerende midlene på samme måte passe inn i miljøets homologi. På denne måten kan vi på en måte si at sentralstimulerende er mer black metal enn cannabis, hovedsakelig på grunn av rusens effekter og stoffets manglende assosiasjon til andre miljøer med motstridende ideologier.

Men igjen legges det vekt på kontroll, da dopen ikke skal ta overhånd. For hippiene var hallusinogene en del av en oppvåkning og representerte en motstand. Hos black metalere presenteres rusbruken mer som et verktøy med samme funksjon som kaffe og sigaretter.

Selv om folk tar mye kokain, så har jeg ikke inntrykk av at det er; nå skal vi kose oss litt gutter. Jeg tror de samme gutta som har valgt å bruke kokain, bruker det på en måte der det har en funksjon og fremdeles vil de, når de skal ut med gutta, sitte og drikke øl. (Siv)

Sentralstimulerende er i stor grad en “private matter” og hvis du ikke driver med det selv, risikerer du å aldri se noen tegn til bruk av narkotiske stoffer i det hele tatt. Det ser ut til at tosidigheten i miljøet når det kommer til rusholdninger, innebærer at de som bruker speed eller lignende, gjør det i mindre grupper. I så stor grad som mulig, når de etterpå sitter på puben med potensielle ikke-brukere, avgir de færrest mulige signaler om at andre rusmidler enn alkohol er brukt. Weinstein (1991: 134) og Willis (2006: 91) viser til at hippienes rusbruk representerte en slags eksperimentell reise gjennom sinnet. Rusmidlene skulle åpne dørene til nye persepsjoner. Dette kan leses som en naturlig videreføring av middelklasseverdier, som fordrer individualisme og som symboliserer et angrep på den “normale” oppfatning av bevissthet (Brake 1985: 93). På samme måte som i Weinstein (1991: 210) sin studie av heavy metal, har rusmidlene ikke den samme rituelle bruk i black metal-kulturen i Norge.

Rusbruk kan som sagt både forsvares og fordømmes gjennom black metal-ideologien, men det ser ut til at skepsisen mot dop dominerer. Samtlige informanter beskriver for eksempel en intern nulltoleranse for stoff som heroin, da det bærer assosiasjoner til bilder av junkier og uteliggere, sykdom og avhengighet. I hovedsak ser black metalere ut til å være rekreasjonelle brukere, hvilket i tråd med Sørensen (2005: 22) innebærer et ønske om å distansere seg fra rusavhengige og narkomane, for å vise at deres rusbruk ikke har en negativ påvirkning på deres liv. Noen vil ha behov for å gjøre dette klart for folk utenfor miljøet, mens andre har det som en intern holdning i miljøet og utad vektlegger kampanjer som den allerede nevnte “never stop the madness”.

6.4 Turné

For de fleste ser det ut til at det er på turné at en har størst kontakt med illegale rusmidler av ulike slag. De tre uttalelsene under oppsummerer en del av hva som ser ut til å være generelle holdninger.

(...) for musikernes del, så er det selvfølgelig en stor fordel når du skal holde deg våken, turnéer og sånt. Og med så mye drikking som det finnes også, så er speed veldig fint, sånn sett. Det holder deg gående. I motsetning til cannabis, for det er ikke helt ideelt med black metal. Er du supersløv så er det vanskelig å blaste og harve.⁹

(...) sånn som weed og de greiene der, det er ned-midler. Så har du sentralstimulerende, stimulanter, de får deg gira. Det kan forekomme at man tar noe av det før man går på scena, rett og slett for å bli mer fokusert og ha en mer intensiv opplevelse av det hele (...) vanligere å vente med ned-midler til etterpå, for da er man ferdig, da kan man slappe av, roe seg.

(...) det å røyke deg fjern før du skal spille en black metal-konsert, det for meg, er ikke black metal og det tror jeg mange deler mitt syn på. Du skal ikke dope deg for å åpne hjernen din, den der skal du ha naturlig. Du skal være edru, som black metal-artist, for min del.

I utgangspunktet skal black metal-musikere være fokuserte og Lasse viser at det ikke bare er snakk om å kunne spille riktig, det å være beruset er også et “svakhetsstegn du ikke skal vise”. De demoniske karakterene som portretteres på scenen mister fort noe av magien, hvis de er synlig påvirket av noe, som gjør at de mister deler av kontrollen. Det er eksempelvis mer sjeldent enn på andre metal-konserter, at du ser en vokalist med en øl i hånda på scenen.

⁹ Begrepet “blaste” kommer fra en aggressiv trommestil kalt “blast beat”. “Harve” er det vanskeligere å definere. Sannsynligvis kommer det fra uttrykket “å harve og drepe”.

Men om du først bruker dop ser det ut til at de sentralstimulerende stoffene er det eneste som er overensstemmende med stemningen under konserten. Hasjen kommer i så fall frem etterpå, når man skal roe ned og “lande”.

(...) før de dro på turné, så var det ingen som egentlig tok noe dop, men når du er ute blant folk mer og mer og du får tilbud fra alle kanter og du blir oppsøkt av mer lyssky folk og sånt, så får du tilbud og det vil bare gå så og så mange ganger før du ikke sier nei lenger (...) det var nok i konsertsammenheng at det dukka opp i det hele tatt, at det kom inn i black metal-miljøet.

Ut ifra en del av uttalelsene kan det se ut til at miljøet startet opp med en mindre toleranse for dop, men at det etterhvert fikk en større plass, etterhvert som black metal begynte å få en plass i metal-industrien og fler og fler begynte og turnere og komme i kontakt med krefter utenfra.

I følge Svensson (2005: 93), kan det at man drar til utlandet påvirke bruk av rusmidler, fordi en ny setting skaper andre definisjoner. I følge et par av de eldre informantene ble grensene mellom turnéliv og uteliv i Oslo etterhvert brutt ned og flere utviklet et større og mer regelmessig bruk av dop. Enkelte fikk også større problemer. De eldre i datamaterialet viser til en periode mot siste halvdel av 90-tallet som en periode med større mengder av amfetamin, der politi i sivil var å observere på flere av de faste utestedene, der en majoritet var involvert i dopbruk på et eller annet vis. Etterhvert ser dette ut til å dabbet av og de yngre generasjoner ser ut til å være mer skeptiske til disse rusmidlene, noe som er med på å forklare hvorfor de yngre legger vekt på at de eldre bruker mer dop og at det tidligere var en større del av miljøet.

Tjue år etter at black metal vokste frem i Norge, ser det ut til at mange av de yngre ser bakover og reproducerer mye av estetikken og den mer asketiske black metal-holdningen fra tidlig 90-tall. Dette ser ut til å være en form for reaksjon mot de eldre, som begynte å få problemer med dop, eksperimentere med black metal-sjangeren og tjene penger på den. De eldre derimot viser til at mange av de eldre har stiftet familie og fått respektable jobber, som krever større grad av edruelighet, som har ført til at mange har sluttet. Likevel ser det ut til at de som fortsatt er en aktiv del av scenen har et hyppig bruk av sentralstimulerende, selv om det ser ut til at bruken i større grad skjer i mindre grupper, med større forsiktighet.

6.5 Rusdistribusjon i en subkultur

I sin studie av heavy metal, skriver Weinstein (1991: 133) at marihuanaens illegale status styrker dens appell, fordi det korresponderer med det lovløse imaget i musikkulturen. Rusmiddelet skaper en gruppesolidaritet. Men for black metalere er cannabis koblet til noe “hipt” og ikke noe som representerer den lovløse. Det er mulig å anta at kokain og amfetamin kan ha noe av den samme effekten for black metalere, som cannabis hadde for heavy metalere i Weinstein sin studie. Samtidig er lovløs adferd i form av dealing ikke spesielt ettertraktet. Tvert i mot ser det ut til at salg ikke har noen status i det hele tatt, da den regnes som noe mindreverdig og noe forbeholdt innvandrere og “junkier”.

Mange mener at man ikke skal tjene penger på vennene sine eller andre som tilhører miljøet. Sandberg og Pedersen (2010: 127) kaller dette et *profitt-tabu*, som innebærer en utbredt motstand mot å blande vennskap med økonomisk virksomhet. Forfatterne viser til at dette er et punkt som skiller cannabiskulturen, fra andre illegale rusøkonomier. Studiet at black metal-miljøet viser noe annet, som kan fortelle oss at det ikke bare er det Sandberg og Pedersen (2010: 126) kaller de antikapitalistiske assosiasjonene ved cannabis, som skaper denne typen delekultur, der profittsiden av distribusjonen underspilles. Det å være deltager i black metal-miljøet innebærer at man er “i samme båt” og utelukker dermed business, kjøp og salg.

6.6 Diskusjon

I sin studie av ekstrem metal, viser Kahn Harris (2007: 43) til en generell stor bruk av alkohol og cannabis, mens stoff som ecstasy, heroin, kokain og amfetamin var mindre utbredt. Han trekker også frem black metal-miljøet spesielt, som i følge ham er preget av et asketisk forhold til rus (Kahn-Harris 2007: 44). Etter det vi har sett her, er det asketiske konseptet til stede i høy grad. Ved siden av det store alkoholinntaket, så underspilles rusmidlenes rolle i miljøet og mange vil hevde at rusmidler ikke har noe med black metal å gjøre. Samtidig viser denne studien at det er en utbredt bruk av rusmidler i miljøet.

I forrige kapittel så vi en spenning mellom black metal som noe styrkende og ideologisk og en side med en mer destruktiv, misantropisk idé. Dette går igjen i forhold til rusmidler. På den ene siden legges det vekt på det sterke individet, med røtter i vikingkultur, der rus er svakeliggjørende. På den andre siden vises det til en dyrkelse av avvik og tabu, der rus passer inn med en idé om lovløshet og anarkisme. Dette innebærer at flere viser til at selv

om rus ikke skal være en del av black metal-uttrykket, så er det “egentlig ingenting som er mer black metal enn heroin”. Heroin er likevel så godt som ikke-eksisterende i miljøet og vekten er lagt på kontrollert bruk av andre rusmidler. Dette vitner om en grunnleggende spenning i kulturen mellom det jeg har kalt det destruktive og det ”konstruktive”.

I hovedsak står alkoholen sterkest og fungerer som et bindeledd. I tillegg er det en utbredt bruk av sentralstimulerende, spesielt i turnésammenheng. I motsetning til mange andre miljø, har cannabis liten plass i black metal-miljøet. I hovedsak dreier dette seg om rusens karakter og assosiasjoner knyttet til stoffet. Cannabis sløver deg ned og pasifiserer deg - kokain og amfetamin setter deg i gang. Cannabis er også assosiert med hippier og reggae-kultur, mens sentralstimulerende midler har en svakere og mer flytende assosiasjon til rave-fester og club-kultur. Det gjør dem lettere å redefinere og dermed knytte til black metal-uttrykket. På denne måten tilpasser miljøet holdninger og bruk av rusmidler i forhold til de subkulturelle verdiene. På denne måten fungerer også rusmidler som subkulturelle markører.

7 Konklusjon

Denne oppgaven har handlet om black metal-kultur og rus. I hovedsak har analysen tatt for seg black metalens kjennetegn, black metal som subkultur og ulike rusmidlers symbolske betydning i miljøet. Relasjonen mellom disse tre temaene er at de sammen viser en norsk subkultur som inkluderer musikk, stil, væremåte, ideologi og rus i en tett sammenknyttet homologi.

Et gjennomgående poeng er at det er innbakt en spenning i miljøet, mellom det “konstruktive” og det destruktive. På den ene siden fokuserer black metal på styrke, individualisme og stolthet. Dette får ofte uttrykk gjennom mer bombastiske elementer i musikken, der temaene i større grad er sentrert rundt nasjonalromantikk og vikingkultur. Denne siden av black metal spiller på nasjonal kultur og kan appellere til større grupper nordmenn. En slik “nasjonalistisk” tilnærming til black metal er ofte knyttet til ateistisk satanisme og et asketisk forhold til rus. Noen ganger er den også eksplisitt politisk.

På den andre siden kjennetegnes black metal av misantropi og et hat mot samfunnet, religionen og det kollektive. Dette bidrar til det mer primitive og “stygge” i musikkuttrykket. Her er temaene mer sentrert rundt vold, selvmord og menneskehat. Denne siden av black metal appellerer mest til personer dypt involvert i subkulturen og har lite appell utenfor kjernegruppene. Her står dyrkning av avvik i fokuset. Her er også black metal minst politisk, da det i større grad er snakk om tilbaketrekning fra samfunnet. Den misantropiske black metal-tilnærmingen er knyttet til en fundamentalistisk satanisme og “hard drugs”.

Spenningen mellom det “konstruktive” og det destruktive går på tvers av black metal-miljøet og kulturen. Tilnærmingene kan noen ganger knyttes til enkeltpersoner, men likevel vil de fleste black metalere identifisere seg med begge. Uttalelser og holdninger kan for eksempel ofte inneholde elementer av både nasjonalistisk stolthet og destruktiv tilbaketrekning og misantropi. Dette ser vi kanskje tydeligst i hvordan brenning av kirker både kan forstås og forsvares som politisk aktivisme, og terror mot en svakeliggjørende moral og samtidig forstås som den ultimate subkulturelle markeringen av avstand til storsamfunnet. Black metalere skal være avvikere, de skal være skremmende og representere ting som andre folk frykter. Men i stedet for å bli kategorisert som “urene” sammen med kriminelle og rusmisbrukere, vil black metal-folk stå over samfunnet og ha større og mer grunnleggende innsikt.

Black metal-karakterens kjennetegn

Musikken er brutal, men samtidig poetisk og preget av en dyp seriøsitet. Dette speiles i black metal-karakteren. På scenen skal han være demonisk, ikke-menneskelig og fungere som en personifisering av musikkens råskap. Av scenen skal han være kontrollert, smart og individentsentrert. Her har black metalere en utpreget elitistisk holdning, som man ikke finner på samme måte hos andre metalere. Miljøet er også preget av en særegen humor, der det finnes få grenser for hva som kan sies. Den individualistiske ideologien og dyrkingen av avvik, innebærer at moralisering blir tegn på svakhet og konformitet.

Å balansere black metal-uttrykket på riktig måte gir status. Langvarig plass i hierarkiet krever at en har en posisjon innenfor det kreative felt, og spiller i et band. Det viktigste er likevel alder. Black metal-kulturen er i stor grad konservativ og nostalgisk og historiene fra tidlig 90-tall er fortsatt sentrale for black metal-identiteten. De som har vært med i miljøet fra begynnelsen, får derfor høy status.

I tillegg er det en markant forskjell mellom kjønnene. Jenter skal ikke stå på scenen, da de feminine trekk ikke passer overens med black metal-uttrykket. I musikken og på platecover er jenter i større grad rituelle objekter. De blir hengt på kors og dynket i blod. Utenfor scenen har jenter en noe større rolle og det finnes mange fanatiske fans. Likevel bærer miljøet preg av å være et mannsdominert miljø, som jenter ikke får helt innpass i. De blir i større grad "groupies" eller kjæresten, med mindre de reproducerer black metal-maskuliniteten. Denne strenge organiseringen er med på å dra grensene mot andre miljø som er mer åpne for kvinner. "Kvinnefiendtligheten" forsterker også integrasjonen og samholdet i en hvit, mannsdominert subkultur.

Black metal - en norsk subkultur

En del av oppgaven har gått ut på å vise til at begrepet subkultur fortsatt har en stor nytteverdi, til tross for postmoderne appeller om en begrepsendring. Postmoderne begrep som *scenes* og *tribes*, kan fange opp mange kulturelle strømninger. I stor grad kan nok også mange andre metal-sjangre fanges opp av disse begrepene. Thrash, doom og death-metal har ingen direkte kobling til den nasjonale kulturen og har ikke den samme ideologiske føringen som black metal-miljøet. Men i tråd med Gelders (2005) definisjon, står black metalere i et ikke-normativt forhold til de dominerende idéer. Norske black metalere føler seg annerledes enn andre nordmenn - og ved å dyrke avvik, yter de motstand. Samtidig er det slik at black

metalere ikke er strukturelt marginaliserte på samme måte som i den klassiske subkulturtradisjonen. Black metalere konstruerer i større grad sin avviksposisjon.

Black metal vokser ut av en følelse av annerledeshet og en avvisning av dominerende middelklasseverdier. Black metal hjelper til å konstruere en ny identitet knyttet til alternative normer, som i større grad kan møte emosjonelle behov. De klassiske studiene av subkultur har kanskje overdrevet den rollen klasse spiller for fremmedgjøringen overfor middelklasseverdiene. Det er også mange andre kilder til mistilpasning. Det er heller ikke slik at alle som tilhører middelklassen føler seg privilegerte og er kulturelt konforme. Black metal er et opprør mot middelklassen som vokser ut av middelklassen selv.

Bakgrunnen i middelklassen har en klar innvirkning på black metal-miljøets karakter. Det ideologiske fokuset på individualitet og identifiseringen med de dominerende klasser i samfunnet gjør subkulturen annerledes enn subkulturer som vokser ut av arbeiderklassen. Birmingham-skolens teorier om middelklassens motkulturer fanger noe av dette. Som vi har sett vil arbeiderklasse-kulturene i større grad legge vekt på ulikhet knyttet til deres egen sosiale bakgrunn. Dette fører ofte med seg en tiltrekning mot radikale ideologier. Black metal har en mer individualistisk tilnærming. Så i stedet for å stå "sammen mot makta", står black metalere "alene mot saueflokken".

I tråd med motkultur-teorien vil slike subkulturer, i kraft av sin manglende kamp for egen klasse, etablere en appell rettet mot samfunnet i sin helhet. Black metal-kulturen legger blant annet vekt på hvordan kristne og sosialistiske idéer ødelegger det "norske". De venstreradikale knyttet til hippie-kulturen på 60-tallet utfordret kapitalismen og det politisk konservative. I dag har den norske velferdsstaten klare innslag av disse verdiene. På mange måter blir black metal en reaksjon på dette. I motsetning til hippienes venstreorienterte motkultur orienterer black metal-miljøet seg mot en slags radikal "konservatisme". Black metal-kulturen ser bakover, ikke fremover. Den er i hovedsak nostalgisk, ikke progressiv, selv om fortellingene om fortiden er skapt i dag. Men i motsetning til motkulturene, som i større grad kan leses som mer diffuse sosiale bevegelser, som jobber for å endre samfunnet, blir black metalens idéer i hovedsak forbeholdt en tettere normstyrt gruppe mennesker, som setter seg over storsamfunnet. Black metal er med andre ord ikke for alle.

Dette innebærer også at black metal ikke kan kombineres med en postmoderne stil-surfing eller stil-shopping. Black metalens autonome karakter gjør det vanskelig å trekke ut enkeltelementer, uten at dette elementet mister sin status som en black metal-markør. De postmoderne begrepene er definert på en slik måte at de kan fange opp kompleksiteten i miljø

som i større grad har en diskursiv form, i tråd med Sandberg og Pedersens (2010) definisjon. Hvis en kultur løsrives fra en gruppe mennesker, gjenstår fortellingene, ritualene og symbolene, som i friere identitetskonstruksjoner kan trekkes på og blandes. Black metal-miljøet derimot består av black metalere, en gruppe mennesker, med en stor dedikasjon til de subkulturelle verdiene. I stor grad kan black metalens tradisjonelle subkulturelle trekk oppsummeres ved hjelp av fem punkter.

1. *Subkulturell kapital*: Miljøet har interne normer, med et strengt hierarki og en subkulturell kapital som kan adapteres og internaliseres.

2. *Distinksjon*: Miljøet har klare distinksjoner mot andre miljø, gjennom stil, musikk, ideologi og normer.

3. *Løsning på felles problem*: For de fleste fungerer black metal som en løsning på følelsen av annerledeshet og manglende identifisering med storsamfunnets forventninger til hvit middelklasse-ungdom.

4. *Nasjonal forankring*: Miljøet er ikke bare en del av det globale stil-markedet, den har en klar forankring i det norske samfunnet og fungerer som en reaksjon på det. Dette gjør at black metal er en sub-gruppe i den norske kulturen, “a world within a world” (Gordon 1947: 47).

5. *Etnisitet og kjønn*: I motsetning til mer flytende postmoderne idéer om oppløsning av felleskap, og nedtoning av etnisitet og kjønn, er dette svært viktige i black-metal kulturen. Black metal-miljøet er i hovedsak en gruppe tette sammenknyttede hvite, norske menn.

Black metal-miljøet består av en gruppe norske, hvite menn, som drar grenser rundt seg, gjennom en ekstrem individualisme og distingverer seg fra andre miljø og storsamfunnet, samtidig som de appellerer til det subkulturelle fellesskap. På denne måten kan de stå alene sammen.

Rusmidlenes mening

Black metal-kulturen forholder seg i hovedsak til rusmidler på to måter, som kontrasterer hverandre. Disse avspeiler den gjennomgående spenningen i miljøet. På den ene siden finnes det et asketisk element, som har en base i miljøets fokus på styrke og individualisme, der det å “slippe seg løs” og miste kontrollen ikke er passende. Dette innebærer at rusmidler enten avvises eller underspilles. Dette kan vi se som en hovedposisjon. På den andre siden finnes det en destruktiv side, der sterke stoffer settes i sammenheng med en misantropisk idé, der menneskehatet og synet på samfunnet som gjennomgående svakt blir det viktigste. Black metalen skal befinne seg i ytterkantene av det dette samfunnet anser som moralsk korrekt. Til tross for den asketiske idéen i black metal, er rusmidler veldig utbredt i miljøet. Det er derfor interessant å se hvordan black metalere knytter til seg og rettferdiggjør rusbruk gjennom deres black metal-identitet.

I tråd med tradisjonell norsk ruskultur, er alkohol en viktig del av black metal-miljøet. Alkohol er et av de viktigste bindeleddene mellom black metalere. Det drikkes ofte og mye. Men det er sterke normer for hvilke sorter som kan drikkes. I hovedsak er det maskuline klassiskere som øl og brun sprit. Drinker, hvitvin og rusbrus er lite populært. Men noen påstår at fokuset på det intellektuelle i black metal gjør det mulig for black metal-folk å drikke rødvin i større grad enn for andre metal-folk. Dette henger sammen med black metalens “elitisme”. Den strenge og kontrollerte væremåten, som er karakteristisk for en black metalere når de ikke er på scenen, innebærer også en vektlegging av *kontroll*. Hvis du ikke takler et høyt alkoholintak og blir for full, vil du miste noe av respekten. Du skal ikke være slave for rusen: den skal fungere som et verktøy.

Cannabis er det minst populære. Til tross for at mange bruker det, er dette rusmiddelet vanskelig å kombinere med black metal-identiteten. For det første vises det til assosiasjoner til andre miljøer med motstridende ideologier og væremåter, for eksempel hippiene eller andre venstreorienterte grupper. Det at cannabis har blitt såpass vanlig og ufarliggjort i det offentlige rom er heller ikke positivt. I dag er cannabis en mye større del av ungdommens overgangsriter i ungdomsårene og det gjør det “kjedeligere” for black metalere. Et annet viktig poeng er at rusens sløvende virkning er vanskelig å kombinere med black metalens fokus på maskulin aggressivitet og intensitet.

Miljøet ser i større grad ut til å knytte seg til sterkere stoffer, som amfetamin og kokain. Disse har både symbolske meninger og fysiske virkninger som ligger nærmere black metal-identiteten. De sentralstimulerende stoffene underbygger den elitistiske og årvåkne

black metal-karakteren. Disse stoffene har også svakere assosiasjoner til andre miljø enn det cannabis har, hvilket gjør dem lettere å fylle med egen symbolsk mening. Amfetamin og kokain kan brukes for å vise at en er annerledes og uredd. På samme måte som sauehoder, satanisme og selvskading, symboliserer de sterke illegale rusmidlene også noe storsamfunnet avskyr og holder seg unna. De destruktive virkningene kan også feires og til sammen gjør det at kokain og amfetamin passer godt inn i Black metal-kulturen.

Subkultur i en senmoderne verden

I følge postmoderne teorier har samfunnet beveget seg mot en mer flytende karakter (Bauman 2007). De tydelige klasseskillene og yrkesposisjonene som tidligere var så viktige for menneskers identiteter, har i dag i større grad blitt mindre konsistente, med tanke på at fritid og konsum har fått en viktigere rolle. I større grad er også markedet rettet mot unge mennesker og det ligger stor profitt i å møte kulturelle ungdomsstrømninger. Et større fokus på en deltagelse i utviklingene av det som er “hipt” og “trendy”, gjør at samfunnet tenderer mot å verdsette progressivitet og eksperimentering. Black metal-miljøet står i kontrast til dette og representerer et miljø som i stor grad reproducerer en eldre subkulturell organisering.

Det denne oppgaven har vist, er for det første at subkultur ikke nødvendigvis trenger å ha en base i arbeiderklasse og at de postmoderne teoriene i alt for stor grad er for tidlig ute med en helhetlig diagnose av kulturelle understrømninger. Måten subkulturer er organisert på har fortsatt en klar funksjon, da et normsterkt kollektiv, for mange vil stå i kontrast til et mer globalisert marked med et mer fragmenterte stiluttrykk. Stort sett er det de arbeiderklassebaserte subkulturene, som inntar denne formen, da disse i større grad vektlegger en uniformering og solidaritet. I stor grad kan vi se black metal-miljøet som en hybrid mellom subkultur og motkultur, avvik og motstand, arbeiderklasseverdier og middelklasseverdier. Dette betyr likevel ikke at begrepet subkultur er funksjonsløst, men at det må fylles med et innhold som står til miljøet som studeres. Når dette er sagt, vil jeg også påstå at subkulturer, motkulturer, scenes og tribes kan eksistere innenfor den samme kulturen. Club-scenen, punk-miljøet, cannabiskulturen og black-miljøet er vidt forskjellige og kan ikke fanges opp av det samme teoretiske rammeverket. Denne oppgaven fungerer som et eksempel på dette.

Litteraturliste

Allaste, Airi-Alina (2005), "Making Distinctions: New Bohemians and Restricted Drug Use".

I: Phillip Lalander og Mikko Salasuo (red.) *Drugs and youth cultures – Global and Local Expressions*. (47-62) Helsinki: NAD

Arnett, Jeffrey (1993), "Three Profiles of Heavy Metal Fans: A Taste for Sensation and a Subculture Alienation". *Qualitative Sociology*, 16(4): 423-443

Arnett, Jeffrey (1996), *Metalheads: heavy metal, music and adolescent alienation*. Boulder, Col.: Westview Press

Auslander, Philip (2006), *Performing glam rock: gender and theatricality in popular music*. Michigan: University of Michigan Press

Bauman, Zygmunt (2007), "Liquid Arts". *Theory, Culture & Society*, 24(1): 117–126

Becker, Howard S. (1963), *Outsiders – Studies in the sociology of deviance*. New York: The Free Press of Glencoe

Bennet, Andy (1999), "Subcultures or Neo-Tribes? Rethinking the Relationship between Youth, Style and Musical Taste". *Sociology*, 33(3): 599-617

Bourdieu, Pierre (1987), *In Other Words. Essays Towards a Reflexive Sociology*. Cambridge: Polity Press

Bourdieu, Pierre (1993), *Sociology in Question*. London: Sage Publications

Bourdieu, Pierre (1996), *Symbolisk Makt. Artikler i utvalg*. Oslo: Pax Forlag

Brake, Michael (1985), *Comparative youth culture: the sociology of youth cultures and youth subcultures in America*. London: Routledge & Kegan Paul

Chaney, David (2004), "Fragmented Culture and Subcultures". I: Kahn-Harris, Keith og Andy Bennett (red.) *After subculture: critical studies in contemporary youth culture*. Basingstoke: Palgrave Macmillan

Clark, Dylan (2003), "The Death and Life of Punk, the Last Subculture". I: David Muggleton og Rupert Weinzierl (red.) *The Post-Subcultures Reader*. (223-236) Oxford: Berg

Clarke, John (2006), "Style". I: Stuart Hall og Tony Jefferson (red.) *Resistance through Rituals – Youth subcultures in post-war Britain*. 2. utg. (147-161) London: Routledge

Clarke, John, Stuart Hall, Tony Jefferson og Brian Roberts (2006), "Subcultures, Cultures and Class". I: Stuart Hall Stuart og Tony Jefferson (red.) *Resistance through Rituals – Youth subcultures in post-war Britain*. 2. utg. (3-59) London: Routledge

Cloward, Richard A. (1959), "Illegitimate Means, Anomie and Deviant Behavior". *American Sociological Review*, 24(2): 164-176

Cohen, Albert K. (2005 [1955]), "A general theory of subculture". I: Ken Gelder (red.) *The Subcultures Reader*. 2. utg. (50-59) London: Routledge

Cohen, Phil (2005 [1972]), "Subcultural conflict and working class community". I: Ken Gelder (red.) *The Subcultures Reader*. 2. utg. (86-93) London: Routledge

Cohen, Stanley (2005 [1980]), "Symbols of Trouble". I: Ken Gelder (red.) *The Subcultures Reader*. 2. utg. (157-168) London: Routledge

Connel, R. W. (1995), *Masculinities*. Cambridge: Polity Press

Copes, Heith og J. Patrick Williams (2007), "Techniques of affirmation: deviant behavior, moral commitment and subcultural identity". *Deviant Behavior*. 28: 247-272

DeNora, Tia (2000), *Music in everyday life*. Cambridge: Cambridge University Press

Douglas, Mary (1966), *Purity and Danger – An Analysis of the Concepts of Pollution and Danger*. London: Routledge

Durkheim, Èmile (1978), *Selv mordet: en sosiologisk undersøkelse*. Oslo: Gyldendal

Fangen, Kathrine (1995), *Skinheads i rødt, hvitt og blått. En sosiologisk studie fra innsiden*. Oslo: Program for Ungdomsforskning, Norges forskningsråd

Fangen, Kathrine (1999), *Pride and Power – A Sociological Interpretation of the Norwegian Radical Nationalist Underground Movement*. Doktoravhandling, Oslo: Universitetet i Oslo

Frith, Simon (2002), *Performing Rites – Evaluating Popular Music*. Oxford: Oxford University Press

Gelder, Ken (2005), *The Subcultures reader*. 2. utg. London: Routledge

Giddens, Anthony (1991), *Modernity and Self-Identity – Self and Society in the Late Modern Age*. Cambridge: Polity Press

Goffman, Erving (1971), *The presentation of self in everyday life*. London: The Penguin Press

Golub, Andrew, Bruce D. Johnson og Eloise Dunlap (2005), “Subcultural evolution and illicit drug use”. *Addiction Research and Theory*, 13(3): 217-229

Goode, Eric og Nachman Ben. Yehuda (1994), *Moral Panics. The social Construction of Deviance*. Oxford: Blackwell Publishing

Haenfler, Ross (2006), *Straight edge: clean-living youth, hardcore punk, and social change*. New Brunswick, N.J.: Rutgers University Press

Hammersley, Richard, Richard Jenkins og Marie Reid (2001), “Cannabis Use and Social Identity”. *Addiction Research and Theory*, 9(2): 133-150

Healy, Murray (2005 [1996]), "Real Men, Phallicism and Fascism". I: Ken Gelder (red.) *The Subcultures Reader*. 2. utg. (367-383) London: Routledge

Hebdige, Dick (1979), *Subculture: the meaning of style*. London, Methuen

Hetherington, Kevin (2005 [2000]), "Blank Figures in the countryside". I: Ken Gelder (red.) *The Subcultures Reader*. 2. utg. (246-255) London: Routledge

Hunt, Geoffrey, Molly Moloney og Kristin Evans (2010), *Youth, Drugs and Nightlife*. London: Routledge

Kahn-Harris, Keith. (2007), *Extreme metal: music and culture on the edge*. New York: Berg

Kahn-Harris, Keith og Andy Bennett (2004), *After subculture: critical studies in contemporary youth culture*. Basingstoke: Palgrave Macmillan

Krogstad, Anne (1986), "Pønkere og Symbolendring". *Tidsskrift for samfunnsforskning*, 27: 499-527

Lalander, Philip og Mikko Salasuo (2005), "Introduction". I: Phillip Lalander og Mikko Salasuo (red.) *Drugs and youth cultures – Global and Local Expressions*. (5-14) Helsinki: NAD

Lowney, Kathleen S. (1995), "Teenage Satanism as Oppositional Youth Subculture". *Journal of Contemporary Ethnography*, 23(4): 453-484

Maffesoli, Michel (2005 [1996]), "The Emotional Community" I: Ken Gelder (red.), *The Subcultures Reader*. 2. utg. (193-210) London: Routledge

Malbon, Ben (2005 [1999]), "Moments of Ecstasy: Oceanic and Estatic Experiences in Clubbing". I: Ken Gelder (red.), *The Subcultures Reader*. 2. utg. (491-512) London: Routledge

Murdock, Graham og Robin McCron (2006) ". I: Stuart Hall og Tony Jefferson (red.) *Resistance through Rituals – Youth subcultures in post-war Britain*. (162-176) New York: Routledge

Moynihan, Michael og Didrik Söderlind (2003), *Lords of chaos: the bloody rise of the satanic metal underground*. 2. utg. Los Angeles: Feral House

Mudrian, Albert (2004), *Choosing death: the improbable history of death metal and grindcore*, Los Angeles: Feral House

Muggleton, David (2000), *Inside subculture: the postmodern meaning of style*. Oxford: Berg

Muggleton David og Rupert Weinzierl (2003), *The Post-subcultures reader*. Oxford: Berg

Ortner, Sherry B. (1973), "On Key Symbols". *American Anthropologist. Journal of the American Anthropological Association*, 75(11): 1338-1346

Parkin, Frank (1968), *Middle class radicalism: the social bases of the British campaign for nuclear disarmament*. Manchester. Manchester: University Press

Pedersen, Willy (1990), "Drinking games adolescents play". *British Journal of Addiction*. 85: 1483-1490

Rem, Håvard (2010), *Innfødte skrik: norsk svartmetall*. Oslo: Schibsted

Ruud, Even (1997), *Musikk og identitet*. Oslo: Universitetsforlaget

Salasuo, Mikko (2005), "The spread of Ecstasy Use and the Development of the Ecstasy Market in Finland". I: Phillip Lalander og Mikko Salasuo (red.) *Drugs and youth cultures – Global and Local Expressions*. (5-14) Helsinki: NAD

Sandberg, Sveinung (2010), "What can "Lies" Tell Us about Life? Notes towards a Framework of Narrative Criminology". *Journal of Criminal Justice Education*, 21(4): 447-465

Sandberg, Sveinung og Willy Pedersen (2009), *Street capital: black cannabis dealers in a white welfare state*. Bristol: Policy Press

Sandberg, Sveinung og Willy Pedersen (2010), *Cannabiskultur*. Oslo: Universitetsforlaget

Silverman, David (2005), *Doing Qualitative Research*. 2 utg. London: Sage Publications

Sjö, Fabian (2005), "Drugs in Swedish Club Culture – Creating Identity and Distance to Mainstream Society". I: Phillip Lalander og Mikko Salasuo (red.) *Drugs and youth cultures – Global and Local Expressions*. (31-46) Helsinki: NAD

Sharpe-Young, Gary (2001), *Rockdetector A-Z of Black Metal*. London: Cherry Red Books

Svensson, Johanna (2005), "Far From Everyday Life". I: Phillip Lalander og Mikko Salasuo (red.) *Drugs and youth cultures – Global and Local Expressions*. (87-104) Helsinki: NAD

Sykes, Graham M. og David Matza (1957), "Techniques of Neutralization – A Theory of Delinquency". *American Sociological Review*, 22(6): 664-670

Sørensen, Johanne Korsdal (2005), "Recreational Drug Use and Risk Estimation – Techno in Denmark". I: Phillip Lalander og Mikko Salasuo (red.) *Drugs and youth cultures – Global and Local Expressions*. (15-30) Helsinki: NAD

Taub, Diane E. og Lawrence D. Nelson (1993), "Satanism in Contemporary America: Establishment or Underground?". *The Sociological Quarterly*. 34(3): 523-541

Thornton, Sarah (2005 [1995]), "The Social Logic of Subcultural Capital". I: Ken Gelder (red.) *The Subcultures Reader*. (184-192) London: Routledge

Tresidder, Jack (2004), *The Complete Dictionary of Symbols*. London: Duncan Baird Publishers

Walser, Robert (1993), *Running with the Devil: power, gender, and madness in heavy metal music*. London: Wesleyan University Press

Weinstein, Deena (1991). *Heavy metal: a cultural sociology*. New York: Macmillan

Widerberg, Karin (2005), *Historien om et kvalitativt forskningsprosjekt*. Oslo: Universitetsforlaget

Willis, Paul (1977), *Learning to Labour: How Working Class Kids Get Working Class Jobs*. Aldershot: Gower

Willis, Paul (2006), "The cultural meaning of drug use". I: Stuart Hall og Tony Jefferson (red.) *Resistance through Rituals – Youth subcultures in post-war Britain*. (88-99) New York: Routledge

Young, Jock (2005 [1971]), "The Subterranean World of Play". I: Ken Gelder (red.) *The Subcultures Reader*. 2. utg. (148-156) London: Routledge

Alle kilder som er brukt i denne oppgaven er oppgitt.

Antall ord i denne oppgaven er: 37717